



Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Bostaden, storstaden och barnfamiljen

Bostaden, storstaden och barnfamiljen

Statistiska centralbyrån
2005

Metropolitan Areas, Housing and Families with Children

Statistics Sweden 2005

Tidigare publicering
Previous publication

Se förteckning på omslagets insida
Listed at the inside of the cover

Producent
Producer

SCB, Enheten för demografisk analys och jämställdhet
Box 24 300, 104 51 Stockholm
tfn +46 8 506 940 00
e-post: demografi@scb.se

Förfrågningar
Inquiries

Marie Berlin 08-506 944 06
marie.berlin@scb.se

Omslagsbild
Cover photo

Krister Berlin

Om du citerar ur denna publikation, var god uppge källan:
SCB, Bostaden, storstaden och barnfamiljen

When quoting material from this publication, please state the source as follows:
Source: Statistics Sweden, Metropolitan Areas, Housing and Families with Children.

© 2005, Statistiska centralbyrån

Enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är det förbjudet att helt eller delvis mångfaldiga innehållet i denna publikation utan medgivande från Statistiska centralbyrån.

Any reproduction of the contents of this publication without prior permission from Statistics Sweden is prohibited by the Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729).

ISSN 0283-8788
ISBN 91-618-1264-1

Printed in Sweden
SCB-tryck, Örebro 2005.12

Förord

Under senare år har inflyttningen av unga till landets tre största kommuner varit stor. I och med att allt fler unga bor i storstäderna föds det många barn där. Även om det blivit fler kvinnor i barnafödande åldrar i storstäderna så fortsätter antalet barn per kvinna att vara lågt i jämförelse med övriga delar av landet.

En ökad befolkning i storstäderna i kombination med ett lågt bostadsbyggande har lett till kraftigt ökade fastighetspriser. För barnfamiljer innebär detta ett val mellan att bo trängre inne i stadskärnorna eller rymligare utanför.

Syftet med denna studie är att belysa sambanden mellan boende och barnafödande i storstäderna. Studien bygger på registerdata och omfattar samtliga barnafödslar under perioden 1970-2003.

Rapporten har utarbetats av Marie Berlin vid enheten för *Demografisk analys och jämställdhet*. Pär Millstam vid enheten för *Byggande och bebyggelse* har skrivit delar av avsnittet om "Bostadsmarknadens utveckling". Dan Borglund, vid samma enhet, har hjälpt till med fastighetstaxeringsregistret. Biljana Dlab har tagit fram underlag till Kapitel 2 "Tidigare undersökningar". Gail Ricksecker har stått för översättningen av sammanfattningen.

Statistiska centralbyrån i december 2005

Berndt Öhman

Torbjörn Israelsson

Innehåll

A separate text in English is provided at the end of the publication, on page 139.

<i>Förord</i>	3
Sammanfattning	7
<i>Förkortningar</i>	8
Kapitel 1. Inledning	9
Kapitel 2. Tidigare undersökningar	13
Bostaden inverkar på barnplanerna	17
Andra förklaringar	19
Kapitel 3. Storstadens strukturella utveckling	23
<i>Unga flyttar till storstäderna</i>	24
<i>Ny befolkningsstruktur</i>	26
<i>Ökade fastighetspriser</i>	29
Bostadsmarknadens utveckling	29
<i>Bostadsmarknad och barnafödande</i>	32
<i>Bostadens betydelse</i>	37
Kapitel 4. Barnafödandet i storstadsregionen	41
<i>De regionala nivåskillnaderna har minskat</i>	42
<i>Det regionala födelsemönstret mer olika</i>	44
<i>Familjebildning i storstäder</i>	47
<i>Innebörden av lägre fruktsamhetsnivåer</i>	51
Kapitel 5. Storstadsföräldrar och andra	55
Regionala indelningar.....	55
<i>Andel som får ett andra och tredje barn</i>	56

<i>Äldre mödrar i storstäderna</i>	58
<i>Boendefaktorerna</i>	61
Många förstagångsföräldrar äger sin bostad.....	62
Flyttningar bland barnfamiljer.....	64
Inkomsten i förhållande till fastighetspriserna	65
Kapitel 6. Andra och tredje barnet	69
<i>Det andra barnet</i>	70
Likartat regionalt mönster för andrabarnsfödslarna	76
Olika flyttbeteende i olika delar av landet.....	79
Inget inkomstsamband bland boende i hyresrätt	83
<i>Det tredje barnet</i>	85
U-format inkomstsamband i storstadsregionen	88
Fastighetstypen samvarierar med tredjebarnsbenägenhet	94
Storstadsfamiljerna flyttar inom den egna regionen.....	97
Kapitel 7. Fakta om statistiken	101
<i>Datamaterialet</i>	101
Referenser	105
Bilaga 1. Områdesindelningar	109
Bilaga 2. Variabelförteckning	113
Bilaga 3. Metod	117
Bilaga 4. Tabeller	121
Bilaga 5. Diagram	130
Bilaga 6. Oddskvoter	138
In English	140
<i>Summary</i>	140

Sammanfattning

Från 1990-talet och framåt har inflyttningen av unga till storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö ökat. Andelen som flyttat ut har dock legat på samma nivå, varför andelen unga i storstäderna stadigt har ökat.

Samtidigt som befolkningen i storstäderna har blivit större har bostadsbyggandet varit förhållandevis lågt, vilket är en av anledningarna till att fastighetspriserna ökat kraftigt.

Med en stor befolkning i barnafödande åldrar följer många barn. En allt större andel av födslarna sker således i storstadskommunerna och dess närområden. Trots det fortsätter storstadskommunerna att ha låga födelsetal, det vill säga i förhållande till antalet kvinnor i fertil ålder så föds det få barn. Det beror bland annat på att andelen barnlösa är hög.

Men andelen som får ett andra och ett tredje barn efter att de fått sitt första barn är inte heller lika hög som i övriga landet. Skillnaderna är dock små. De som flyttade från kommunen när de fått sitt första barn får oftare, än dem som bodde kvar, ett andra respektive ett tredje barn.

En sambandsanalys mellan benägenheten att få ett andra respektive tredje barn och boendet har utförts med logistisk regression. Den begränsar sig till sammanboende par som fått sitt första respektive andra barn år 1996. Följande bakgrundsfaktorer, som alla relaterar till modern, ingick: kvinnans ålder vid första barnets födelse, hennes utbildningsnivå och födelseland. Boendefaktorerna relaterar till föräldraparet och var följande: boenderegion, fastighetstyp, flyttmönster och disponibel inkomst i förhållande till fastighetspris.

Sambandet mellan *andrabarnsbenägenheten* och den disponibla inkomsten i förhållande till fastighetspriset är positivt. De med hög relativinkomst - disponibel inkomst i förhållande till fastighetspriset - har högre benägenhet att få ett andra barn. I Stor-Stockholm är detta samband särskilt uttalat. Dessutom har storstadsregionerna en något högre andrabarnsbenägenhet än övriga landet, när man tar hänsyn till bakgrunds- och boendefaktorerna.

Vilken typ av fastighet föräldrarna bor i - bostadsrätt, småhus eller hyresrätt - har inget samband med benägenheten att få ett *andra barn*. Varken i storstadsregionerna eller i övriga landet.

För andra barnet är sambanden mellan boendefaktorerna och benägenheten att få ett andra barn likartade i hela landet.

När det gäller *benägenheten att få ett tredje barn*, skiljer sig födelsemönstren i storstadsregionerna från övriga landet i vissa avseenden.

- Utanför storstadsregionerna är sambandet mellan relativinkomst och benägenheten att få ett tredje barn negativt. Ju lägre inkomst i förhållande till fastighetspriset desto högre tredjebarnsbenägenhet. I storstadsregionen är sambandet u-format. Både de låga och de höga inkomstklasserna har högre tredjebarnsbenägenhet än mellangrupperna.
- Utanför storstadsregionerna har de boende i bostadsrätt den lägsta benägenheten att få ett tredje barn. I Malmöregionen har de som bor i hyresrätt en högre tredjebarnsbenägenhet än övriga.
- I storstadsregionerna har utlandsfödda mödrar förhöjd tredjebarnsbenägenhet. Det har de inte i övriga landet.
- De som flyttade ut från Stockholmsregionen har högre tredjebarnsbenägenhet än dem som flyttade inom regionen. Så var det inte i Göteborg och Malmö.

Benägenheten att få ett tredje barn är ungefär densamma i hela landet, när man tar hänsyn till bakgrunds- och boendefaktorerna.

Förkortningar

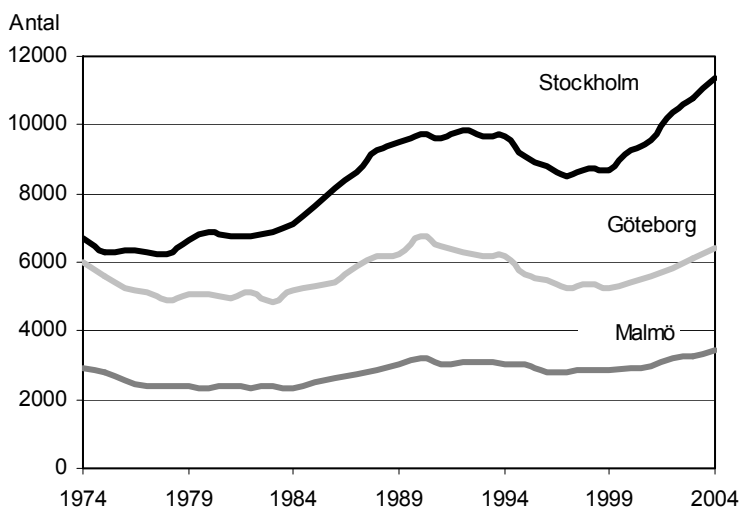
B	Bostadsrättslägenhet
Bo.bid.	Bostadsbidrag
Disp.	Disponibel inkomst
H	Hyresrättslägenhet
k.	kommun
KPI	Konsumentprisindex
kvm	kvadratmeter
ref.	Referensgrupp
S	Småhus
Soc.bid.	Socialbidrag
sso	Stortsdaområde
Sve.	Sverige
TFR	Summerad fruktsamhet (Total Fertility Rate, TFR)

Kapitel 1. Inledning

På senare tid har det rapporterats om "babyboomen i storstäderna". Och det är sant att det föds många barn i storstäderna i dag. Däremot är födelsetalen i storstadskommunerna inte särskilt höga om de sätts i relation till hur många kvinnor i barnafödande åldrar som bor där. Senare tids stora barnkullar beror snarare på en ökad inflyttning av unga människor till storstäderna.

Diagram 1.1

Antal födslar i de tre storstadskommunerna åren 1974 till 2004



Fruksamhetstalen per kvinna¹ i storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö ligger fortfarande på en lägre nivå än den gör i övriga landet. Därför är frågan snarare om den ökande andelen unga i storstäderna kommer att få en dämpande effekt på landets barnafödande totalt, än varför vi har en "babyboom" i storstäderna.

Av tradition har förortskommunerna haft ett högt barnafödande medan storstadskommunerna haft landets lägsta nivåer. Vad beror dessa skillnader på? Har storstadsmiljön haft en dämpande

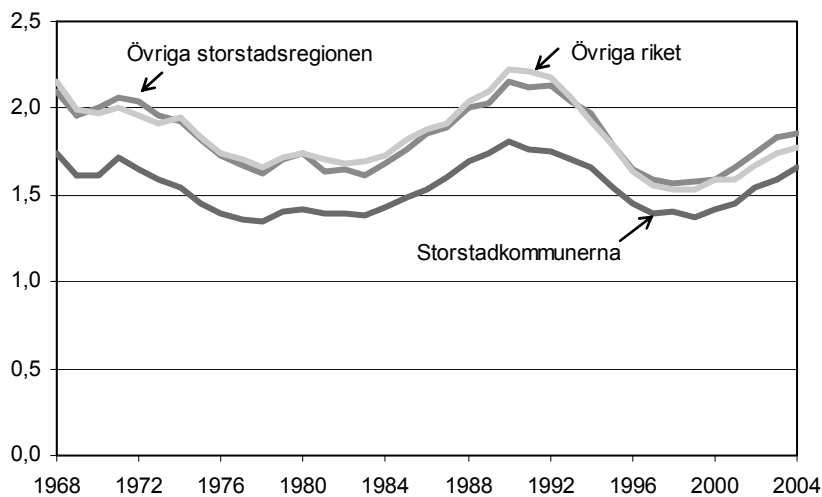
¹ Med summerad fruktsamhet avses det genomsnittliga antal barn som kvinnor i fertil ålder får ett givet år. Den summerade fruktsamheten visar hur många barn en kvinna skulle få under hela sin reproduktiva period om hon hade samma fruktsamhet som den genomsnittliga i olika åldrar under ett givet år. Den engelska benämningen är Total Fertility Rate och förkortas TFR.

inverkan på barnafödandet eller har storstadsbefolkningen haft andra egenskaper som gjort att barnafödandet legat lägre än i övriga landet.

Diagram 1.2

Den summerade fruktsamheten (TFR) i storstadskommunerna, övriga storstadsregionen samt övriga riket under perioden 1970-2004

Antal barn per kvinna



Mycket talar för att det är både och. Befolkningens sammansättning i storstäderna är annorlunda än i övriga landet. Exempelvis är andelen högskoleutbildade högre, genomsnittsåldern för första barnet högre och andelen ensamstående högre.

Men storstadsmiljön i sig skulle också kunna ha en dämpande inverkan på barnafödandet. Restiderna till och från arbetet är längre och bostadsmarknaden kärvar. Befolkningsökningen i storstäderna har gjort att efterfrågan ökat både på små lägenheter för de som flyttar in unga och utan familj samt på större lägenheter när dessa så småningom bildar familj. Bostadsbyggandet har inte ökat i motsvarande grad och fastighetspriserna har stigit kraftigt.

Under den senaste tioårsperioden har fastighetspriserna i storstadsregionerna mer än tredubblats. Det är mot bakgrund av detta som den här studien har genomförts.

Rapportens disposition

Rapporten är disponerad på följande sätt: I kapitel 2 görs en genomgång av tidigare studier som anknyter till boende och barnafödande. I kapitel 3 följs den demografiska utvecklingen i storstäderna under perioden 1970-2003. I kapitel 4 studeras barnafödandet i

storstäderna på aggregerad nivå under perioden 1970-2003. Kapitel 5 och 6 är resultatkapitlen som baseras på individstudien. I kapitel 5 beskrivs de variabler som använts i studien utifrån en genomgång av barnfamiljer i storstadsregionen och övriga landet. I kapitel 6 redovisas fördelningar, t.ex. hur vanligt det är att gå vidare med ett andra och ett tredje barn beroende på var och hur man bor. Dessutom redogörs för en sambandsanalys som särskiljer effekterna av boendefaktorerna från de allmänna faktorerna. I kapitel 7 beskrivs datamaterialet och dess begränsningar.

Kapitel 2.

Tidigare undersökningar

Här görs en genomgång av tidigare undersökningar som på ett eller annat sätt anknyter till barnafödande och storstadsboende.

Olika orsaker vid olika åldrar

År 2001 genomförde SCB en undersökning med temat "Varför föds det så få barn?"². Det är en fråga som fortfarande ställs med jämna mellanrum. När barnlösa kvinnor och män i barnafödande åldrar får frågan om varför de ännu inte fått barn varierar svaren med respondentens ålder och familjestatus.

Bland yngre barnlösa kvinnor (under 30 år) som levde i ett parförhållande var det vanligaste svaret att de ville "göra annat först". Ganska vanliga skäl var också "arbete och ekonomi" samt "avsluta studier först". Bland kvinnor i motsvarande situation som var äldre än 30 år fördelade sig svaren annorlunda. Studier, arbete och ekonomi var inte längre lika vanliga skäl.

Bland 35-åringarna blev det tydligt att nu ville de flesta ha barn. Över 60 procent av kvinnorna svarar att anledningen till att de ännu inte fått barn är att "de inte blivit gravida än". De försökte uppenbarligen skaffa barn. Den näst vanligaste anledningen var att "parförhållandet var för nytt". Omkring 20 procent angav detta skäl. Resterande svarade att de ville "göra annat först" eller angav "arbete och ekonomi" som skäl.³

Svaren i den här undersökningen kommer från kvinnor och män över hela landet. Det är möjligt att svaren fördelat sig annorlunda om man koncentrerat undersökningen till storstadsregionerna.

² Hoem B., 2001

³ Bland dem som hade barn och hade väntat en tid innan de skaffade barn svarade några enstaka procent att det var "bostaden" som fått dem att skjuta upp barnafödandet men eftersom frågan är retroaktiv och dessutom något oklart formulerad går det inte att dra några speciella slutsatser av svaren.

Diagram 2.1a

Varför har du ännu inte fått barn? Barnlösa kvinnor som lever i ett parförhållande år 2001 efter deras ålder vid svarstillfället. Procent

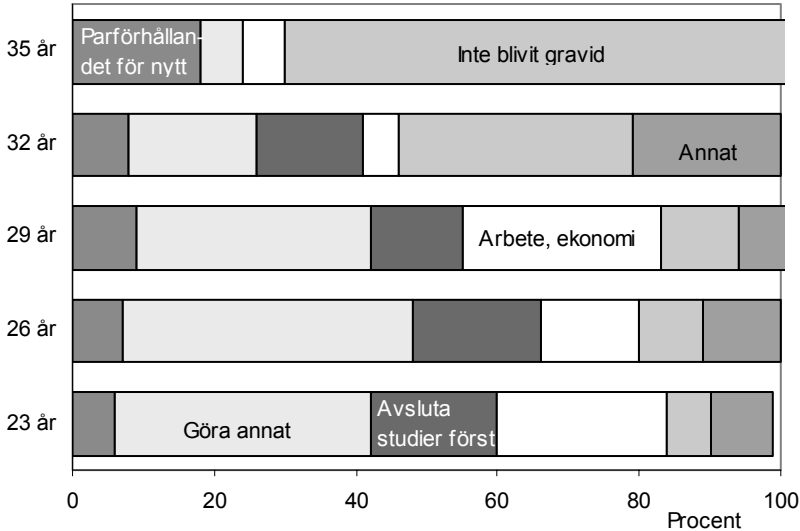
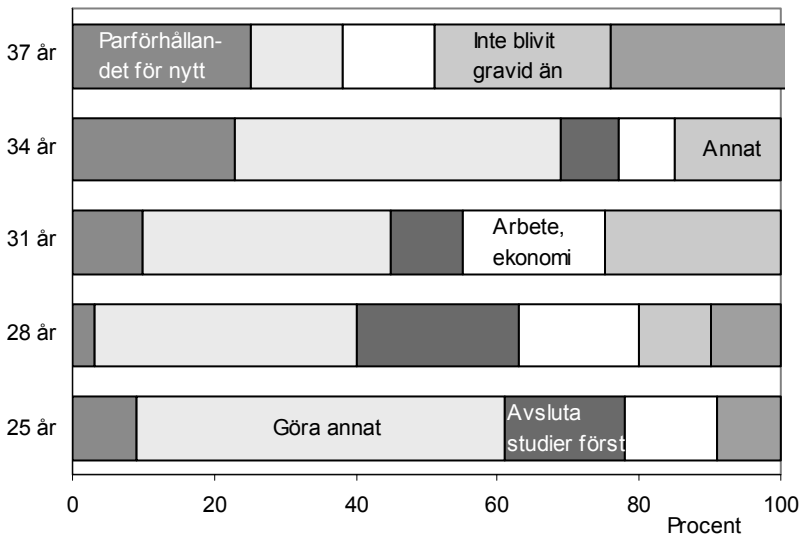


Diagram 2.1b

Varför har du ännu inte fått barn? Barnlösa män som lever i ett parförhållande år 2001 efter deras ålder vid svarstillfället. Procent



Bland de barnlösa kvinnorna som var äldre än 30 år hade drygt 40 procent av 32-åringarna och drygt 50 procent av 35-åringarna inget parförhållande vid undersökningstillfället. Bland männen över 30 år hade drygt hälften av 31- och 34-åringarna och ca 60 procent av 37-åringarna inget parförhållande. En delförklaring till storstädernas låga fruktsamhetstal är de höga andelarna ensamstående där.

Konsekvenser av senarelagt barnafödande

Det är en ganska stor andel bland kvinnor under 30 år som anger "arbete och ekonomi" som främsta skäl till att man ännu inte fått barn, omkring 30 procent bland 29-åriga kvinnor. Man får anta att det svarsalternativet också innefattar etableringen på bostadsmarknaden som är direkt beroende av "arbete och ekonomi". Vad som antas vara ett av skälen till senareläggningen av barnafödandet är svårigheten för unga att etablera sig på arbetsmarknaden. Ett flertal studier på senare tid har visat på nära samband mellan arbetsmarknad och barnafödande.

När ungas arbetsmarknadsetablering fördröjs, vilket skedde under 1990-talskrisen, hämmas bostadsmarknaden genom att efterfrågan på bostäder minskar. Detta leder i sin tur till att nybyggnationerna avstannar, vilket så småningom leder till en prisökning på bostäder⁴. Detta skulle innebära att när de unga väl etablerat sig på arbetsmarknaden så får de också svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden.

Det uppskjutna barnafödandet kan komma att tas igen genom tätare barnafödande efter etableringen. Senareläggningen medför dock en ökad risk för ofrivillig barnlöshet eftersom den period då man skall hinna föda önskat antal barn förkortas⁵.

Barnen kommer när allt är ordnat

De flesta vill att följande fem villkor skall vara uppfyllda innan de skaffar barn. Villkoren är inte rangordnade.⁶

- 1) Att de lever i ett stabilt parförhållande.
- 2) Att de har fullföljt sin utbildning.
- 3) Att de har en egen bostad som är tillräckligt stor.
- 4) Att de har ett förvärvsarbete med tillräckligt hög inkomst för att försörja ett barn.
- 5) Att de känner sig trygga i tillvaron.

Villkoren är oftast inbördes beroende. Exempelvis är förvärvsarbete ofta en förutsättning för att få en fast bostad. Och att ha förvärvsarbete och fast bostad bidrar sannolikt till en ökad känsla av trygghet i tillvaron.

⁴ Turner B., 2000

⁵ Martinell S., 1990

⁶ Persson L., 2001b eller Lofström Å., 2003

Bara två av de fem villkoren (2 och 4) kan studeras direkt med registerdata och studier visar att utbildning och förvärvsarbete har betydelse för barnafödandet. Den förändring som skett inom dessa områden har också bidragit till en ökad inflyttning till storstäderna. Allt fler vidareutbildar sig allt längre. Det gör att flyttströmmarna går mot storstäderna. Arbetsmarknaden har blivit mer koncentrerad till storstäderna.

Det är företrädesvis unga och barnlösa som flyttar in till storstäderna. Men hur deras familjeetablering (1) ser ut inledningsvis går inte att följa via registerdata. Det beror på att samboendet som är så vanligt i Sverige inte registreras. Sverige har inte heller några folk- och bostadsräkningar längre och folkbokföringen sker på fastighetsnivå. I flerfamiljshus finns ingen koppling till enskilda lägenheter. Därmed finns inga hushållsuppgifter och man vet inte vilka som bor tillsammans. Först när ett barn är fött kan sammanboende par som inte är gifta kopplas samman genom att man antar att de är sammanboende så länge de är skrivna på samma fastighet.

Över hälften av alla förstfödda barn i Sverige har så kallade samboföräldrar. Internationellt sett är det en hög nivå. Men när det gäller andelen barn som föds av ensamstående mödrar som inte lever i ett parförhållande så ligger Sverige på en jämförelsevis låg nivå.

Den enskilda individens upplevelse av trygghet i tillvaron (5) finns givetvis inte registrerat. Däremot antas tryggheten vara påverkad av faktorer som går att studera med hjälp av registerdata, exempelvis inkomst och förvärvsarbete. Studier som visar samband mellan högkonjunktur⁷ och högt barnafödande anknyter till betydelsen av trygga förhållanden för barnafödandet.

Bostadens (3) betydelse för barnafödandet är ganska dåligt belyst, vilket också påtalas i en rad rapporter kring barnafödande. Efter den sista folk- och bostadsräkningen år 1990 saknas registerdata om hushåll och bostäder. Därmed är man hänvisad till urvalsundersökningar inom dessa områden. Först från och med år 1996 finns ett fastighetsregister på riksnivå som är anpassat till folkbokföringens fastighetsbegrepp. Med hjälp av detta kan individer knytas till enskilda fastigheter, dock inte till enskilda lägenheter.

⁷ Konjunkturer mäts på olika sätt. Ibland används "hushållens inköpsplaner" som mått på framtidstro.

Bostaden inverkar på barnplanerna

I en enkätundersökning från år 2000 fick kvinnor och män mellan 30-45 år ange vilken betydelse olika ekonomiska faktorer hade haft för deras beslut att skaffa sitt första barn. Flera av faktorerna knöt an till "de fem villkoren"⁸ och svarsalternativen var "stor roll", "liten roll" och "ingen roll alls". "Bra bostad" var den faktor som både kvinnor och män ansåg spelade den tredje största rollen. Omkring 65 procent av kvinnorna och 55 procent av männen angav att bostaden "spelade stor roll" för beslutet att skaffa barn.^{9 10}

Drygt var tionde skulle skaffa barn om de hade egen bostad¹¹

I en annan enkätundersökning uppgav tre fjärdedelar av de tillfrågade ungdomarna att bostadssituationen har betydelse för ett eventuellt barnafödande. Bland dem som inte hade egen bostad uppgav drygt var tionde att de skulle skaffa barn/ fler barn om de hade en egen bostad.

Bostadskostnadernas betydelse

I en studie på aggregerade data, och med ett historiskt perspektiv, har samband mellan fruktsamhet och boendekostnader påvisats för fyra valda perioder under 1800- och 1900-talet.¹²

Enligt studien är sambandet mellan barnafödandet och bostadsmarknaden "otvetydigt och klart". I en modell där bostadskostnadernas utveckling 1975-1995 sattes i relation till den allmänna prisnivån påvisades samband mellan den relativa bostadskostnaden och fruktsamhetsnivån. Relationen tolkades som en slags alternativkostnad för ytterligare barn. Hög boendekostnad i förhållande till övriga kostnader ger lägre fruktsamhet och låg boendekostnad relativt övriga kostnader ger hög fruktsamhet. Slutsatsen av studien

⁸ Se kapitel 2, avsnittet "Barnen kommer när allt är ordnat".

⁹ Bland kvinnor fick "stabil inkomst" och att "partnern hade jobb" de högsta andelarna "stor roll"-svar. Bland män var det "stabil inkomst" och "de själva hade jobb". Faktorer som inte spelade så stor roll för beslutet att skaffa barn var "att yrkeskarriären inte skulle påverkas", "tillgången till bra barnomsorg" och "att vara klar med studierna".

¹⁰ Löfström Å., 2003

¹¹ TCO, 2001

¹² Den tidigaste perioden var torpbildningen under perioden 1805 till 1830.

Därefter studerades egnahemsåren under 1930-talet. Sedan perioden 1960 till 1979 då huspriserna fördubblades och barnafödandet minskade från 2,3 till 1,6 barn per kvinna. Den fjärde och sista studerade perioden täckte 1990-talet då barnafödandet kulminerade under tidigt 1990-tal. Avregleringen på bostadsmarknaden inleddes 1992-93 och sammanföll med en nedgång av födelsetalen.

var att bostadsförsörjningen har haft avgörande betydelse för fruktsamheten.

Inkomsten bestämmer valmöjligheterna

Hushållens inkomster avgör vilka deras valmöjligheter på bostadsmarknaden är. I storstäderna krävs högre inkomster än i övriga landet för att valmöjligheterna skall bli desamma. Det beror på att bostadskostnaderna, åtminstone på ägandemarknaden, är högre där.

Enligt Turner är det rimligt att tro att hushållens boendemönster allt mer kommer att bestämmas av ekonomiska förutsättningar. Enligt honom kommer betalstarka hushåll att samsas med trångbodda ungdomar i innerstäderna. Sannolikt kommer unga hushåll att minska sin bostadskonsumtion för att kunna förverkliga ett centralt boende. Unga har kommit att bo trängre än tidigare och övriga hushåll har också anpassat sig till ett relativt sett trängre bestånd. Hushållen kommer att "i allt högre grad anpassa sitt boende efter prisgradienten å ena sidan och de ekonomiska förutsättningarna å andra sidan".¹³

Ekonomins betydelse ökade under 1990-talet

Mäns och kvinnors inkomst har inte samma betydelse för benägenheten att få ett andra barn som för benägenheten att få ett tredje barn. Det visar Riksförsäkringsverkets studie som sträcker sig över perioden 1981 till 1999. Mannens och kvinnans inkomst studerades separat. Kvinnor med högre inkomst hade en förhöjd benägenhet att få ett andra barn jämfört med kvinnor med lägre inkomst. Detsamma gällde för män.

När det gällde benägenheten att få ett tredje barn däremot, var det både män med de lägsta och de högsta inkomsterna som hade en förhöjd benägenhet. Så var det inte för kvinnor. Deras benägenhet att få ett tredje barn förhöjdes med ökad inkomst. Mannens och kvinnans inkomst gällde alltså oberoende av varandra och bådas inkomst hade betydelse.

Studien visade också att skillnaderna mellan olika inkomstgruppers benägenhet att få ett andra barn hade ökat något under 1990-talet. Och att skillnaderna var märkbart större under 1990-talet än under 1980-talet.¹⁴ Studien hade ingen regional dimension så det framgick inte om mönstret var detsamma i storstäderna som i övriga landet.

¹³ Turner B., 2000

¹⁴ Duvander A-Z och Andersson G., 2003

Men det är under 1990-talet som inflyttningen till storstäderna ökat. Det är där som fastighetspriserna stigit mest och är som högst i dag. Den högre benägenheten bland kvinnor och män med höga inkomster att få det andra och tredje barnet och de ökade skillnaderna mellan inkomstgrupperna under 1990-talet skulle kunna tala för att de höga priserna på fastighetsmarknaden haft en dämpande påverkan på barnafödandet.

Löfströms undersökning från år 2000 visar också på skillnader före och efter 1990-talskrisen. De som fick barn i samband med 1990-talskrisen ansåg i högre utsträckning än de som fick barn innan, att ekonomiska faktorer var av stor betydelse för beslutet att skaffa (fler) barn.¹⁵

Stark koppling mellan förvärvsarbete och barnafödande

I Sverige är anknytningen till arbetsmarknaden av särskilt stor betydelse för barnafödandet eftersom trygghetssystemen är knutna till förvärvsinkomsten. Tidigare studier har visat att kvinnor väntar med att skaffa barn tills de har en tillräckligt hög inkomst¹⁶ och ett fast arbete¹⁷. Betydelsen av inkomst och anknytning på arbetsmarknaden har liknande betydelse för kvinnors och mäns familjebildning.¹⁸

Andra förklaringar

Konjunkturer och barnafödande

Flera studier har påvisat samband mellan konjunkturcykler och fruktsamhetsutveckling. I goda tider stiger fruktsamheten och i dåliga tider sjunker den.¹⁹ Konjunkturen påverkar bland annat arbetslösheten som brukar drabba ungdomar särskilt hårt. När etableringen på arbetsmarknaden försenas senareläggs även bostads- och familjeetableringen.²⁰

Risk-aversion-teorin

Enligt *risk-aversion-teorin* har föräldrar som står inför valet att skaffa barn begränsad information om vad kostnaderna och vinsterna kommer att bli. Det får till följd att i tider av osäkerhet undviker de att ta på sig de risker som ett barn medför i form av lägre inkomster

¹⁵ Löfström Å., 2003

¹⁶ Hoem B., 1998

¹⁷ Persson L., 2001a

¹⁸ Duvander A-Z, Olsson S., 2001

¹⁹ Exempelvis Qvist J., 1994, och Hoem B., 2000.

²⁰ Alm Stenflo G. och Landgren Möller E., 2002

och ökade kostnader. Istället investerar man i sådant som kan ge ekonomisk säkerhet, exempelvis utbildning.²¹ Mönstret stämmer väl med svenska förhållanden även om huvudorsaken kanske är att föräldraersättningen är direkt beroende av tidigare anställningar.

Arbetsmarknaden av stor betydelse för svenskt barnafödande

I Sverige är ersättningen vid föräldraledighet beroende av tidigare förvärvsinkomst. Om man inte haft förvärvsinkomst i anslutning till att man får barn så utgår ersättning enligt så kallad grundnivå. År 2005 motsvarade det 180 kronor om dagen. Det gör att föräldrapenningen kan variera mellan 5 400 kronor per månad för dem som får lägst ersättning och 19 440 kronor per månad för dem som får högst ersättning.²² Trots både bostadsbidrag och barnbidrag är det svårt att klara försörjningen med en föräldrapenning på grundnivå²³. Det är en av anledningarna till att unga människor vill ha ett fast arbete innan de skaffar barn.

Kvinnors arbetskraftstal (andel kvinnor i arbetskraften) har sedan 1983 visat positivt samband med periodfruktsamheten (TFR). När arbetskraftstalet går upp går TFR upp och omvänt. Dessförinnan var sambandet mestadels negativt, när arbetskraftstalet gick upp gick TFR ner.²⁴

Arbetskraftstalet under senare tid påverkas mycket av de ungas situation på arbetsmarknaden. När arbetslösheten är hög slår den hårdast mot unga som inte är etablerade på arbetsmarknaden. Under åren med hög ungdomsarbetslöshet på 1990-talet steg etableringsåldern, det vill säga den ålder då 75 procent i en åldersgrupp är sysselsatt, från 21 år till 30 år.

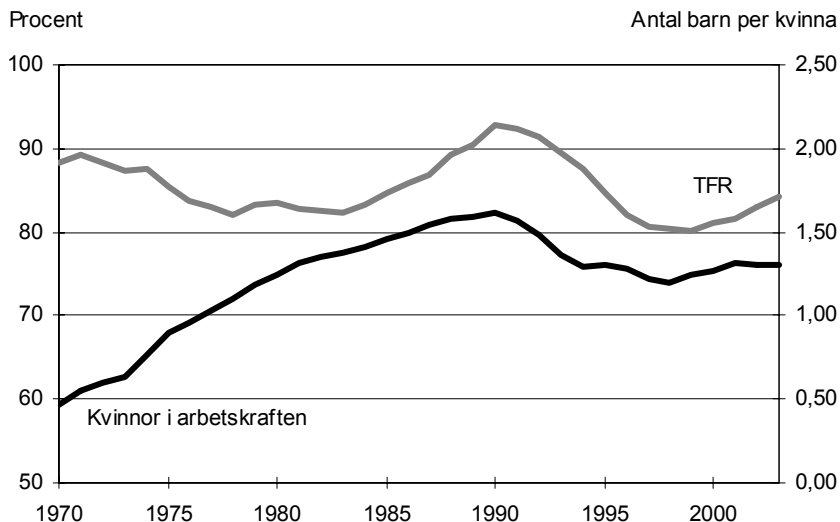
²¹ Oláh L., 2005

²² www.forsakringskassan.se

²³ Förutom föräldrapenningen finns ett särskilt bostadsbidrag för barnfamiljer som beräknas utifrån hushållets storlek och inkomst samt bostadens storlek och kostnad. Till detta kommer barnbidraget om 950 kronor i månaden till alla barn under 16 år samt ett flerbarnstillägg från och med det tredje barnet.

²⁴ Löfström Å., 2003

Diagram 2.3
Kvinnors arbetskraftstal och summerade fruktsamhet (TFR)
åren 1970-2003



I dag har många unga under perioder av hög arbetslöshet valt att studera vidare vilket leder till nedgång i arbetskraftstalen. Få kvinnor föder barn under studieperioden och därmed senareläggs barnafödandet. Det framgår också av diagram 3.1, som visar befolkningsökningen i storstadsregionerna, att den avstannade under åren i slutet av 1980-talet då andelen kvinnor i arbetskraften fortfarande ökade och TFR noterade toppnivåer.

Åldern för första barnet har i högst grad betydelse för hur många barn man kommer att få. Och åldern för första barnet är beroende av utbildningsnivån och arbetsmarknadsetableringen. Etableringsgraden och barnafödandet har i sin tur betydelse för efterfrågan på bostäder som påverkar nybyggnationerna.

I lågkonjunkturer med hög arbetslöshet blir efterfrågan på bostäder låg, vilket i sin tur leder till att nybyggnationerna hålls nere, varpå det låga utbudet av bostäder gör att priserna ökar kraftigt när efterfrågan stiger. I storstäderna har efterfrågan dock hållits på en ganska hög nivå även under krisåren på 1990-talet.

Det beror på att arbetslösheten gjorde att allt fler ungdomar fortsatte att studera efter gymnasiet. Inflyttningen av unga till högskoleorter och storstäder ökade. Den ökade medellivslängden har också bidragit till att lägenheter inte blivit lediga i den utsträckning som unga flyttar hemifrån. De som redan är etablerade på bostadsmarknaden, bland annat medelålders med utflyttade barn bor

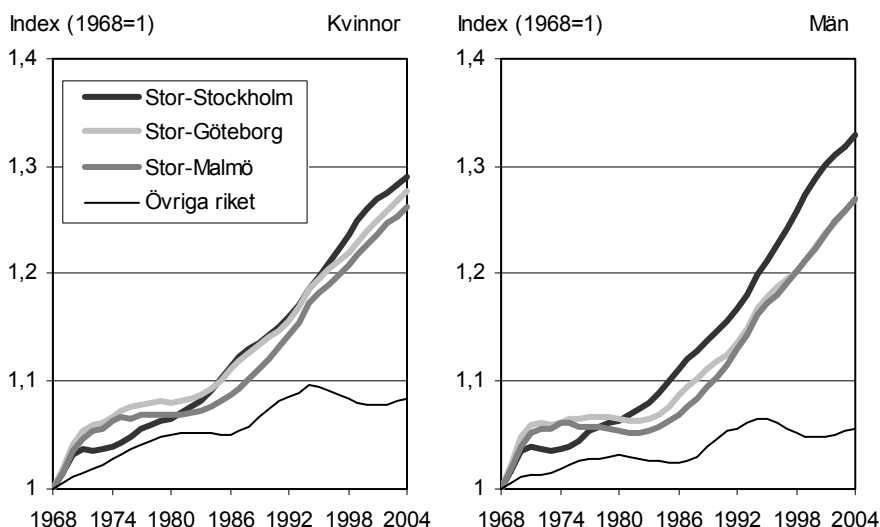
förhållandevis billigt. De behöver inte flytta till mindre bostäder varför växande barnfamiljer inte har det utbud av bostäder som de skulle behöva. Det gör att priserna stiger och hårdast drabbas de som håller på att etablera sig.²⁵

²⁵ Turner B., 2000

Kapitel 3. Storstadens strukturella utveckling

Under senare delen av 1990-talet fram till idag, har befolkningsökningen i storstäderna i förhållande till övriga landet varit mycket kraftig. Detta är både ett resultat av inflyttning från övriga landet och av invandring från andra länder. De tre storstadsregionerna har haft ungefär samma ökningstakt.²⁶

Diagram 3.1
Befolkningstillväxt efter storstadsregion²⁷ och kön. Hela befolkningen perioden 1968-2004. Index (1968=1)



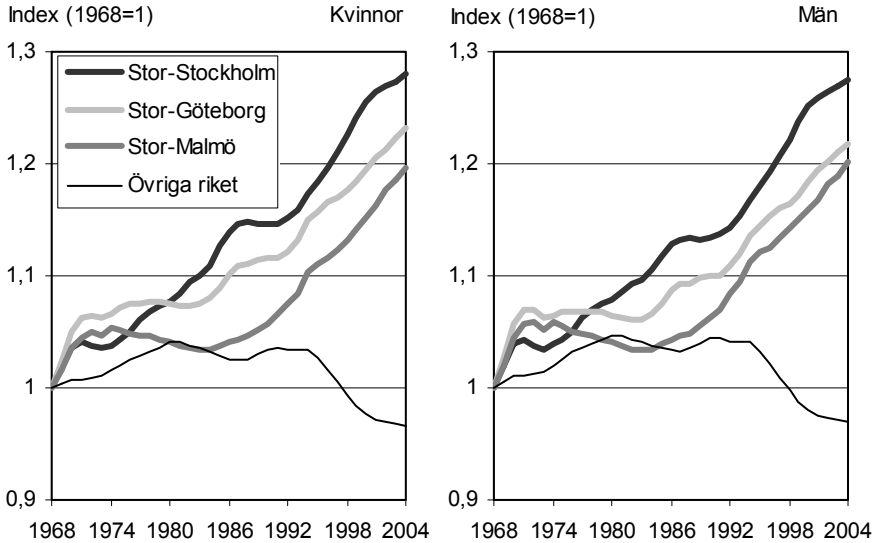
Omflyttningen inom landet har fått till följd att befolkningen i åldrarna 0-44 år minskat utanför storstadsregionerna. I dag är den mindre än den var vid tidseriens början år 1968.

²⁶ Kommunerna i storstadsregionerna tillhör, med några få undantag, kommungrupperna storstadskommuner (Stockholm, Göteborg och Malmö) och förortskommuner. Under 1970-talet minskade befolkningen i storstadskommunerna medan förortskommunernas befolkning ökade kraftigt. Under 1980-talet låg befolkningsutvecklingen i storstadskommunerna relativt still medan förortskommunerna fortsatte att växa. Befolkningstillväxten i förortskommunerna fortsatte under 1990-talet då även storstadskommunerna började att växa.

²⁷ Se indelningen i Bilaga 1.

Diagram 3.2

Befolkningstillväxt efter storstadsregion²⁸ och kön. Befolkningen i åldrarna 0-44 år perioden 1968-2004. Index (1968=1)



Unga flyttar till storstäderna

Omflyttningen bland ungdomar har ökat under 1990-talet och storstäderna får ta emot de flesta av inflyttarna. Det är främst högutbildade och ensamstående som flyttar.²⁹ Flyttströmmarna går mot storstäderna via högskoleorterna. En av anledningarna är att storstäderna har fler arbetstillfällen för högutbildade. Efter 30 års ålder avstannar flyttandet. De flyttningar som ändå sker vid senare ålder begränsas oftast till närområdet, det vill säga den egna lokala arbetsmarknaden³⁰.

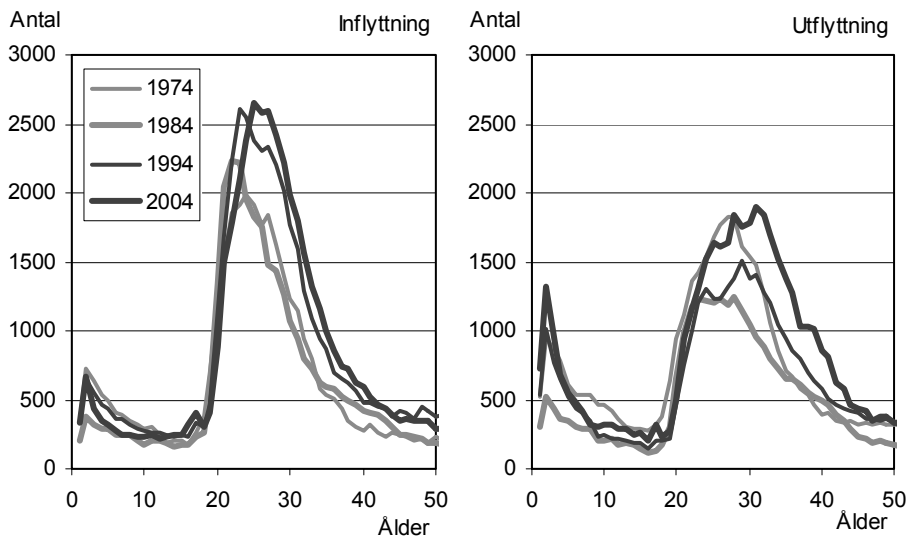
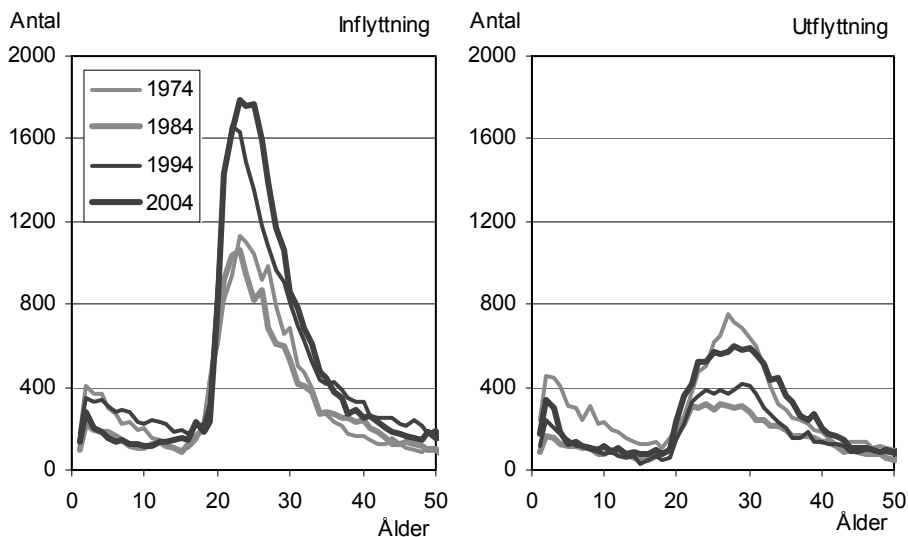
För att en ort skall bli aktuell för inflyttare gäller det således att attrahera dessa före 30 års ålder. För att göra det krävs en bred arbetsmarknad som kan ta emot båda parter i ett parförhållande. I dag är det främst storstadsområdena som kan göra det. Tendensen på små orter har varit det omvända. På orter som kännetecknas av utflyttning har bredden på arbetsmarknaden minskat.³¹

²⁸ Se indelningen i Bilaga 1.

²⁹ Nilsson Å., 2000

³⁰ Här avses "lokala arbetsmarknadsområden" vilket är den kommunindelning som SCB gör utifrån befolkningens arbetspendling.

³¹ Bengtsson T., 2002

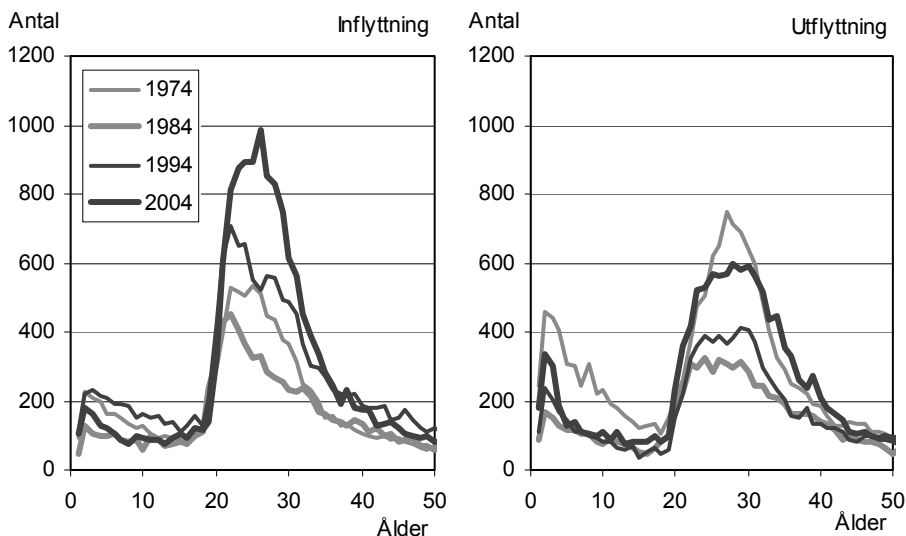
Diagram 3.3**Inrikes inflyttning och utflyttning i Stockholms kommun åren 1974, 1984, 1994 och 2004****Diagram 3.4****Inrikes inflyttning och utflyttning i Göteborgs kommun åren 1974, 1984, 1994 och 2004**

Det förändrade flyttmönstret från år 1970 till år 2000 framgår av diagrammen 3.3-3.5. I Stockholm och Göteborg lägger sig inflyttningen på en ny nivå under 1990-talet. I de åldrar då många i storstadsregionerna bildar familj, mellan 30 och 40 år, har storstadskommunerna större utflyttning än inflyttning. Även om

utflyttningen sker allt senare. I Stockholm år 1974 var antalet utflyttare fler än antalet inflyttare redan i tidiga 20-årsåldern, åren 1984 och 1994 i sena 20-årsåldern och år 2004 bland 30-åringarna. Det beror bland annat på att familjebildningen senarelags.

Diagram 3.5

Inrikes inflyttning och utflyttning i Malmös kommun åren 1974, 1984, 1994 och 2004



Ny befolkningsstruktur

Inflyttningen till storstäderna har lett till en förändrad åldersstruktur i storstadsregionerna. Särskilt tydligt är det i Stockholms kommun. Stor befolkning i barnafödande åldrar medför, även med låg fertilitet, många barn. Utflyttningen av unga från mindre orter till större får därmed större påverkan på befolkningsstrukturen än enbart utflyttningen. Färre nyfödda blir också följden.

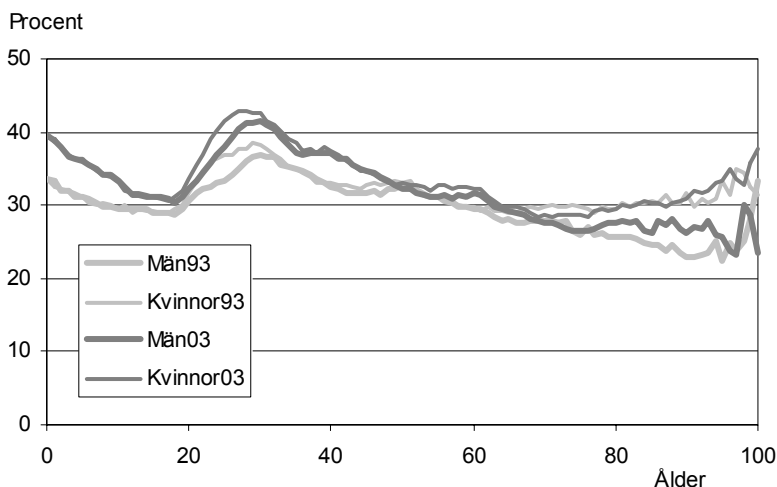
Mellan åren 1973 och 1983 förändrades inte andelen av befolkningen som bodde i storstadsregionerna nämnvärt i de åldrar som är aktuella för barnfamiljer. Från år 1983 till år 1993 sker en liten ökning i dessa åldrar. Mellan åren 1993 och 2003 ökar andelen barnfamiljer i storstadsregionerna betydligt. År 2003 föds omkring 40 procent av Sveriges barn i dessa regioner, varav 20 procent i någon av landets tre storstadskommuner³². Jämfört med år 1993 då en

³² Andelen av befolkningen i olika åldrar som bodde i storstadskommunerna år 1973 och 2003 framgår av diagram B5.2 i bilaga 5.

tredjedel av födslarna inträffade i storstadsregionerna motsvarar det en ökning på omkring 20 procent under en 10-års-period.

Diagram 3.6

Boende i storstadsregionerna Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö. Andel av hela befolkningen i olika åldrar. Åren 1993 och 2003. Procent



Det har gjort att efterfrågan på bostäder på ganska kort tid har förändrats i olika delar av landet vilket lett till att en grupp av kommuner har bostadsöverskott medan andra har bostadsbrist.³³

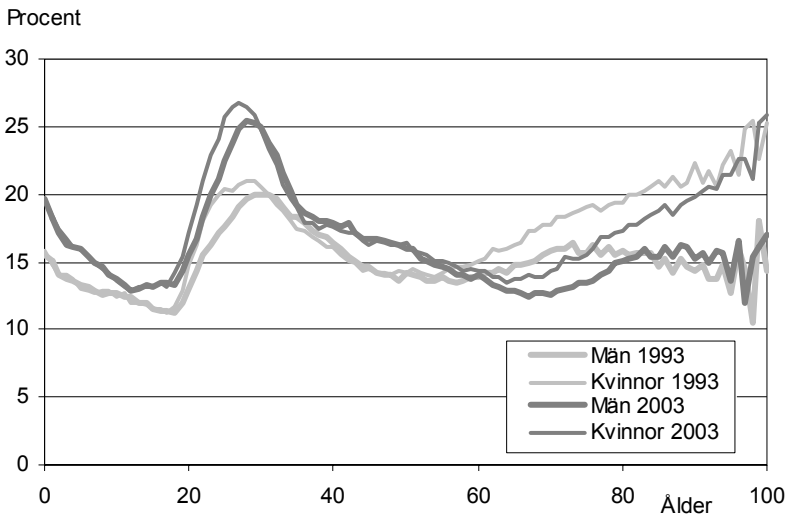
Även inom storstadsregionerna har en omfördelning av befolkningen ägt rum. Som diagram 3.7 visar har innerstadsbefolkningen³⁴ blivit mycket yngre. År 1973 bodde 10 procent av de nyfödda i storstadsregionerna i innerstadsförsamlingarna, år 1993 hade andelen stigit till 15 procent och i dag är den nästan 20 procent. De äldres andel i innerstadsförsamlingarna har minskat. Bakom detta ligger barnfamiljernas utflyttning till miljonprogramområdena och villaförorterna under 1970-talet då allt fler fick råd med större bostäder. När sedan barnen flyttat hemifrån blev många kvar. Den stora gruppen pensionärer som bodde i innerstadsförsamlingarna på 1970-talet hade antagligen också stannat kvar efter att barnen flyttat hemifrån.

³³ Enligt Boverkets enkätundersökning ligger de flesta kommuner med bostadsbrist i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län. Samtidigt fanns i många små och medelstora kommuner med minskande befolkning ett antal outhyrda lägenheter. År 2000 svarade 45 kommuner i enkät att det råder bostadsbrist. År 2001 och år 2002 var antalet 60 respektive 80. (Boverket, 2002)

³⁴ Innerstadsförsamlingarna enligt indelningen i bilaga 1.

Diagram 3.7

Boende i innerstadsförsamlingarna. Andel av samtliga boende i storstadsområdena (Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö) i olika åldrar. Åren 1993 och 2003. Procent



Sammantaget har dagens pensionärsgrupp³⁵ fått bättre ekonomi vilket möjliggjort att de kunnat bo kvar i de större bostäderna, ofta småhus, även efter att barnen flyttat ut. Efterfrågan på småhus har ökat i högre grad än utbudet. När inte ett nytillskott av bostäder kunnat mätta bostadsefterfrågan har priserna ökat kraftigt, vilket fått till följd att möjligheterna att välja boende i storstäderna begränsats. Avståndet från stadskärnan samvarierar med priset på bostaden och man har att välja mellan långa resvägar till och från arbetet eller mindre bostadsyta.

Under senare tid har det också ha blivit mer populärt att bo i innerstadsförsamlingarna vilket bland annat framgår av att även barnfamiljer med god ekonomi stannar kvar i innerstäderna. Vissa forskare beskriver det som att storstadspulsen drar³⁶. I vilken grad barnfamiljer avstår från ytterligare barn för att ha råd att bo kvar inne i städerna med rimlig bostadsstandard är svårt att bedöma.

Huruvida barnfamiljernas utflyttning i framtiden kommer att öka till följd av bostadsbristen vet förstås ingen. Men man kan tänka sig att den höga sysselsättningsgrad som kvinnor i Sverige har gör att befolkningen i storstadsregionerna även fortsättningsvis dras mot stadskärnorna. När avståndet till två arbetsplatser skall beaktas är

³⁵ SCB, 2004

³⁶ Johansson M. och Persson L. O., 2004

det inte lika lätt att flytta mot regionernas ytterkanter. Det kan vara en av anledningarna till att utvecklingen mot flerkärnade städer, som man sett i andra europeiska storstäder, går långsamt i Sverige³⁷.

Ökade fastighetspriser

Befolkningsökningen i storstadsregionerna har inneburit en ökad efterfrågan på bostäder. Både på små lägenheter för dem som flyttar in unga och utan familj samt på större lägenheter när dessa så småningom bildar familj. Eftersom bostadsbyggandet inte ökat i motsvarande grad har fastighetspriserna skjutit i höjden.³⁸ I stadskärnorna finns nästan uteslutande flerfamiljshus och en stor andel av dessa är bostadsrätter^{39 40}.

Bostadsmarknadens utveckling

De svenska småhuspriserna⁴¹ har stigit markant mellan åren 1975 och 2003. I många delar av landet har de stigit betydligt mer än Konsumentprisindex (KPI).

Under senare delen av 1970-talet steg småhuspriserna i hela landet. Till och med mer än KPI som under denna tid hade en hög öknings-takt. Sverige var ett inflationssamhälle.

³⁷ Regionplane- och trafikkontoret, 2001

³⁸ I den regionala utvecklingsplanen från regionalplane- och trafikkontoret i Stockholms län år 2001 uppges befolkningen i länet ha ökat med ca 20 000 per år under 1990-talet. Samma period byggdes 70 000 nya lägenheter och på varje nybyggd lägenhet går nästan 5 personer vilket anses vara en exceptionellt hög siffra med tanke på att det i genomsnitt bor två personer per lägenhet i regionen. Slutsatsen är att bostadsbristen ökar "oroande snabbt". Bostadsbyggandet har fallit från ca 9 000 lägenheter per år i början av 1990-talet till 3-5 000 slutet av perioden. I regionen har omkring 1000 fritidshus gjorts om till åretruntboende och detta s.k. permanentande av fritidsbebyggelsen har stått för en femtedel av de nybyggda lägenheterna. (Regionplane- och trafikkontoret, 2001)

³⁹ I hela storstadsregionen är 32 procent av lägenheterna. I Stockholms innerstad där andelen bostadsrätter ökat mest var andelen flerbostadshus som ägs av bostadsrättsföreningar 29 procent år 1990 jämfört med 54 procent år 2003 bostadsrätter (se bilaga 4 tabell B4.2-3). Andelen som ägs av allmännyttans har under samma period minskat från 17 till 11 procent. (www.stockholm.se/usk)

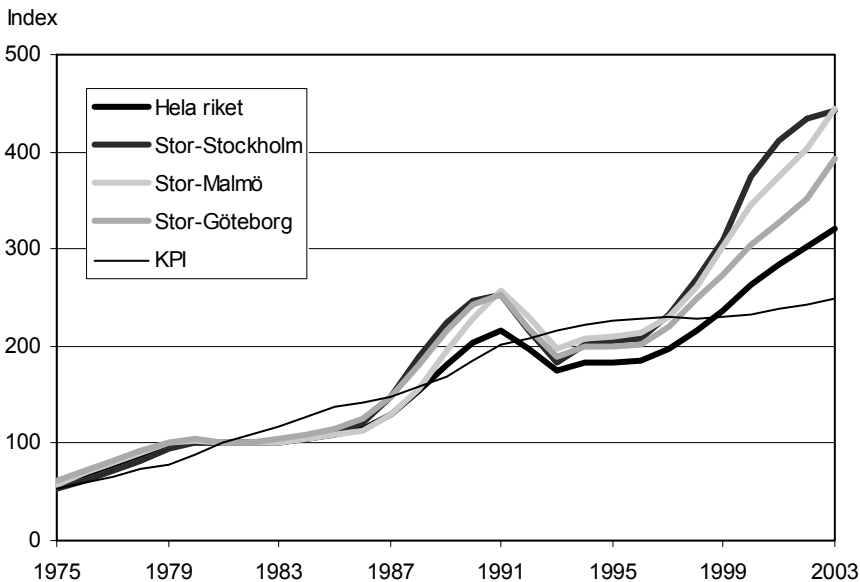
⁴⁰ Under 1990-talet ökade också ombildningen av hyresrätter till bostadsrätter. Boverkets rapport (oktober 2002) visar hur omfattande den processen var. I första hälften av 90-talet obildades 9100 hyreslägenheter och i andra hälften av 90-talet gick den siffran upp 23 800 lägenheter. Processen nåde sin topp år 2001 när 14 100 lägenheter ombildades. Hälften av alla landets ombildningar hände i Stockholm.

⁴¹ Det är bara för småhus det finns heltäckande statistik över prisutvecklingen.

1980-talet inleddes med några år av relativt stabila småhuspriser. Denna stabilitet bröts 1985 då priserna åter börjar stiga, först långsamt men sedan allt snabbare. Intressant att notera är att kreditregleringen – som styrde bankernas möjlighet att låna ut pengar – avskaffades i slutet av just 1985. Med en avreglerad kreditmarknad kunde utlåningen bland annat till fastigheter expandera kraftigt vilket är en trolig förklaring till de prisökningar som kan noteras på småhusmarknaden under senare delen av 1980-talet.

Diagram 3.8

Fastighetsprisindex för småhus samt KPI under perioden 1975-2003



I början av 1990-talet inträffade den stora fastighetskrisen i Sverige. Detta drabbade kanske mest andra fastighetstyper än småhus men inte heller dessa undgick att dras med ner i fallet. Den stora skatteomläggningen – där det gjordes mindre förmånligt att låna pengar – bidrog säkert också till prisrasen. Mellan 1991 och 1993 var nedgången i småhuspriserna så stor som 18 procent sett till riket i sin helhet. Som en följd av krisåren gick bostadsbyggandet ned.

Mellan 1993 och 1996 låg priserna i stort sett stilla för att sedan börja öka igen. Från 1996 har priserna på småhusfastigheter stigit oavbrutet, detta under en period då inflationen varit historiskt låg. Utlåningsräntan har stor betydelse för fastighetspriserna och en del av senare års prisuppgång beror på de låga räntenivåerna. Den som i mitten av nittiotalet köpte en villa i något av storstadsområdena kan räkna med att få ut minst dubbelt så mycket tillbaka om denne

säljer idag. I andra delar av landet har prisutvecklingen varit betydligt beskedligare.

Småhuspriserna och bostadsrättspriserna följer varandra men prisuppgången har varit kraftigare på bostadsrätter. Medan det genomsnittliga kvadratmeterpriset på bostadsrätterna i Stor-Stockholm mer än tredubblades under perioden 1996-2002 så skedde en fördubbling av kvadratmeterpriset för småhusen i Stockholms västerort och söderort. Stockholms innerstadspriser går inte att jämföra eftersom småhuspriserna är baserade på ett fåtal försäljningar.

Tabell 3.1

Kvadratmeterpriset för småhus som sålts under perioden 1996-2002. Kronor per kvadratmeter. Löpande priser

Storstadsområde	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Stor-Stockholm							
Innerstaden*	13 156	15 088	18 684	20 105	29 911	30 476	24 810
Söderort	9 149	10 162	11 821	14 063	17 647	19 917	20 848
Västerort	8 868	10 107	11 981	14 188	16 843	19 347	20 396
Norra förortskommuner	8 734	9 954	11 464	12 969	15 780	17 222	18 420
Södra förortskommuner	7 850	8 826	10 017	11 309	13 900	15 916	16 887
Stor-Göteborg							
Göteborg kommun	7 438	8 361	9 349	10 456	11 641	12 538	13 411
Norra Stor-Göteborg	6 389	7 023	7 628	8 486	9 702	10 063	10 898
Nordöstra Stor-Göteborg	5 950	6 419	7 057	7 450	8 002	8 744	9 918
Sydöstra Stor-Göteborg	7 012	7 540	8 517	9 512	10 530	11 527	12 409
Södra Stor-Göteborg	7 449	7 828	9 004	9 627	11 144	12 295	13 014
Stor-Malmö							
Malmö kommun	6 906	7 618	8 717	10 054	11 556	13 018	13 625
Lund kommun	6 399	7 141	7 827	8 729	10 038	11 250	11 994
Trelleborg kommun	4 867	5 165	5 690	6 315	6 992	7 564	8 273
Övriga kommuner	6 108	6 681	7 431	8 705	9 900	10 869	11 864
Övriga riket	4 428	4 683	4 945	5 255	5 614	6 008	6 347

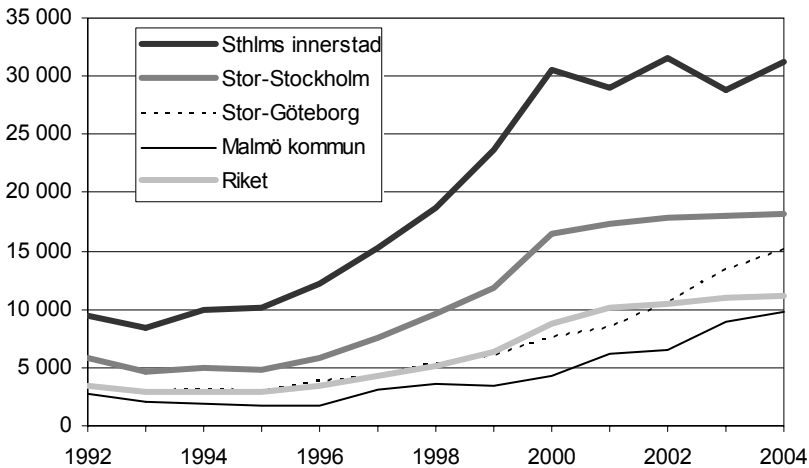
* Det årliga antalet försålda småhus i Stockholms innerstad varierar mellan 24 och 7 stycken varför prisvariationen påverkas av tillfälligheter.

Under den tidsperiod som den här studien koncentreras på (1996-2003) har befolkningsökningen i storstäderna varit betydligt kraftigare än ökningen av bostadsbeståndet. Under perioden 1996-2001 var befolkningstillskottet runt tre till fyra gånger större än bostadsproduktionen. Det är särskilt produktionen av hyresrätter som varit låg. Marknadsprissatta bostäder har producerats i högre takt.⁴²

⁴² Regionplane- och trafikkontoret, 2001

Diagram 3.9**Kvadratmeterpriset för bostadsrätter som sålts under perioden 1992-2004. Kronor per kvadratmeter. Löpande priser**

Kvm-pris kronor



Källa: Svensk fastighetsförmedling

De höga fastighetspriserna skulle kunna påverka både starten av den barnafödande perioden och benägenheten att få fler barn efter att det första är fött. Enligt SCB:s levnadsnivåundersökningar har kvarboendet inte påverkats särskilt mycket av ungdomsarbetslösheten under 1990-talet. I åldrarna under 25 år ökade det något bland kvinnor medan det minskade något bland män.⁴³

Bostadsmarknad och barnafödande

Det går inte att utläsa några entydiga samband mellan småhusprisindex i riket, den summerade fruktsamheten (TFR) och bostadsutgifternas andel av den totala konsumtionen.

1980-talet

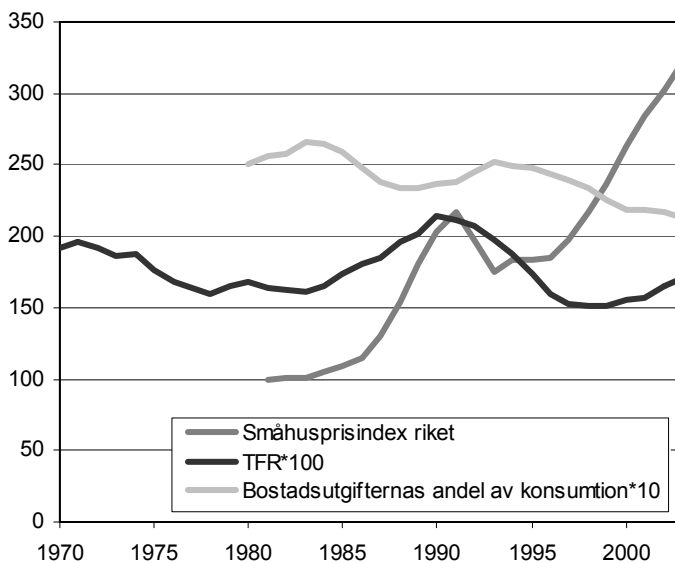
Som diagram 3.10 visar så stiger fruktsamheten och bostadspriserna när bostadsutgifternas andel av den totala konsumtionen sjunker under 1980-talet. De resurser hushållen lägger på bostaden minskar⁴⁴ samtidigt som fruktsamheten ökar. Detta skulle kunna tolkas som att privatpersoner har fått större konsumtionsutrymme och därmed klarar av de ökade utgifter som ytterligare barn innebär.

⁴³ SCB, 2005⁴⁴ Bostadsutgifternas andel sjunker i förhållande till totalkonsumtionen.

En sådan tolkning stödjer tesen att bostadsutgifterna har betydelse för barnafödandet. Det förutsätter dock att minskningen inte beror på att hushållen dragit ner på bostadsytan. Vilket de inte heller gjorde.

Diagram 3.10

Småhusprisindex, den summerade fruktsamheten (TFR) per 100 kvinnor respektive bostadsutgifternas andel av konsumtionen



Källa: SCB och Konjunkturinstitutet

De ökade småhuspriserna under samma period behöver inte stå i strid med att hushållen lägger ner en mindre andel av sin konsumtion på bostäder. För det första ingår även hyresrätter i måttet bostadskonsumtionens andel av den totala konsumtionen. För det andra beror bostadskostnaderna, även för dem som äger sitt boende, inte bara på priset utan också på en rad andra faktorer såsom inflation, löneutveckling, avdragsmöjligheter, utlåningsräntor med mera.

Även om utvecklingen under 1980-talet skulle kunna stödja tesen om att bostadskostnaderna har betydelse för barnafödandet är det svårt att fastställa att det verkligen är så. Under den här perioden införs den så kallade snabbhetspremien⁴⁵ vilket är den gängse förklaringen till 1980-talets fruktsamhetsuppgång. Barnen föds tätare och därmed ökar fruktsamheten under den period då

⁴⁵ De som fick barn inom 18 månader från att det föregående barnet föddes fick behålla sin sjukpenninggrundande inkomst även om de förkortat sin arbetstid.

förändringen sker. Samtidigt rådde också högkonjunktur i landet. Det brukar vara gynnsamt för barnafödandet.

1990-talet

Under 1990-talet följer inte bostadskonsumtionen och barnafödandet varandra lika entydigt. Vid ingången av 1990-talet ökar bostadsutgifterna i förhållande till övrig konsumtion och fruktsamheten börjar att falla. Det är i linje med utvecklingen under föregående period då förhållandet var det omvända – lägre bostadsutgifter och ökande barnafödande. Några år in på 1990-talet börjar bostadsutgifterna återigen att sjunka, men utan att barnafödandet ökar.

Här är den gängse förklaringen att den höga ungdomsarbetslösheten under 1990-talet gjorde att många unga valde att studera. Därmed sköt de upp barnafödandet. I Sverige är det ovanligt att föda barn under studieperioder. Familjeliv är svårt att förena med studentliv och det är dessutom ekonomiskt ofördelaktigt att få barn innan man har etablerat sig på arbetsmarknaden. Att bostadsutgifterna sjunker under den här tiden beror delvis på att trångboddheten ökar. Under studietiden bor många trångt.

Under slutet av 1990-talet börjar fruktsamheten öka så sakteliga. Delvis för att de som skjutit upp sitt barnafödande under studieperioden nu börjar föda barn.

Oklara orsakssamband

Av diagram 3.9 kan man utläsa att periodfruktsamheten (TFR) under merparten av 1980- och 1990-talet har en motsatt utveckling mot bostadsutgifternas andel av total konsumtionen, och att fruktsamheten grovt följer småhusprisindex. Det kan stödja tesen om bostadens betydelse för barnafödandet.

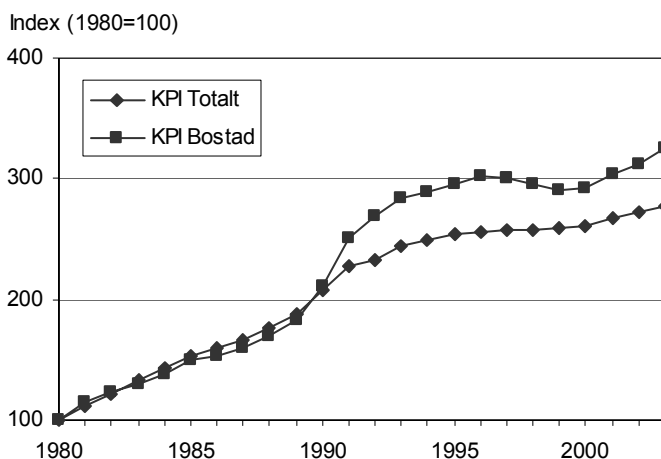
Mätt som konsumtionsandel har bostadsutgifterna en negativ inverkan på barnafödandet, om andelen går upp går barnafödandet ner och omvänt. Småhusprisindex påverkas av efterfrågan. När barnafödandet går upp ökar efterfrågan på småhus och priserna går följaktligen upp. Men det går inte att uttala sig om kausaliteten. De ekonomiska faktorerna samvarierar. Om huspriserna ökar så ökar också bostadsutgifterna. Konsumtionen och småhusprisindex påverkas också av den allmänna konjunkturen och andra ekonomiska förhållanden som exempelvis räntenivån.

Konsumentprisindex

Prisutvecklingen på bostäder följde den allmänna prisutvecklingen under hela 1980-talet. Men under första halvan av 1990-talet stiger bostadspriserna mycket kraftigt. Då sjunker också fruktsamheten mot sin bottennivå. Eftersom detta är 1990-talets krisår är det svårt att uttala sig om vilken betydelse prisutvecklingen på bostäder hade för barnafödandet. Det var så mycket annat som också borde inverka hämmande på barnafödandet.

Diagram 3.11

Konsumentprisindex (KPI) för boende och totalt perioden 1980-2003



Bostads-KPI⁴⁶ har legat högre än den allmänna prisnivån under hela 1990-talet. Särskilt kraftig har ökningen varit för hyres- och bostadsrätter. Under de år då bostads-KPI går ner, 1997-1999, vänder fruktsamheten och har sedan dess varit uppåtgående. Bostads-KPI har efter år 2000 ökat snabbare än den allmänna prisnivån (KPI)..

Längre resvägar i storstäderna

Barnfamiljer i storstäder laborerar ofta med förhållandet mellan tid och pengar. Generellt gäller att ju närmare stadskärnan man kommer desto högre är fastighetspriserna. Större bostadsyta och bättre boendemiljö ger därmed ofta längre restider.

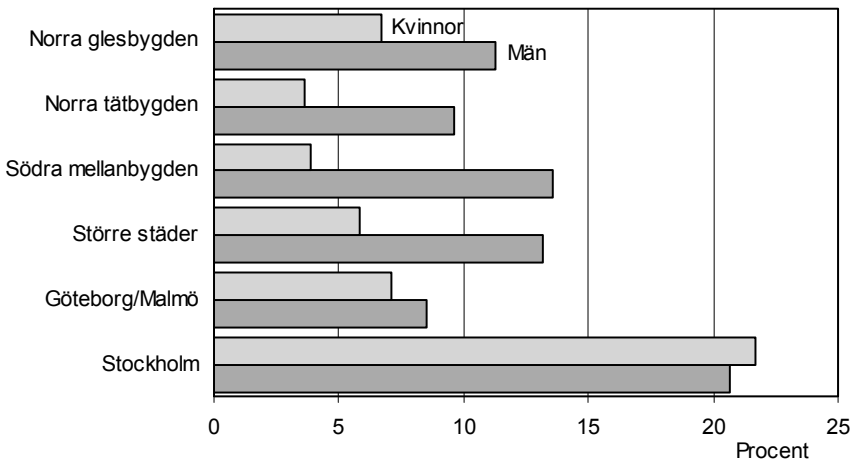
Andelen med långa restider till och från arbetet är högst i Stockholm. Omkring en femtedel lägger dagligen ner 90 minuter eller mer på arbetsresor. Det är ingen skillnad mellan män och kvinnor.

⁴⁶ En av KPI:s delgrupper som anger kostnader för boendet.

På de mindre orterna har män oftare längre till arbetet än kvinnor. Kanske för att den kvinnodominerade offentliga sektorn är mer spridd över landet än den privata. Vilket också visar sig i att kvinnors arbetsmarknadsområden är fler och mindre till ytan⁴⁷. Men det kan också vara så de flesta barnfamiljer bosätter sig närmast kvinnans arbetsplats.

Diagram 3.12

Kvinnor och män med en restid till och från arbetsplatsen på 90 minuter eller mer. År 2000-2001. Procent



Källa: ULF 2000/01

I Löfströms studie är arbetstidsförkortning en av de viktigaste faktorerna för att föräldrar skall överväga att skaffa ytterligare barn utöver dem de redan har.⁴⁸ Detta borde gälla särskilt i storstäderna där restiderna är förhållandevis långa, speciellt i Stockholm.

Trångboddhet vanligast i storstäderna

Under perioden 1975-1990 minskade trångboddheten⁴⁹ i riket från omkring sju procent av alla hushåll till under två procent. Stockholm hade den högsta andelen trångbodda och under perioden minskade den från nära åtta procent till fyra procent.

⁴⁷ Ekberg T., 2005

⁴⁸ Löfström Å., 2003

⁴⁹ Enligt norm 2 som användes i Folk- och bostadsräkningarna 1975-1990 ansågs hushåll med fler än två boende per rum som trångbodda. Enpersonshushåll räknades inte som trångbodda.

Andelarna som bodde i småhus respektive flerfamiljshus låg ganska konstant under perioden. Småhusboendet var fyra gånger så vanligt utanför storstadsregionen som inom den.

Eftersom den senaste Folk- och bostadsräkningen ägde rum år 1990 kan vi inte följa utvecklingen av trångboddheten i något totalmaterial längre. Men av SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden framgår att trångboddheten fortfarande är störst i storstäderna. De använder en annan trångboddhetsnorm än den som användes perioden 1975-1990⁵⁰ och enligt den uppskattas 22 procent vara trångbodda i Stockholm år 2001-2002. Motsvarande andel i Malmö och Göteborg är 16 procent. I övriga riket uppskattas mellan 10 och 14 procent vara trångbodda. Av undersökningen framgår också att barnfamiljer och boende i Stockholm oftare är missnöjda med bostadens storlek och underhåll.⁵¹

Bostadens betydelse

Vid studier av bostadens betydelse för barnafödandet tänker man kanske först på inverkan av bostadens storlek, pris och belägenhet. Alla tre egenskaper hänger nära samman.

Hur skulle då storstädernas bostadsmarknad kunna påverka barnafödandet? Eftersom arbetsmarknaden till stor del styr ungas bosättningsort och eftersom barnfamiljer sällan flyttar utanför det arbetsmarknadsområde de har etablerat sig i så är de hänvisade till den bostadsmarknad som finns inom pendlingsavstånd.

Priset

Det pris en familj kan betala för bostaden bestämmer dess storlek och belägenhet. Ju större bostaden är och ju bättre belägen desto högre pris betingar den.

I den studie som presenteras i kommande kapitel används kvadratmeterpriset på småhus. Det får anses vara en god indikator på tillgången av bostäder, även om bostadsmarknaden också till stor del består av hyresrätter och bostadsrätter. Där småhusen är dyra, är som regel också bostadsrätterna dyra och hyresrätterna svåråtkomliga.

⁵⁰ Enligt norm 3 som nu används är hushåll med fler än en person per rum (undantaget föräldrar som delar rum) trångbodda. Enpersonshushåll räknas som trångbodda om de har mindre än två rum och kök.

⁵¹ SCB, 2004c

Storleken

En familj kan laborera med storleken och belägenheten i förhållande till varandra. Till samma pris kan de välja en större bostad som är sämre belägen eller en mindre bostad som är bättre belägen. En större bostad rymmer fler barn men en sämre belägen bostad kan ge mindre tid för barn.

Belägenheten

Belägenheten avser i första hand avståndet i förhållande till arbetsplatsen eller med andra ord restiden till och från arbetet. I de flesta fall förvärvsarbetar båda föräldrarna på olika håll. De måste därför ta hänsyn till båda arbetsplatserna när de väljer var bostaden skall vara belägen. Det kan vara en av anledningarna till att fler barnfamiljer bor i de centrala stadskärnorna i dag, jämfört med för tio år sedan.

Barnfamiljer väljer mellan att bo lite trängre inne i stadskärnorna eller lite rymligare utanför. Det senare leder som regel till längre resväg till och från arbetet. År 2003 placerade sig många av förortskommunerna högt på listan över i vilka kommuner invånarna hade de högsta genomsnittliga reseavdragen.⁵²

Barnafödandet

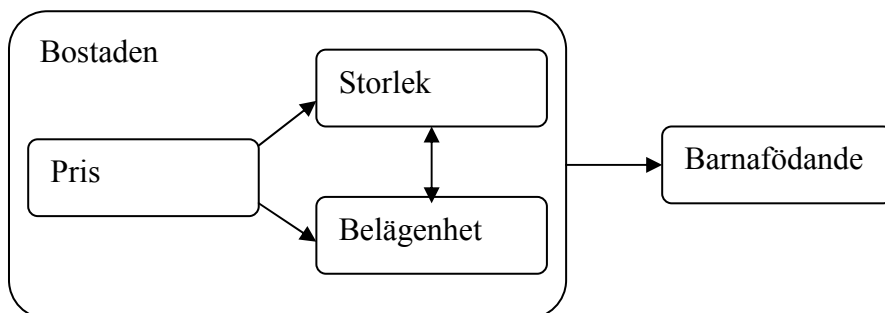
Förutom att laborera med storleken på bostaden i förhållande till dess läge så väljer man hur stor familjen skall vara. Att skaffa ytterligare barn innebär ofta att man behöver flytta till en större bostad vilket antingen innebär en kostnadsökning eller en restidsökning. En kostnadsökning blir det om man flyttar till en större bostad i samma bostadsområde och en restidsökning om man flyttar till en större bostad längre bort.

Tiden är en trång faktor för många barnfamiljer, oavsett var man bor. Storstäderna har dessutom sina särskilda problem. Barnen kan exempelvis inte förflytta sig på egen hand förrän de kommit en bra bit upp i åldrarna. Mer trafik och en mer hektisk närmiljö beskär barnens rörelsefrihet. Trängseln gör också att det mesta tar längre tid.

En normal vardag innehåller resor till och från arbete och bostad, dagis och skolor. Ju fler ställen som skall uppsökas desto längre tid tar det. Om man har tre barn med några års mellanrum så skall ett hämtas på dagis, ett på fritids och ett tredje på någon fritidsaktivitet. Verksamheterna ligger sällan i anslutning till varandra. Skolor och

⁵² Reseavdrag per kommun, www.scb.se

fritidshem inne i städerna är många gånger inhyta i flera olika lokaler eftersom det är svårt att hitta stora lokaler centralt. Färre barn med tätare tidsintervall gör att man inte behöver förflytta sig mellan så många punkter.

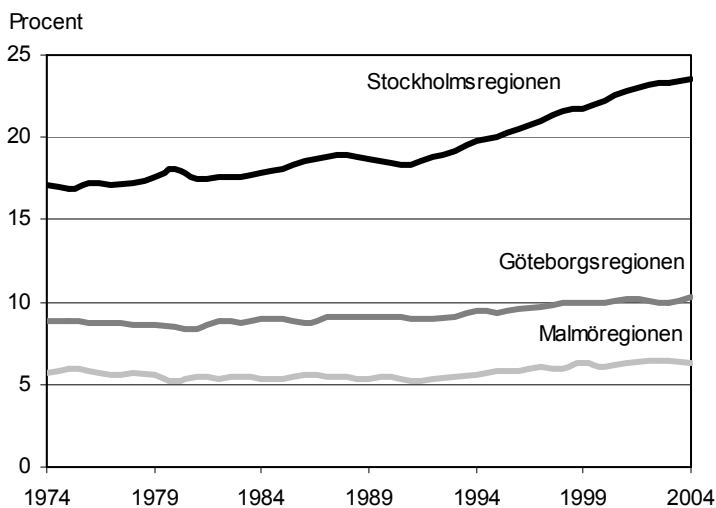
Diagram 3.13**Modell över bostadens påverkan på barnafödandet.**

Kapitel 4. Barnafödandet i storstadsregionen

I storstadsregionerna, det vill säga Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö tillsammans, föds i dag hela 40 procent av alla barn. Hälften av dessa föddes i någon av de tre storstadskommunerna.⁵³ Hittills har mödrar och fäder i storstäder haft större benägenhet att få ett litet antal barn medan man i landsbygds- och glesbygds-kommuner brukat få många barn. Detta har gällt även när man tar hänsyn till ålder vid första barnets födelse och utbildning.⁵⁴

Diagram 4.1

Andel födslar⁵⁵ i de tre storstadsregionerna av samtliga födslar i landet åren 1974 till 2004. Procent



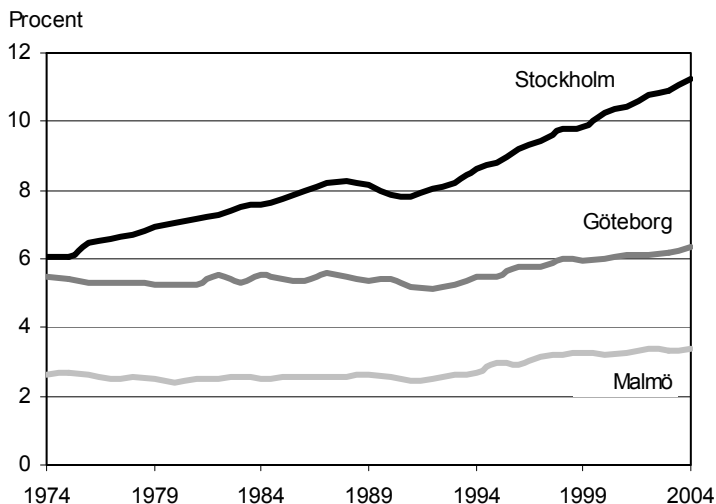
⁵³ Vilka kommuner som ingår i storstadsregionerna framgår av bilaga 1. År 2003 föddes 99 157 barn i Sverige. Av dessa föddes 23 156 i Stor-Stockholm varav 10 792 i Stockholms kommun, 9 927 i Stor-Göteborg varav 6 129 Göteborgs kommun och 6 337 i Stor-Malmö varav 3 269 i Malmö kommun. Det innebär att 4 av 10 barn föddes i storstadsregionerna, varav hälften av dessa i någon av de tre storstadskommunerna.

⁵⁴ Persson L., 2002

⁵⁵ Diagram över antalet födslar finns i bilaga 5, diagram B5.1.

Diagram 4.2

Andel födslar⁵⁶ i de tre storstadskommunerna av samtliga födslar i landet åren 1974 till 2004. Procent



De regionala nivåskillnaderna har minskat

Den summerade fruktsamheten (TFR) ligger lägre i storstadskommunerna än i riket som helhet. Men skillnaden har minskat. Det gäller också mellan de tre storstadskommunerna, vars fruktsamhetsnivåer närmast sig varandra. År 1970 låg Stockholms kommun lägst med 1,4 och Göteborgs kommun högst med 1,8 barn per kvinna. År 2003 låg alla tre kommuner med omkring 1,6 barn per kvinna.

Kommungruppen "större städer" har gått från att ligga på en genomsnittlig riksnivå till att sjunka ner till storstadsnivå. Förändringen beror sannolikt på att flera kommuner i den gruppen numera är högskoleorter. En del av kvinnorna i barnafödande åldrar är således inflyttade studenter. Bland studenter är fruktsamheten mycket låg.

I storstäderna har fruktsamheten i äldre åldrar stigit kraftigt. Det gäller även i förorter och i någon mån större städer. Kvinnor över 30 år föder barn i allt högre omfattning. I övriga kommuner har fruktsamheten i äldre åldrar inte ökat nämnvärt. De som på grund av studier och annat sköt upp barnafödandet under 1990-talet är nu

⁵⁶ Antalet födslar framgår av diagram 1.1.

etablerade på arbetsmarknaden och "tar igen" sitt uppskjutna barnafödande.

Diagram 4.3a
Den summerade fruktsamheten (TFR) för kvinnor i olika kommungrupper under perioden 1970-2004

Antal barn per kvinna

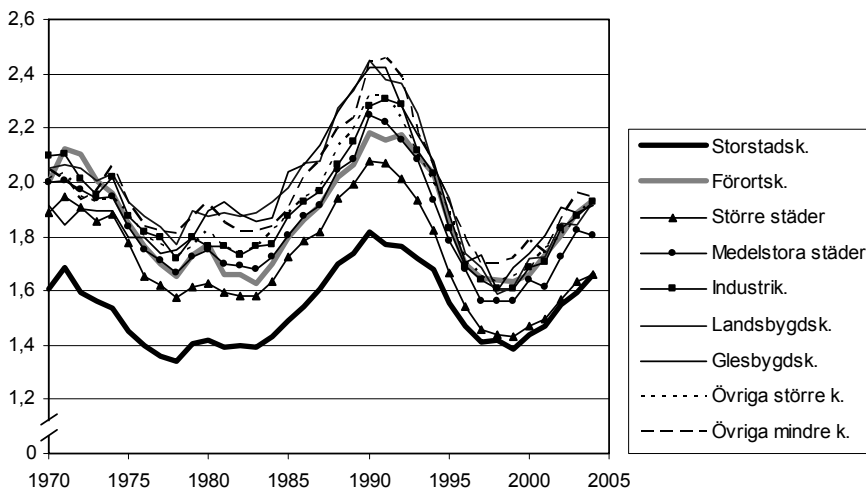
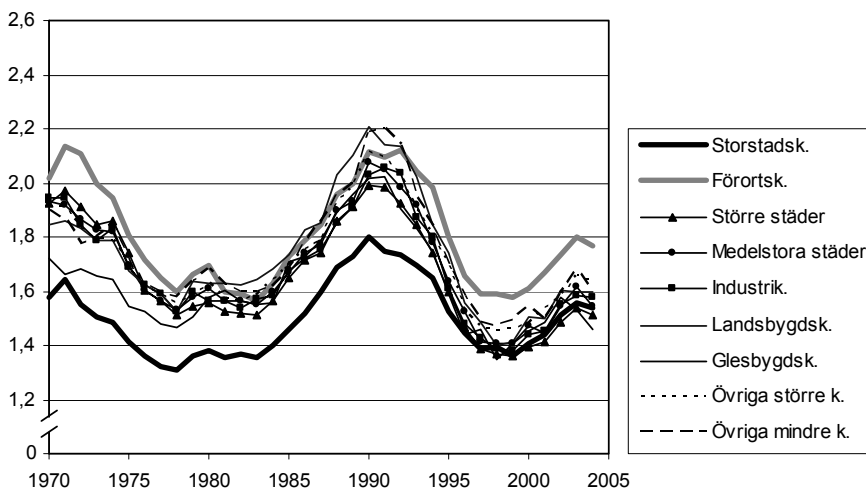


Diagram 4.3b
Den summerade fruktsamheten (TFR) för män i olika kommungrupper under perioden 1970-2004

Antal barn per man



I prognosen för Stockholm antar man att fruktsamhetstalen kommer att minska något jämfört med de senaste årens nivåer. I riket som helhet antas fruktsamheten successivt öka till 1,85 barn per kvinna.⁵⁷

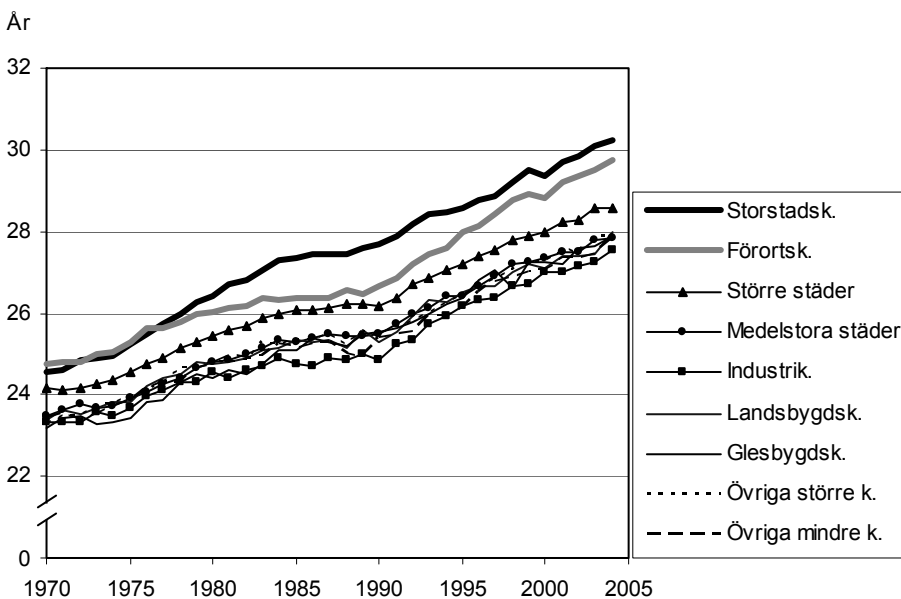
Trots upp- och nedgångar i barnafödandet verkar attityderna till att få barn vara oförändrade. Normen bland unga svenskar är att få två barn. Och det har den varit länge. Enligt de attitydundersökningar som gjorts finns inget som tyder på att ett minskat barnafödande beror på en förändrad inställning till att ha barn.

Det regionala födelsemönstret mer olika

De flesta som skaffar barn i Sverige väntar med det första barnet tills de har en fast förankring på arbetsmarknaden. I storstadskommunerna (Stockholm, Göteborg och Malmö) är medelåldern vid första barnets födelse högre än i övriga landet. Både för kvinnor och män. Och skillnaderna gentemot övriga landet har ökat, tvärtemot den regionala utvecklingen av fruktsamhetsnivåerna (TFR) där storstadskommunerna och övriga kommungrupper närmast sig varandra.

Diagram 4.4a

Kvinnors medelålder vid första barnets födelse 1970-2004 efter kommungrupp⁵⁸

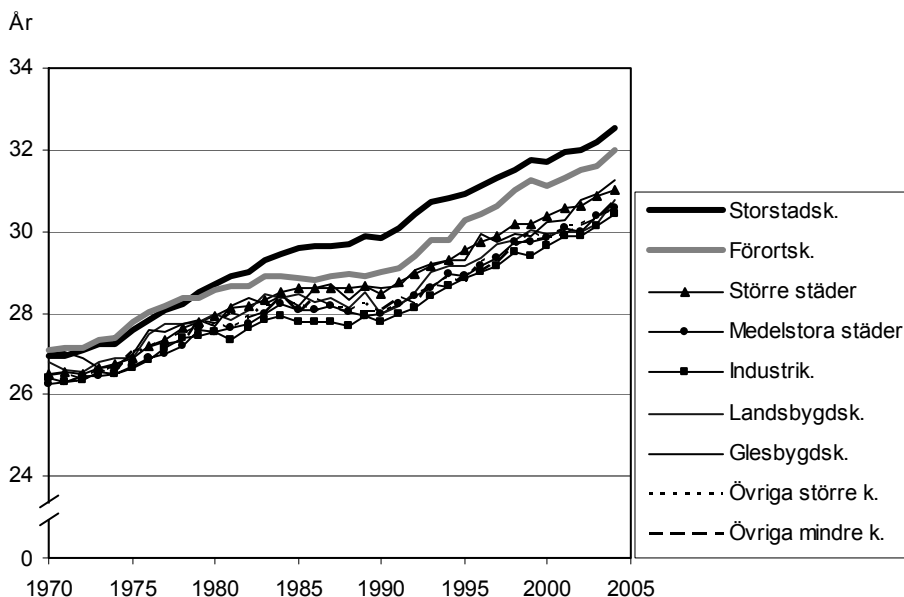


⁵⁷ Persson, L. 2005

⁵⁸ Kommungruppsindelning i bilaga 1.

Av diagram 4.4 framgår att vid tidsseriens början år 1968 skilde sig kommungruppernas genomsnittsålder för kvinnor åt med bara omkring ett år mot ca tre år vid tidsseriens slut år 2003. De regionala skillnaderna är mindre för män men utvecklingen är densamma.

Diagram 4.4b
Mäns medelålder vid första barnets födelse 1970-2004 efter kommungrupp⁵⁹



Vissa menar att svårigheterna att etablera sig på bostadsmarknaden i storstäderna är en av förklaringarna till den senare familjebildningen där. En annan trolig förklaring är att fler högt utbildade söker sig till storstäderna. De högt utbildade har högre etableringsålder och också högre genomsnittsålder vid första barnets födelse.

Kvinnor och män i storstäderna har en ökad benägenhet för barnlöshet. Som diagram 4.5 visar har också andelen barnlösa ökat i storstäderna. En förklaring kan vara att allt fler har långa utbildningsperioder bakom sig och benägenheten att få barn under utbildningsperioder är mycket låg⁶⁰. Kvinnor med eftergymnasial utbildning förblir barnlösa i högre utsträckning än andra kvinnor. Det omvända gäller för män. Båda dessa faktorer, storstadsboende och eftergymnasial utbildning, gäller oberoende av varandra.⁶¹

⁵⁹ Kommungruppsindelning i bilaga 1.

⁶⁰ Alm Stenflo G. och Landgren Möller E., 2002

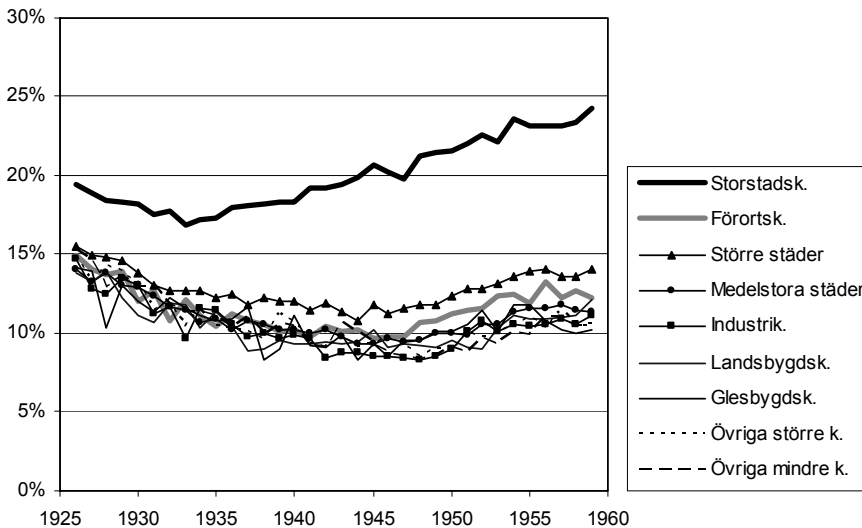
⁶¹ Persson L., 2002

En delförklaring till den lägre fruktsamheten i storstäderna är förstas den högre barnlösheten. Men medan andelen barnlösa stigit kraftigt i storstäderna så har inte fruktsamhetsnivån påverkats synbart. Effekterna av en ökad barnlöshet går inte att påvisa förrän en generation kvinnor passerat fertil ålder.

Det betyder att de som föder barn i storstad i dag föder fler barn per person, än de gjorde som födde barn tidigare när andelen barnlösa var lägre. De var, så att säga, fler att dela på barnafödandet. Den ökade inflyttningen till storstäderna har antagligen gjort att storstadsborna är en mer heterogen grupp i dag än tidigare. Där finns både de som är barnlösa, föder få barn respektive föder många barn.

Diagram 4.5a

Andelen barnlösa kvinnor vid 45 års ålder i olika kommungrupper efter födelseår. Procent



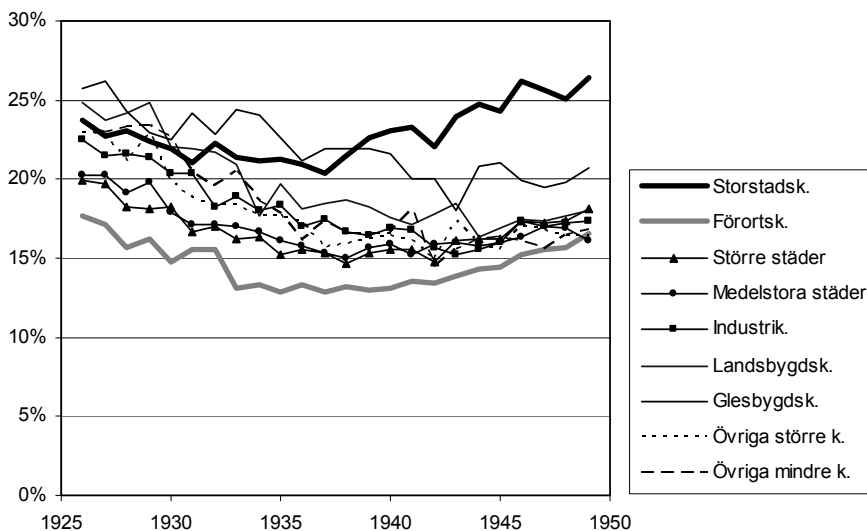
Men när andelen barnlösa diskuteras bör påpekas att det är andelen barnlösa vid 45 års ålder bland kvinnor och vid 55 års ålder bland män. När de var i sin mest fruktsamma ålder var storstadsförhållandena annorlunda än de är i dag. För den yngsta kohorten kvinnor var det i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Den stora inflyttningen till storstäderna hade ännu inte börjat. Hur barnlösheten bland yngre kohorter skall utvecklas återstår att se.

En förklaring till att andelen barnlösa är större i storstäderna är också att barnfamiljer i högre grad än barnlösa flyttar ut från

storstadskommunerna⁶². De som får ytterligare barn efter det första barnet flyttar också ut i högre utsträckning än dem som inte får några fler barn inom de närmsta sju åren. Detta beror delvis på att de separerade stannar kvar i högre utsträckning än de som fortsätter att leva samman.

Diagram 4.5b

Andelen barnlösa män vid 55 års ålder i olika kommungrupper efter födelseår. Procent



Familjebildning i storstäder

Ju fler i barnafödande åldrar som bor i storstäderna desto mer påverkar deras låga fruktsamhetsnivåer landets totala barnafödande. Förutsatt att inte barnfamiljers flyttmönster ändras eller att fruktsamhetsnivån i storstäderna stiger.

Barnfamiljer väljer bostadsort med hänsyn till arbetsmarknaden och prioriterar därmed goda kommunikationer i kombination med bra uppväxtmiljö för barnen. De som inte följer flyttströmmarna mot storstadsregionerna väljer sällan att flytta till mindre städer utan föredrar istället lands- och glesbygd. Äldre flyttare kan välja bostadsort efter andra kriterier och dras i första hand mot attraktiva boendemiljöer. De behöver inte kompromissa med närheten till arbetsmarknaden.⁶³

⁶² Se bilaga 5, diagram B5.3.

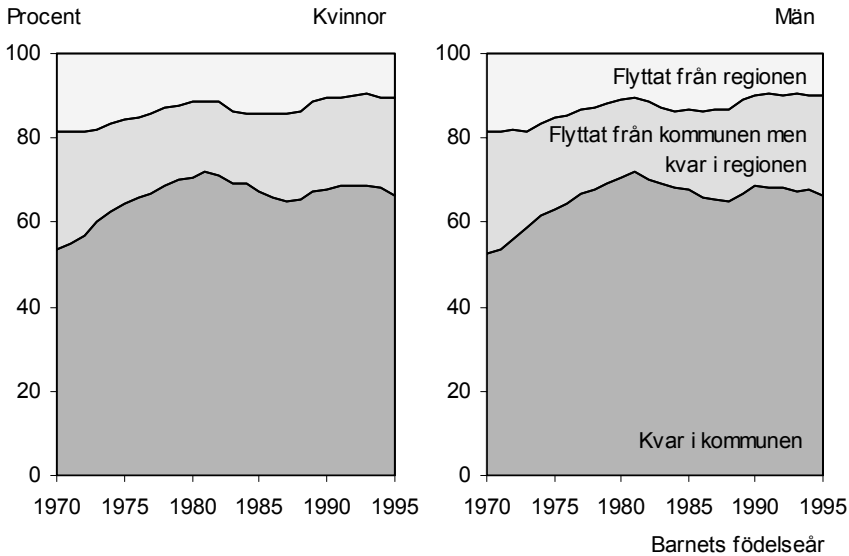
⁶³ Svenska kommunförbundet och Arena för tillväxt, 2002

Inom sju år från första barnet har en tredjedel flyttat

Inget tyder på att den ökande inflyttningen av unga till storstäderna har följts av en ökad utflyttning när det sedan blir dags att bilda familj. Bland dem som fick barn i storstadskommunerna under första halvan av 1990-talet var utflyttningen ganska stabil.

Diagram 4.6a

Kvinnor och män som inom en sjuårsperiod flyttade från den storstadskommun respektive storstadsregion där de fick sitt första barn. Barn födda under perioden 1970-1995. Procent



Ungefär en tredjedel flyttade från kommunen inom en sjuårsperiod. Merparten av dessa flyttade till någon förortskommun inom den egna storstadsregionen. Ungefär en tredjedel av utflyttarna valde att lämna regionen helt. Det innebär att ungefär en tiondel av alla som fick barn i storstadskommunerna åren 1990-95 flyttade från regionen inom sju år.

Utflyttningen var som högst bland de barnfamiljer som fick barn år 1970. Nästan hälften lämnade inom en sjuårsperiod den storstadskommun där det första barnet föddes. Det var dubbelt så vanligt att barnfamiljer flyttade från regionen under 1970-talet som under 1990-talet. Nära en femtedel av dem som fick sitt första barn i storstadskommunerna år 1970 lämnade regionen helt.

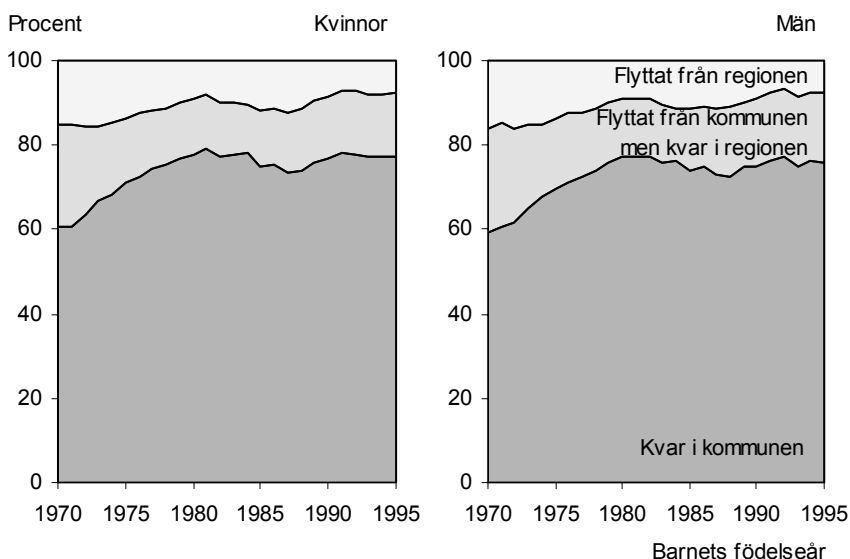
Utflyttningen från storstäderna bland barnfamiljer minskade kraftigt under 1970-talet för att sedan återhämta sig något under första halvan av 1980-talet. Utflyttningen ökade dock inte till 1970-talets nivåer och bland dem som fick barn under slutet av 1980-talet

sjönk utflyttningen igen. Bland barnfamiljer som fick barn under första halvan av 1990-talet har utflyttningen legat ganska still.

Under 1990-talet när inflyttningen av unga till storstäderna ökat kraftigt har alltså utflyttningen bland barnfamiljer legat ganska konstant. Tidigare valde inflyttade oftare än dem som var upp-vuxna i storstäderna att flytta under familjebildningsfasen. Det mönstret finns inte i dag. En orsak är att andelen invandrade från andra länder är mycket högre och att dessa ofta saknar anknytning till andra orter i Sverige. Det torde försvåra en utflyttning.

Diagram 4.6b

Kvinnor och män som inom en sjuårsperiod flyttade från den storstadskommun respektive storstadsregion där de fick sitt andra barn. Barn födda under perioden 1970-1995. Procent



Den stora omflyttningen bland dagens ungdomar kanske också bidrar till att försvåra en utflyttning. Andelen ungdomar som går vidare till högskolestudier har ökat och bland dagens 25-åringar går nära hälften vidare till studier vid högskola eller universitet.⁶⁴ Att så många av dagens unga flyttar från uppväxtorten efter gymnasietiden borde medföra att föräldrapar i dag oftare har olika uppväxtorter. Vilket kan tänkas försvåra en eventuell återflytt vid familjebildning. Inflyttare till mindre orter har ofta någon anknytning till orten och är ensamstående⁶⁵.

⁶⁴ Foss E., 2003

⁶⁵ Svenska kommunförbundet och Arena för tillväxt, 2002

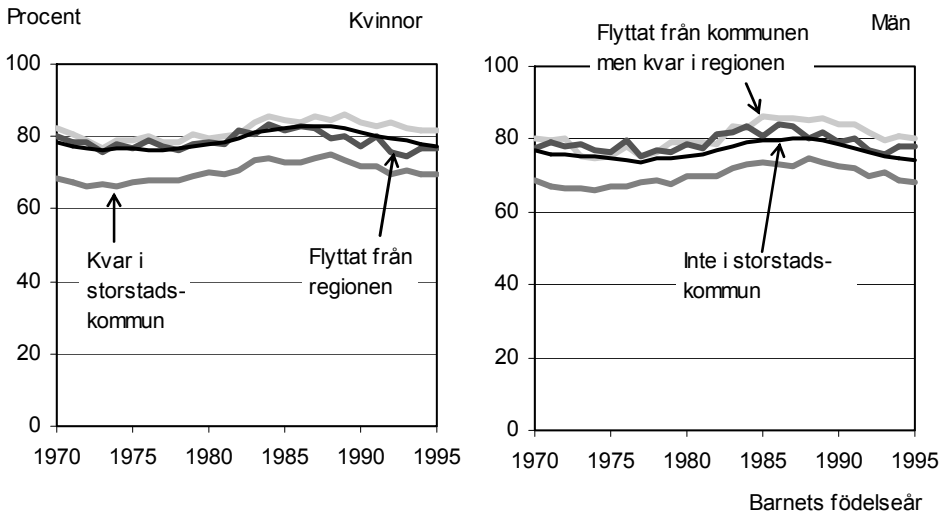
Att dagens barnfamiljer inte flyttar i samma utsträckning som de gjorde på 1970-talet⁶⁶ kan också förklaras av kvinnors ökade förvärvsdeltagande. Om man flyttar vill det till att båda föräldrarna hittar arbete på den nya orten.

Utflyttarna får oftare ytterligare barn

Bland dem som stannar kvar i sin storstadskommun är benägenheten att få ett andra barn drygt 10 procentenheter lägre än bland dem som flyttar till en förortskommun. Inget tyder på att skillnaderna i benägenhet mellan dem som är kvar och dem som flyttar till förorten har minskat över åren.

Diagram 4.7

Andel som fick ett andra barn inom en sjuårsperiod från första barnets födelse i en storstadskommun. Första barnets födelse mellan åren 1970-1995. Procent



Däremot har skillnaderna minskat något mellan dem som bor kvar i storstadskommunerna och de som flyttat ut ur regionen eller aldrig bott där minskat.⁶⁷

Ser man enbart på par som levtt samman från att de fått barn år 1996 till år 2003, halveras skillnaderna mellan dem som stannat och dem som bytt kommun. Med andra ord tycks separationer förklara en

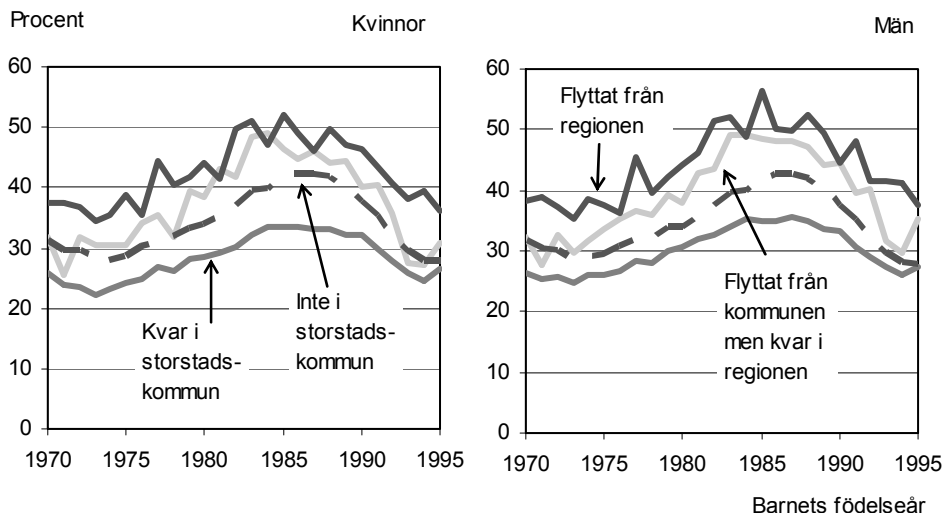
⁶⁶ Jans A-C, 2005

⁶⁷ Som visades i diagram 4.3 var har TFR i övriga landet närmast sig storstadskommunernas nivåer medan förortskommunerna legat kvar på en högre nivå.

del av de skillnader i barnafödande som man ser mellan flyttare och "stannare".

Diagram 4.8

Andel som fick ett tredje barn inom en sjuårsperiod från andra barnets födelse i en storstadskommun. Andra barnets födelse mellan åren 1970-1995. Procent



Innebörden av lägre fruktsamhetsnivåer

Ett räkneexempel får illustrera den påverkan storstadsbornas lägre fruktsamhetstal har på landets totala fruktsamhet.

Om storstadskommunerna år 2003 hade höjt sin fruktsamhet till förortskommunernas nivå - det vill säga från 1,59 till 1,89 - så skulle den summerade fruktsamheten (TFR) för hela riket ha ökat med 19 procent, från 1,71 till 1,81. Det innebär en ökning av antalet födda barn under år 2003 med omkring 3 500.⁶⁸

Den högre barnlösheten i storstäderna

Vid en jämförelse av det genomsnittliga antalet barn i storstäderna och övriga landet visar det sig att den högre andelen barnlösa ligger bakom merparten av skillnaden. Det genomsnittliga antalet barn

⁶⁸ Beräkningen utgår från antalet kvinnor i fertil ålder som bor i de två kommungrupperna. Om det vore så, vilket det förstas inte är, att kvinnor som flyttar till storstadskommunerna automatiskt övertog den låga fruktsamhetsnivå som är där så skulle 1000 inflyttade kvinnor i fertil ålder sänka antalet födda barn med 300 för varje år de bodde kvar där, om de flyttade från en region med en fruktsamhetsnivå på 1,89 till en region med 1,59 ($1000 \cdot (1,89 - 1,59)$).

per kvinna bland sextioåringarna låg år 2003, när gruppen barnlösa uteslöts, bara 3 procent lägre i storstadskommunerna än i förortskommunerna (2,28 respektive 2,36). Vid motsvarande jämförelse bland män låg det genomsnittliga barnantalet 8 procent lägre bland storstadskommunerna än bland förortskommunerna (1,95 respektive 2,11).

När gruppen barnlösa inkluderas i genomsnittsberäkningarna ökar skillnaderna mellan kommungrupperna betydligt, till 16 procent för kvinnor (1,72 respektive 2,04) och 23 procent för män (1,23 respektive 1,59). I tabellen nedan visas hur beräkningarna påverkas av att inkludera eller exkludera gruppen barnlösa. Speciellt i innerstadsdelarna har andelen barnlösa stor påverkan på det genomsnittliga antalet barn.

Tabell 4.1

Genomsnittligt antal barn år 2003 bland kvinnor och män födda på 1960-talet efter storstadsområde. Antal barn

	Index (Övriga riket =1)				Genomsnittligt antal barn			
	Män		Kvinnor		Män		Kvinnor	
	Inkl.	Exkl.	Inkl.	Exkl.	Inkl.	Exkl.	Inkl.	Exkl.
Övriga riket	1	1	1	1	1,57	2,14	2,01	2,33
Stor-Stockholm								
Innerstad	0,47	0,79	0,53	0,83	0,74	1,70	1,07	1,92
Söderort	0,73	0,90	0,73	0,89	1,15	1,93	1,47	2,06
Västerort	0,89	0,98	0,89	0,97	1,40	2,09	1,79	2,27
Norrförort	0,94	0,95	0,91	0,94	1,48	2,04	1,83	2,20
Söderförort	1,02	0,98	0,96	0,96	1,61	2,10	1,94	2,24
Stor-Göteborg								
Innerstad	0,46	0,79	0,53	0,81	0,72	1,70	1,06	1,89
Ytterstad	0,89	0,96	0,89	0,95	1,39	2,05	1,79	2,22
Norra	1,06	0,99	1,02	0,99	1,66	2,13	2,05	2,30
Nordöstra	1,10	0,99	1,03	0,98	1,73	2,13	2,08	2,28
Sydöstra	1,02	0,95	0,95	0,93	1,59	2,04	1,90	2,17
Södra	1,12	0,99	1,02	0,97	1,76	2,12	2,04	2,26
Stor-Malmö								
Innerstad	0,51	0,85	0,57	0,86	0,80	1,82	1,15	2,01
Ytterstad	0,98	0,97	0,94	0,96	1,53	2,09	1,89	2,24
Lund	0,84	0,94	0,86	0,94	1,32	2,02	1,72	2,18
Trelleborg	1,01	0,97	0,95	0,95	1,58	2,08	1,92	2,22
Övriga kommuner	1,07	0,96	0,99	0,94	1,69	2,05	1,99	2,19

Kapitel 5. Storstadsföräldrar och andra

På flera områden skiljer sig storstadsföräldrarna från föräldrar i övriga landet. Förutom att storstadsföräldrarna är äldre när de får sitt första barn så har de också oftare eftergymnasial utbildning, vilket är en av anledningarna till att de får sitt första barn senare. De bor oftare i flerfamiljshus och har i genomsnitt högre förvärvs-inkomster. Det är också vanligare med ensamboende i storstäder. Individstudien är dock avgränsad till sammanboende par som bodde tillsammans under hela den studerade perioden⁶⁹.

I det här kapitlet beskrivs par som fick sitt första respektive andra barn i storstäderna och i övriga landet under perioden 1996-2002.⁷⁰ Storstadsregionerna är grupperade i områden för att variationen inom regionen skall framträda.

Regionala indelningar

I rapporten används tre olika storstadsindelningar; storstadsregioner som ibland omnämns storstadsområden är den vidaste indelningen; storstadskommuner är en mellannivå; och innerstadsförsamlingar är den snävaste indelningen.

Storstadsregioner

Storstadsregionerna Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö består av 42 kommuner. Förutom de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö betecknas de flesta av dem som

⁶⁹ Det vill säga från att paret fått sitt första barn tills de fått ytterligare barn eller till och med år 2003.

⁷⁰ Observera att när alla födslar under hela perioden 1996-2003 ingår så har föräldraren olika lång tid på sig att få ett ytterligare barn beroende på vilket år de fick det föregående barnet. De som fick ett första respektive andra barn år 1996 hade sju år på sig att få ett andra respektive tredje barn. De som fick ett första respektive andra barn år 2002 hade bara ett år på sig fram till år 2003. Men eftersom barnens födelseår fördelar sig ungefär lika mellan olika regioner, vilket är vad som jämförs i detta kapitel, så kan vi bortse från det här.

förortskommuner enligt Kommunförbundets kommungruppsindelning⁷¹.

Storstadskommuner

I vissa fall har storstadskommunerna studerats för sig. Det beror på att det är i storstadskommunerna som andelen barnlösa är högst och fruktsamhetstalen lägst. I förortskommunerna är fruktsamheten den högsta i landet. Två kommunindelningar har använts.

Oftast har kommunerna bara delats in i tre grupper; storstadskommuner, övriga kommuner i storstadsregionerna och övriga landet. Ibland används också Kommunförbundets kommungruppsindelning, se bilaga 1.

Innerstadsförsamlingarna

Den snävaste indelningen är på församlingsnivå och den delar in storstadskommunerna i innerstad och ytterstad. Förortskommunerna delas in i grupper inom respektive storstadsregion.

Andel som får ett andra och tredje barn

Det är företeelsen att få ett andra respektive ett tredje barn som studeras. Variablerna som ingår i studien kan delas in i två grupper. Dels bakgrundsvariablerna som är relaterade till modern. Dessa är ålder vid första barnets födelse, utbildningsnivå och födelse-land. Dels boendefaktorerna som knyter an till föräldraparet. Dessa är region, fastighetstyp, flyttmönster och disponibel inkomst i förhållande till fastighetspriset.

Bakgrundsfaktorerna är medtagna i analysen för att boendefaktorerna skall kunna belysas efter att man tagit hänsyn till sociala förhållanden och vid vilken ålder den barnafödande perioden inleds. Syftet med studien är att belysa boendefaktorernas samband med barnafödandet.

Stark tvåbarnsnorm i hela Sverige

De flesta barnfamiljer har två barn. Drygt 80 procent av de par som fick sitt första barn under perioden 1996-2002 beräknas få ett andra barn inom sju år⁷². Skillnaderna mellan olika regioner är små även

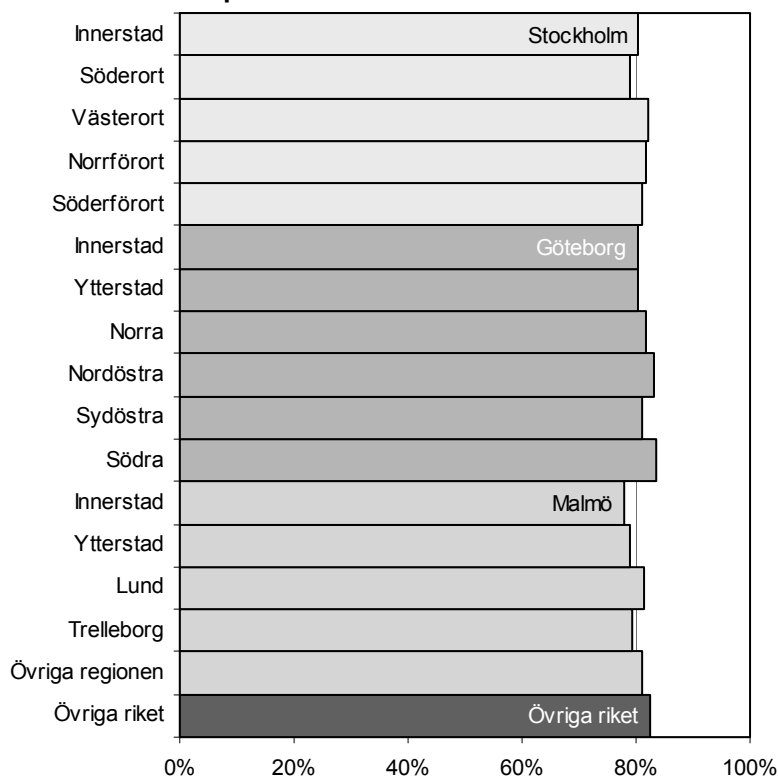
⁷¹ Här avses den indelning som gällde fram till och med år 2004, se bilaga 1. År 2005 kom en ny indelning där bland annat pendlingskommuner fått bilda en egen grupp.

⁷² I diagrammet visas hur stor andel som beräknas få ett andra barn inom sju år av alla som fick sitt första barn under perioden 1996-2002. I de multivariata

om det är något vanligare i övriga landet än i storstadsregionerna att få ett andra barn.

Diagram 5.1

Andel som fått⁷³ ett andra barn inom sju år fördelade efter i vilken region de fick det första barnet. Par som bodde samman och fick sitt första barn under perioden 1996-2002. Procent



Tredje barnet vanligast i Stockholms västerort

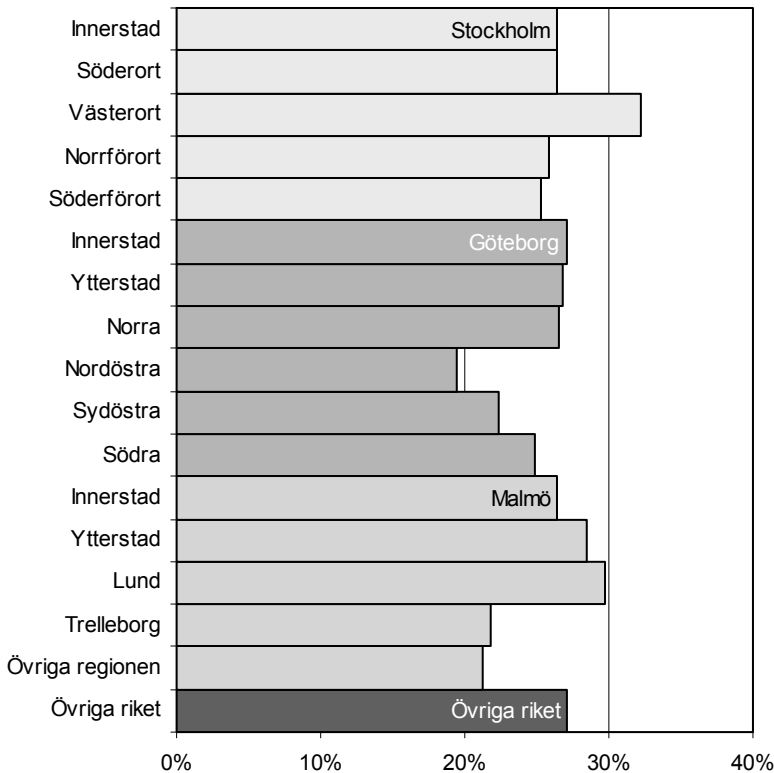
När det kommer till det tredje barnet är skillnaderna mellan olika områden större. Andelen som går vidare varierar mellan 19 och 32 procent, lägst i nordöstra Stor-Göteborg (Ale och Lerum kommun) och högst i Stockholms västerort (områdena Bromma, Västerled, Vällingby, Hässelby, Spånga och Kista som alla ligger i Stockholms kommun). Sammantaget är det något vanligare i övriga landet än i storstadsregionerna att få ett tredje barn.

analyserna ingår bara de som fick sitt första barn år 1996. Bland dem låg den faktiska andelen som fått ett andra barn år 2003 några procentenheter högre.

⁷³ Andelarna är beräknade enligt en så kallad survivalfunktion (SAS/STAT PROC LIFETEST) som tar hänsyn till hur många år paren haft på sig att få ett andra barn.

Diagram 5.2

Andel som fått⁷⁴ ett tredje barn inom sju år fördelade efter i vilken region de fick det första barnet. Par som bodde samman och fick sitt första barn under perioden 1996-2002. Procent



Äldre mödrar i storstäderna

I storstadskommunerna är kvinnorna i genomsnitt äldre än i övriga landet när de får sitt första barn. År 2003 översteg genomsnittsåldern i storstäderna 30 år. Riksgenomsnittet, som även inkluderar storstadskommunerna, är 29 år. Genomsnittsåldern varierar inom kommunerna och mellan kommuner. I genomsnitt är männen ungefär två år äldre än kvinnorna när de får sitt första barn.

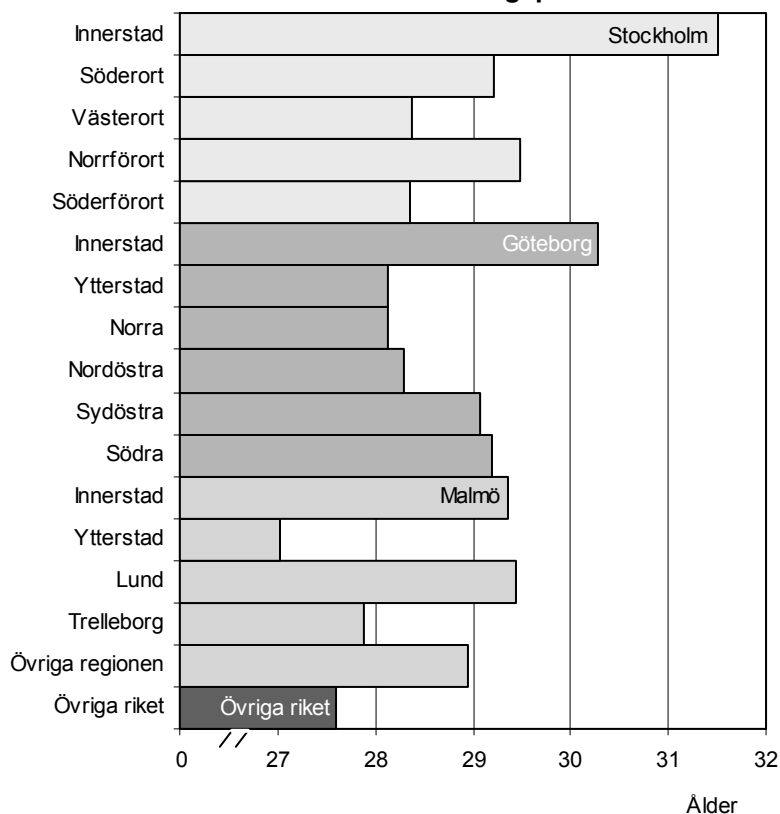
När storstadsregionerna delas in i snävare områden finns Stockholms yngsta förstfödelskor i Söderförort (Värmdö, Huddinge, Botkyrka, Salem, Haninge, Tyresö och Nacka kommun) och de äldsta finns i innerstaden. I Göteborg är förstfödelskorna yngst i norra Stor-Göteborg (Öckerö, Tjörn, Stenungsund och Kungälv

⁷⁴ Andelarna är beräknade enligt en så kallad survivalfunktion (SAS/STAT PROC LIFETEST) som tar hänsyn till hur många år paren haft på sig att få ett andra barn.

kommun) och äldst i innerstaden. I Malmö är förstföderskorna yngst i Malmö kommuns ytterområden och äldst i Lunds kommun.

Diagram 5.3

Genomsnittsåldern för förstföderskor i olika regioner. Kvinnor som fick sitt första barn under perioden 1996-2002 och som levde samman med barnets far under hela undersökningsperioden. År



Högutbildade mödrar i innerstadsförsamlingarna

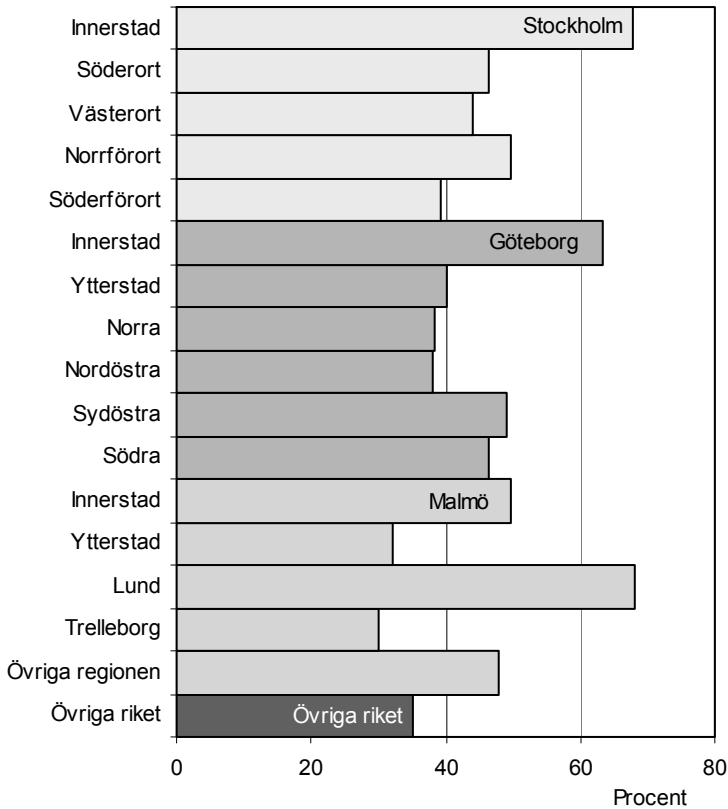
Kvinnor i storstadsregionerna, hade oftare än kvinnor i övriga landet, en högskoleutbildning när de fick sitt första barn. Bland förstföderskor i storstadskommunernas innerstadsförsamlingar och i Lund fanns de högsta andelarna högutbildade. I Lunds kommun hade nästan 70 procent en eftergymnasial utbildning.

Eftergymnasial utbildning har blivit mycket vanligare bland kvinnor under de senaste tjugo åren, särskilt i storstadsregionerna

och de större städerna⁷⁵. I tät- och glesbygd har andelen högutbildade knappast ökat alls.

Diagram 5.4

Andel som hade eftergymnasial utbildning. Par som bodde samman och fick sitt första barn under perioden 1996-2002 efter. Procent



I Stor-Stockholm, som haft den största ökningen, hade omkring 35 procent av kvinnorna åren 1980-81 en eftergymnasial utbildning jämfört med drygt 50 procent åren 2000-01. Bland män har inte ökningen varit lika kraftig.⁷⁶

Mest utlandsfödda mödrar i Malmö – minst i Kungälv

Andelen utlandsfödda förstföderskor varierade mellan 3 och 34 procent inom storstadsregionerna. Den lägsta andelen hade Södra

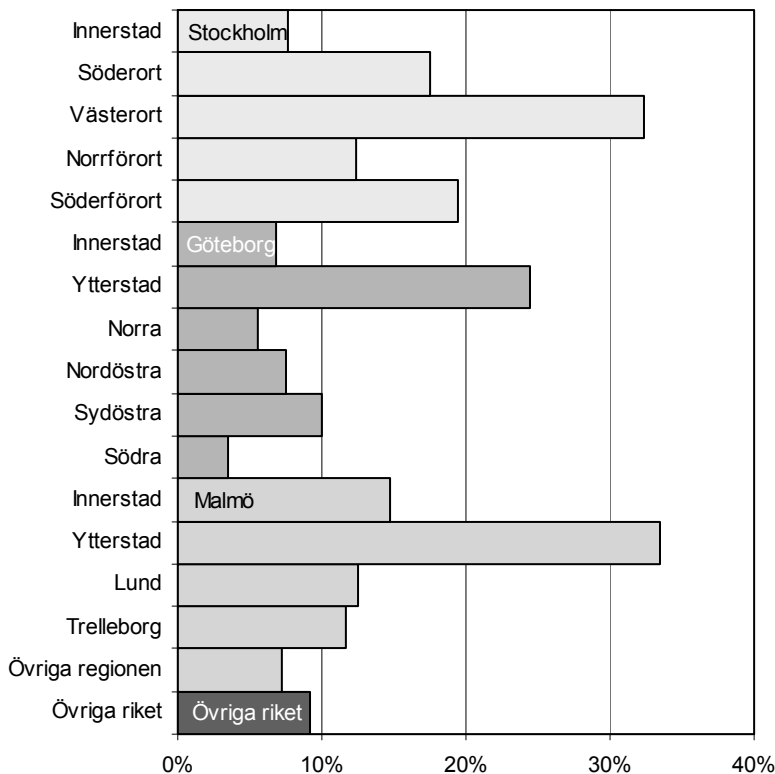
⁷⁵ Här avses andelen med eftergymnasial utbildning bland alla kvinnor, alltså inte bara bland förstföderskor. På 10 år har andelen högutbildade 30-åringar ökat med drygt 15 procentenheter, från strax under 30 procent år 1992 till omkring 45 procent år 2002.

⁷⁶ Källa: Undersökningarna om levnadsförhållanden, SCB

Stor-Göteborg (Kungälv kommun) och den högsta hade Malmö kommuns ytterområden.

Diagram 5.5

Andel utlandsfödda förstföderskor i olika regioner. Sammanboende⁷⁷ kvinnor som fick sitt första barn under perioden 1996-2002. Procent



Utanför storstadsregionen var 9 procent av förstföderskorna utlandsfödda. I Stockholms och Göteborgs innerstadskärnor är motsvarande andelar 8 respektive 7 procent.

Boendefaktorerna

Uppgift om lägenhetsstorlek skulle ha varit önskvärt i en sådan här studie men det finns inte tillgängligt.⁷⁸ Istället jämförs barnafödandet efter fastighetstyp – småhus, hyresrätt och bostadsrätt - vilken också pekar på någon form av etablering. De som bor i småhus byter sällan boendeform efter att de fått barn.

⁷⁷ Kvinnor som var sammanboende med fadern till det första barnet under hela den studerade perioden.

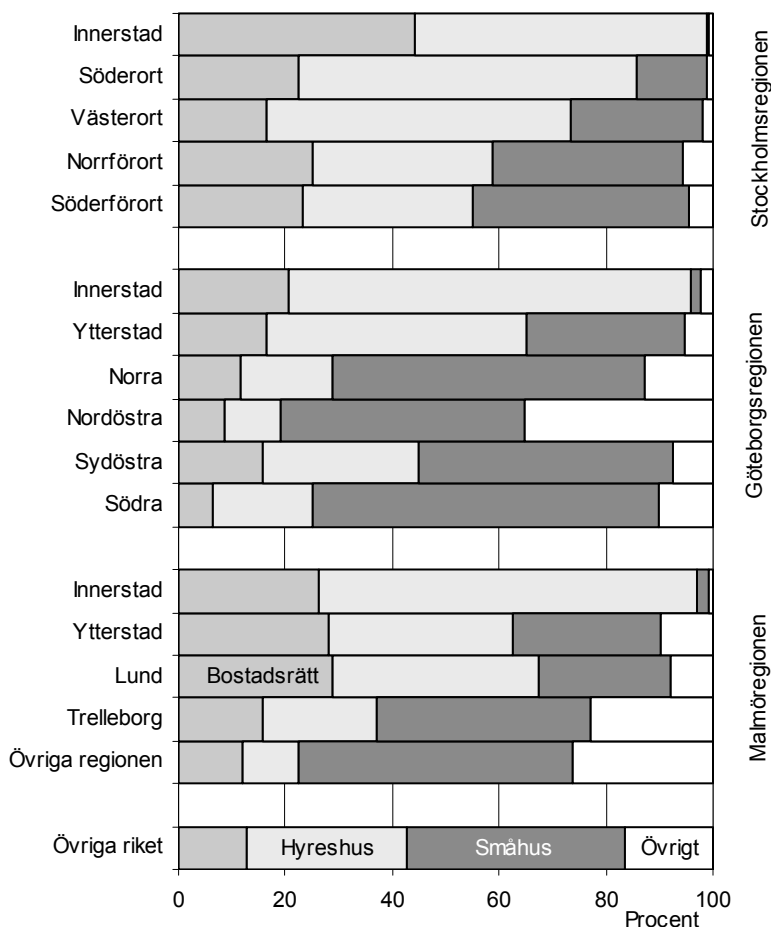
⁷⁸ Se Kapitel 7. Fakta om statistiken.

Många förstagångsföräldrar äger sin bostad

Variabeln "fastighetstyp" tar hänsyn till om man äger eller hyr sin bostad och om man bor i enfamiljshus eller flerfamiljshus. Variabeln är indelad i fyra grupper: Bostadsrättslägenhet, hyresrättslägenhet, småhus och övriga fastighetstyper. I övriga fastighetstyper ingår bland annat lantbruksfastigheter.

Diagram 5.6

Boende efter fastighetstyp i olika regioner. Par som fick sitt första barn under perioden 1996-2002 och som var sammanboende år 2003. Procent



Anmärkning: I vissa områden är andelen "övriga fastighetstyper" hög. I flera fall beror det på att det är vanligt med småhus som ägs av juridisk person. Exempelvis i Nordöstra Göteborgsregionen där kyrkan äger många småhus.

En majoritet av föräldraren utanför storstadskommunerna ägde sin bostad. I storstadskommunerna var majoriteten hyresgäster. I innerstadsförsamlingarna bodde nästan alla i flerfamiljshus.

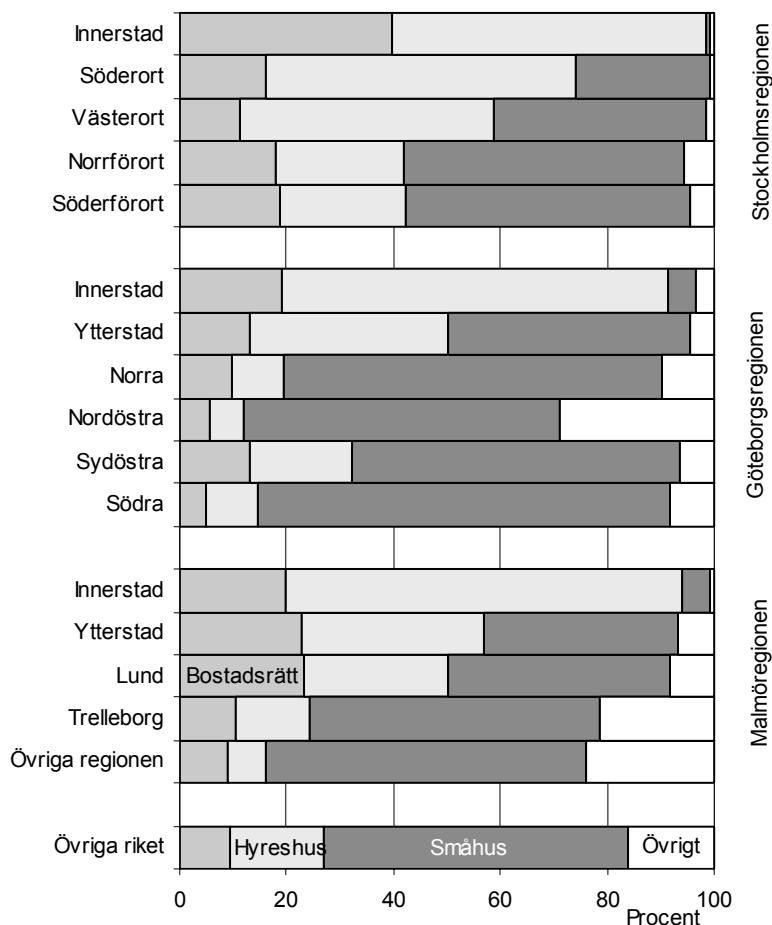
Det var vanligare med bostadsrätter i Stockholms innerstad än i Göteborgs och Malmös innerstäder. I Stockholms innerstad bodde nästan 45 procent av förstagångsföräldrarna i bostadsrätt mot dryga 55 procent i hyresrätt. I Göteborgs och Malmös innerstäder dominerade hyresrättsboendet, omkring 75 procent respektive 70 procent hade den boendeformen.

Högst andel småhusboende fanns i Södra Stor-Göteborg (Kungsbacka) där ca 65 procent bodde i småhus. I Nordöstra Stor-Göteborg och Övriga Stor-Malmö var andelen hyresgäster som lägst och där var andelen boende i "Övriga fastighetstyper" som högst.

Småhusboende vanligare bland andragångsföräldrar

Diagram 5.7

Boende efter fastighetstyp i olika regioner. Par som fick sitt andra barn under perioden 1996-2002 och som var sammanboende år 2003. Procent



Bland förstagångsföräldrarna *utanför* storstadsregionen åren 1996-2002 bodde 40 procent i småhus. Bland andragångsföräldrarna var den andelen 17 procentenheter högre, det vill säga 57 procent.

Inom storstadsregionen är också småhusboendet vanligare bland andrabarnsföräldrarna än bland förstagångsföräldrarna. Skillnaden är dock inte lika stor som utanför storstadsregionerna.

I innerstadsförsamlingarna finns nästan inga småhus. Vid en jämförelse av förstagångsföräldrar och andragångsföräldrar bodde en något större andel av andragångsföräldrarna, än av förstagångsföräldrarna, i hyresrätt. En orsak till detta, vilket visas i nästföljande kapitel, är att i innerstadsdelarna får de som bor i hyresrätt oftare än de som bor i bostadsrätt ett andra barn.

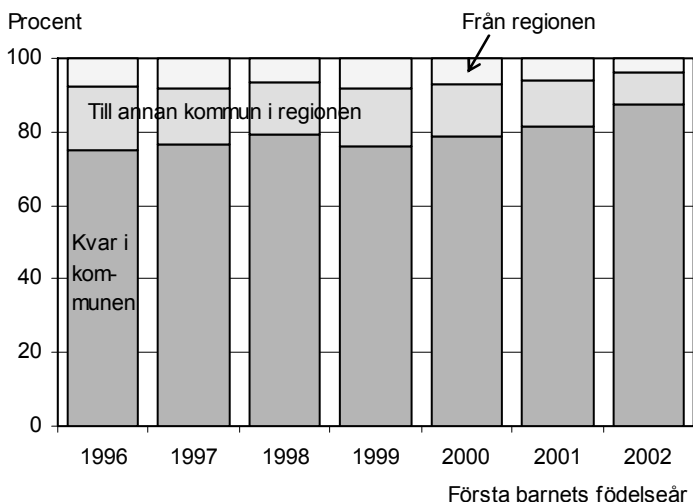
Flyttningar bland barnfamiljer

De som födde sitt första barn i någon av de tre storstadskommunerna och sedan flyttade från kommunen blev vanligtvis kvar inom regionen, det vill säga flytten gick oftast till någon av förortskommunerna i det egna storstadsområdet. Bara 7-8 procent flyttade ut från regionen när de fick barn.

Bland dem som fick det första respektive andra barnet utanför storstadsregionerna flyttade 2 procent in till någon av de tre storstadsregionerna.

Diagram 5.8

Utflyttade respektive kvarboende i den storstadskommun där man fick sitt första barn åren 1996-2002. Par som var sammanboende hela perioden. År 2003. Procent



Inkomsten i förhållande till fastighetspriserna

I den här studien är inkomstvariabeln konstruerad för att mäta köpkraften i den region där familjen bor. Den kan också sägas vara en social indikator. Förutom inkomstvariabeln så ingår också variabler som anger om familjen fått socialbidrag, bostadsbidrag eller arbetslöshetsersättning under det år som det första respektive andra barnet föddes.

Ett konstruerat inkomstmått

Inkomstmåttet är familjens disponibla årsinkomst per konsumtionsenhet⁷⁹ dividerad med det genomsnittliga kvadratmeterpriset på fastigheter i den kommungrupp⁸⁰ familjen bodde när de fick sitt första respektive andra barn. Att inkomsten är beräknad per konsumtionsenhet innebär i princip att den är beräknad per familjemedlem men med olika vikter för barn och vuxna.

Genom att sätta den disponibla inkomsten i förhållande till fastighetspriset fås ett approximativt mått på de valmöjligheter familjen har på den bostadsmarknad där de bor. Måttet i sig överensstämmer kanske inte med den enskilda familjens förhållanden, men för grupperna sammantaget bör det vara en ungefärlig mätare.

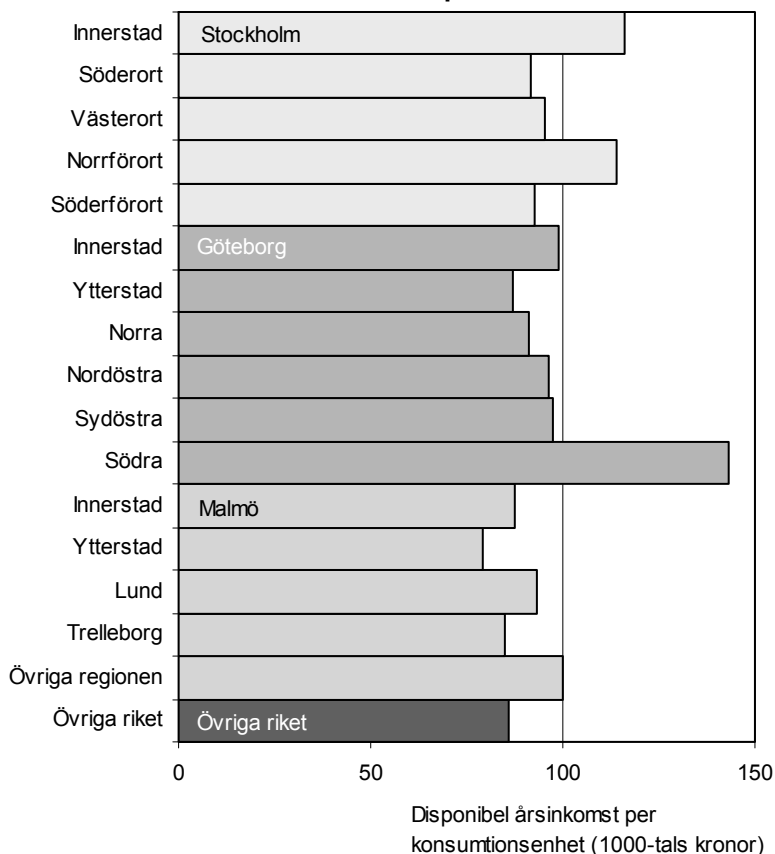
För de enskilda familjerna kan möjligheterna till bostadskarriär vara annorlunda än vad den disponibla inkomsten i förhållande till fastighetspriset ger sken av att vara. Deras valmöjligheter beror bland annat också på när de anträdde bostadsmarknaden – och på vilket sätt. I storstäderna har prisuppgången på fastigheter varit kraftig under den studerade perioden. Dessutom har en del hyresrätter ombildats till bostadsrätter.

⁷⁹ Med konsumtionsenhet avses antal vuxna och barn som ingår i familjen. Barn har en lägre konsumtionsvikt än vuxna och yngre barn en lägre konsumtionsvikt än äldre barn.

⁸⁰ Se bilaga 1.

Diagram 5.9

Genomsnittlig disponibel årsinkomst 1996 per konsumtionsenhet i olika regioner. Sammanboende par som fick sitt första barn år 1996⁸¹ och som levde samman under hela perioden. 1000-tals kronor



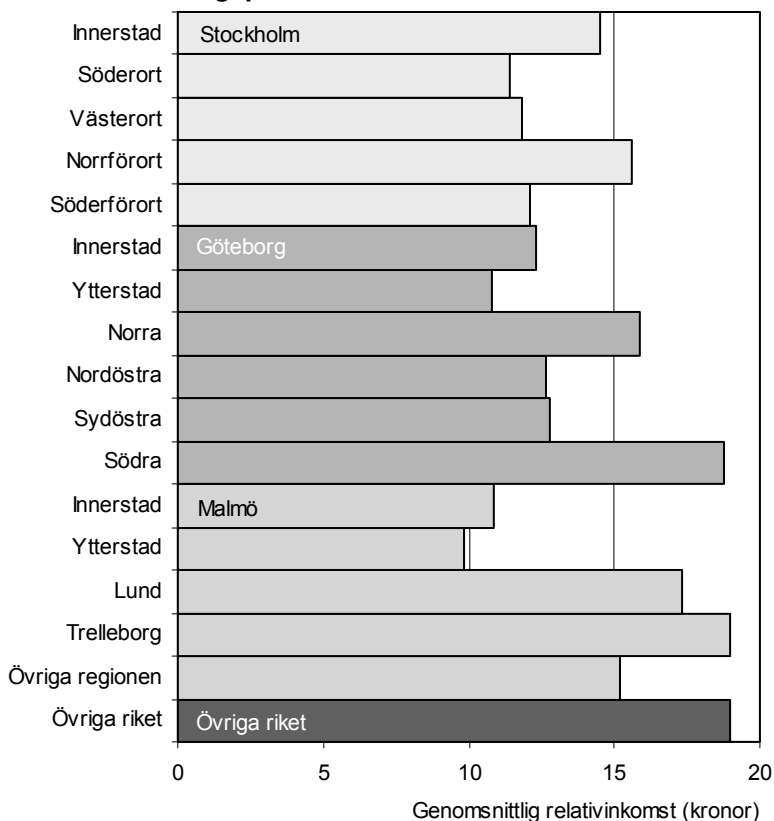
Fördelningen av den genomsnittliga disponibla inkomsten blir en annan när den sätts i relation till fastighetspriserna i de olika regionerna. Om man inte tar hänsyn till fastighetspriserna ligger kommunerna utanför storstadsregionerna lågt i jämförelse med storstadsregionerna. När man tar hänsyn till fastighetspriset så skjutas de boende i området utanför storstadsregionen uppåt medan de boende i storstadskommunerna pressas neråt.

Genomsnittsåldern vid första barnets födelse är lägst i de regioner som har de lägsta genomsnittliga disponibla inkomsterna.

⁸¹ Här ingår bara födslar år 1996 eftersom inkomståret är 1996.

Diagram 5.10

Genomsnittlig relativinkomst⁸² 1996 i olika regioner. Sammanboende par som fick sitt första barn år 1996 och som levde samman under hela undersökningsperioden. Kronor



⁸² Med relativinkomst avses disponibel årsinkomst per konsumtionsenhet i förhållande till det genomsnittliga kvadratmeterpriset på småhus i respektive kommungrupp.

Kapitel 6.

Andra och tredje barnet

Alla sammanboende par som fick ett första respektive andra barn år 1996 ingår i den multivariata sambandsanalys som presenteras i detta kapitel. Vi följer dem från och med att barnet föds och sju år framåt i tiden det vill säga till och med år 2003.⁸³ Det är deras benägenhet att få *ytterligare* barn som studeras⁸⁴.

Studien begränsas till par som levt samman under hela den studerade perioden, det vill säga till och med år 2003. Begränsningen görs för att inte separationsfrekvensen, som skiljer sig åt mellan olika grupper, skall inverka på resultaten.⁸⁵

Andelar och benägenheter

I kapitlet studeras dels hur stor *andel* av olika grupper som får ett andra respektive tredje barn, dels hur hög *benägenhet* olika grupper har att få ett andra respektive tredje barn efter att man tagit hänsyn till bakgrunds- och boendefaktorerna.

Benägenheterna är skattade med hjälp av logistisk regression och avser oddskvoter. Metoden redovisas i bilaga 3. Den multivariata ansatsen har till syfte att särskilja de enskilda effekterna av olika faktorer. Den förklarar dock inte orsakerna till att det är på det ena eller andra sättet, utan anger bara vilka samband som finns.

Kapitlet är indelat i två delar. Den första delen behandlar det *andra barnet* och den andra behandlar det *tredje barnet*.

⁸³ I det här kapitlet har vi begränsat oss till att analysera perioden 1996-2003. Det beror på att det är först från och med år 1996 som fastighetsregistret innefattar totaluppgifter för hela riket anpassat till folkbokföringsregistrets fastighetsbegrepp.

⁸⁴ Det är den *momentana benägenheten* som mäts, inte sannolikheten att få *ett visst antal barn*. När vi mäter andrabarnsbenägenheten är det alltså bara benägenheten att få det andra barnet givet det första och det betyder inte att de som har högre andrabarnsbenägenhet är de som har högst benägenhet att få många barn.

⁸⁵ Materialet har också begränsats till att bara innehålla födselar bland kvinnor som varit folkbokförda i Sverige utan avbrott från det att de fyllde 20 år. Detta för att inte tappa eventuella födselar utomlands.

Perioden 1996 till 2003

Perioden 1996-2003 karaktäriseras av återhämtningen efter lågkonjunkturen som inträffade i början av 1990-talet. Återhämtningen inleddes med en mindre konjunkturtopp år 1995, som dock inte hade så stor genomslagskraft på grund av sin låga utgångsnivå. Nästa konjunkturtopp kom år 2000 men efter millennieskiftet föll dock konjunkturen nedåt igen. Därefter dröjde det till år 2003 innan konjunkturen började vända uppåt igen.

Utvecklingen på arbetsmarknaden sker med en viss eftersläpning jämfört med konjunkturförloppet. Sysselsättningen började inte öka kontinuerligt förrän 1997. Sysselsättningstillväxten pågick ett par år in på det nya seklet. Både 2003 och 2004 sjönk sysselsättningen.

Arbetslösheten är i dag hög jämfört med de nivåer som var innan 1990-talets lågkonjunktur. Men den är dock lägre än under lågkonjunkturen under 1990-talets första hälft.⁸⁶

Det andra barnet

Eftersom de flesta som får ett första barn också får ett andra barn, är skillnaderna mellan olika grupper inte är så stora när det gäller hur ofta man får ett andra barn. Olika gruppers benägenhet att få ett tredje barn skiljer sig mer åt.

Omkring 80 procent av dem som hade fått sitt första barn gick vidare och fick ett andra barn. I storstadskommunerna var det en något lägre andel som fick ett andra barn än det var i övriga landet (se diagram 5.1). När man tar hänsyn till bakgrunds- och boendefaktorerna så blir förhållandet det omvända.

Alla faktorer utom fastighetstyp och huruvida man fått arbetslöshetsersättning eller inte hade en signifikant betydelse för andrabarnsbenägenheten (se tabell 6.1).

Högre benägenhet i storstadskommunerna

Benägenheten att få ett andra barn var högre i storstadskommunerna än i övriga landet. Men det gäller alltså bara efter att man rensat för effekterna av att kvinnor i storstäder är äldre när de fått sitt första barn.⁸⁷

⁸⁶ SCB, 2004b och SCB:s arbetskraftsundersökningar

⁸⁷ Observera också att kvinnans ålder är en kontinuerlig variabel i modellerna. Det betyder att oddskvoten anger effekten av att kvinnans ålder ökar med ett år. Om kvinnor i en grupp exempelvis är fem år äldre än dem i referensgruppen så skall oddskvoten för kvinnans ålder multipliceras med 5.

Tabell 6.1**Benägenheten att få ett: andra barn (oddskvoter). Par som fick sitt första barn år 1996 och som år 2003 bor tillsammans**

Variabel	Hela landet
Intercept	7,84*
Fastighetstyp år 1996	
Småhus	1
Hyresrätt	1,00
Bostadsrätt	0,99
Övrigt	1,21*
Kommun år 1996	
Storstadskommun	1
Förortskommun	0,95
Större städer	0,84
Övriga kommuner	0,69*
Ålder 1:a barnet	0,81*
Relativinkomsten grupperad från den lägsta till den högsta ⁸⁸	
-5%	0,68*
5-20%	0,83*
20-50%	1
50-80%	1,18*
80-95%	1,25*
95%-	1,27*
Uppburit bidrag år 1996	
Socialbidrag (Nej=1)	0,66*
Bostadsbidrag (Nej=1)	0,92
Arbetslöshetsersättning år 1996	
Ja (Nej=1)	0,97
Utbildning 1996	
Förgymnasial	0,71*
Gymnasial	1
Eftergymnasial	1,93*
Födelseland	
Utomlands (Sve.=1)	0,71*
LR (fg.)	2606 (18)
P-värde	< 0,0001
Conc. pairs (%)	72
Antal	26355

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett).
Likelihood-kvoten (LR) anger modellenpassning.

⁸⁸ Relativinkomsten (se bilaga 2) har grupperats från den lägsta till den högsta. För de föräldrapar som exempelvis tillhör gruppen 20-50 % gäller alltså att 20 procent har lägre relativinkomst än vad de har och 50 procent har högre.

Förortskommuner och större städer hade också en högre benägenhet än landets övriga kommuner, vilka låg signifikant lägre än storstadskommunerna.

Kvinnans ålder vid första barnets födelse har stor betydelse

Kvinnans ålder vid första barnets födelse hade stor betydelse för det fortsatta barnafödandet. De som fick sitt första barn i yngre åldrar födde oftare ett till barn.

När man inte tog hänsyn till några andra egenskaper hos föräldraren än kvinnans ålder vid första barnets födelse så skilde sig andelarna åt, som fått ett andra barn, först efter 30 års ålder. Då jämfördes par som fick sitt första barn under hela perioden 1996 till 2002 och som bodde tillsammans hela tiden. Om kvinnan var över 40 år när första barnet föddes hade 20 procent gått vidare och fått ett andra barn, jämfört med 90 procent när första barnet föddes innan kvinnan fyllt 30 år.⁸⁹ Det spelade inte någon roll om kvinnan fått det första barnet i tidiga 20-årsåldern än i sena.

Vid 30 års ålder börjar många inrikta sig på att få barn. De flesta vill ha barn om förutsättningarna för det (partner, utbildning, arbete, bostad och trygghet) är uppfyllda. För männen, som har en längre fertil period, kommer de kritiska åldrarna senare än för kvinnorna.⁹⁰

Flera av de bakgrundsfaktorer och boendefaktorer som ingår i den här studien hänger samman med föräldrarnas ålder. De som får barn vid förhållandevis unga år har oftast inte hunnit etablera sig i samma utsträckning som de äldre föräldrarna. Dessa har i genomsnitt högre utbildningsnivåer och inkomster samt äger oftare sitt boende. Men som framgår av tabell 6.1 så uppvisar kvinnans ålder vid första barnet ett signifikant negativt samband med benägenheten att få ett andra barn även efter att man tagit hänsyn till dessa faktorer⁹¹.

⁸⁹ Även om det i dag finns oro för att senareläggningen av barnafödandet kommer att få konsekvenser för det slutliga antalet barn yngre kvinnor kan hinna få så är den följderna av rad positiva förändringar. Dagens unga har större möjligheter att utbilda sig, resa och ”göra annat” innan de får barn. I senare tids enkätundersökningar är en vanlig anledning bland kvinnor och män mellan 20 och 30 år, till att de ännu inte fått barn, att de vill ”göra annat” först.

⁹⁰ Se kapitel 2.

⁹¹ I samtliga modeller är kvinnans ålder en kontinuerlig variabel, det vill säga den är inte klassindelad och oddskvoten avser en ökning med ett år. Modeller med en klassindelad åldersvariabel har också testats men bedömts vara sämre.

Oftare ett andra barn bland mödrar med eftergymnasial utbildning

Ju högre utbildningsnivå kvinnan hade när hon fick sitt första barn desto högre benägenhet hade hon att sedan få ett andra barn. I en enkel modell där man bara tar hänsyn till region och utbildning är skillnaderna mellan de olika grupperna inte så stora men när man tar hänsyn till kvinnans ålder vid första barnet så framträder stora skillnader mellan grupperna.

De som hade eftergymnasial utbildning hade nästan dubbelt så hög benägenhet att få ett andra barn inom sju år som dem med gymnasial utbildning. Skillnaden mellan dem med förgymnasial utbildning och eftergymnasial utbildning var ännu större.

Den tidsperiod som undersöks här är förhållandevis kort, från år 1996 till år 2003. Det innebär att paren har sju år på sig att få ett andra barn. De flesta som får fler barn föder dem med tätare tidsintervall än så. Men man kan tänka sig att det är just de som får barn tidigt innan de etablerat sig på arbetsmarknaden som har längre intervall mellan barnen. Exempelvis för att vidareutbilda sig efter att de fått barn eller för att arbeta upp en högre förvärvsinkomst eftersom den påverkar föräldrapenningen vid nästa barn.

Högre andrabarnsbenägenhet bland svenskfödda mödrar

Svenskfödda mödrar hade högre benägenhet än utlandsfödda mödrar att få ett andra barn inom den studerade perioden.

När andelarna som fått ett andra barn studerades utan hänsyn till övriga egenskaper visade sig skillnaderna störst i de områden som hade höga andelar antingen av utlandsfödda förstföderskor eller av svenskfödda förstföderskor.

I Malmö kommuns ytterområden där andelen utlandsfödda förstföderskor var hög var det vanligare att de utlandsfödda mödrarna gått vidare och fått ett andra barn, i jämförelse med de svenskfödda mödrarna. Det omvända gällde i innerstadskärnorna och i Kungälv där andelen utlandsfödda var låg. Där hade de svenskfödda oftare än de utlandsfödda fått ett andra barn.

Fastighetstypen spelar liten roll för andrabarnsfödslarna

I en enkel modell, där bara kvinnans ålder vid första barnet och parets region och fastighet inkluderas, hade de som bodde i hyresrätt lägst andrabarnsbenägenhet.⁹²

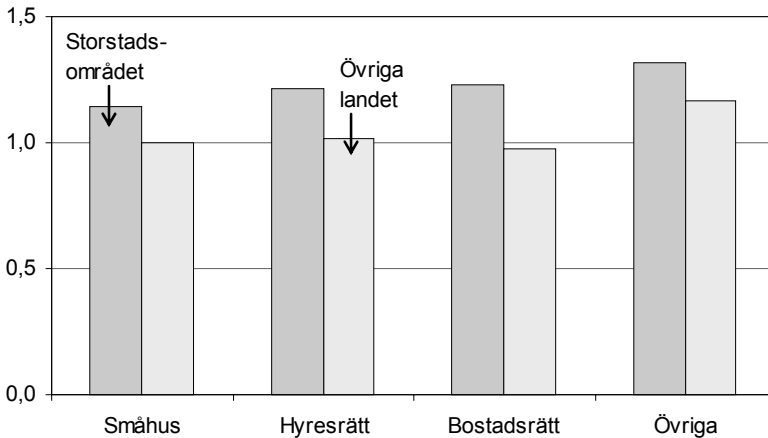
⁹² Se bilaga 5, diagram B5.4.

Eftersom de boende i olika fastighetstyper skiljer sig åt på ett systematiskt sätt vad gäller de andra faktorerna i studien, så försvinner sambandet mellan fastighetstyp och andrabarnsbenägenhet när övriga faktorer inkluderas i modellen. Andrabarnsbenägenheten bland dem som bodde i hyresrätt ökar. Detsamma gäller skillnaderna mellan dem som bodde i hyresrätt i storstadsregionerna och i övriga landet. Det kan tolkas som att den lägre andrabarnsbenägenheten bland boende i hyresrätt har samband med sociala skillnader - särskilt i storstadsregionerna⁹³.

Diagram 6.1

Andrabarnsbenägenheten* (oddskvoter) efter fastighetstyp i storstadsregionen respektive övriga landet Första barnet fött 1996.

Index (ref=1) Kontrollerat för samtliga faktorer



* Kontrollerat för familjens relativinkomst, socialbidrag, bostadsbidrag och arbetslöshetsersättning år 1996 samt moderns ålder och utbildningsnivå vid 1:a barnets födelse och hennes födelseland.

Boende i småhus, hyresrätter och bostadsrätter hade alla lika hög andrabarnsbenägenhet. Bara "övriga fastighetstyper" hade en förhöjd benägenhet. Detta är dock en speciell grupp som också är liten till antalet.

⁹³ Vilket också stöds av resultat i tabell 6.2 där separata modeller för varje region redovisas och där skillnaderna mellan fastighetstyperna är som minst utanför storstadsregionerna.

Positiva inkomstsamband⁹⁴

Som tabell 6.1 visar så är den relativa inkomstvariabeln⁹⁵ stark. Benägenheten att få ett andra barn stiger signifikant ju högre relativinkomst paret har. Bland de 5 procent som hade de högsta relativinkomsterna var benägenheten att få ett andra barn dubbelt så hög som bland dem som hade de 5 procent lägsta inkomsterna.

Inkomstklasserna är framtagna för hela gruppen sammantaget, det vill säga utan uppdelning på storstadsbor och övriga. Indelningen är gjord genom att alla föräldrapar har rangordnats efter relativinkomsten.

De 5 procent som hade de lägsta relativinkomsterna ingår i första klassen "-5 %", de 15 procent som hade de näst lägsta inkomsterna ingår i klassen "5-20 %", och så vidare till den sista klassen där de 5 procent som hade de högsta relativinkomsterna ingår, klassen "95 %-".

När vi inte kontrollerat för annat än kvinnans ålder vid första barnets födelse är sambandet mellan relativinkomst och benägenheten att få ett andra barn kraftigt positivt. Efter att vi tagit hänsyn till övriga faktorer så kvarstår det positiva sambandet men det har försvagats.

Skillnaden mellan regionerna minskar eftersom de högre inkomstklasserna pressas ner och närmar sig de lägre inkomstklassernas. Det gäller både i storstadsregionen och i övriga landet. Men effekten av att ta hänsyn till fler faktorer är större i storstadsregionen vilket innebär att benägenheten där i högre grad än i övriga landet förklaras av de andra faktorerna.

⁹⁴ Inkomståret är 1996, dvs. det år då de som ingår i sambandsmodellerna fick sitt första respektive andra barn. Anledningen till att samma inkomstår valts som det år då det första respektive andra barnet föddes, och inte året innan, är att föräldraförsäkringen har en regel om att SGI-klassen skall ha varit så pass hög att under 240 dagar i följd före barnets födelse skall ha varit berättigad till en sjukpenning som överstiger 60 kronor per dag. Det innebär att inkomsten närmast före barnets är viktig. En nackdel med att använda samma år som barnet föddes är att de som födde barn tidigt på året kommer att få en lägre inkomst eftersom de har en längre period av föräldraersättning. Men det är inte sannolikt att barnets födelsemånad samvarierar med region och boendeförhållanden, vilket är det som studeras, varför det inte borde finnas någon risk för att valet av inkomstår snedvrider resultaten.

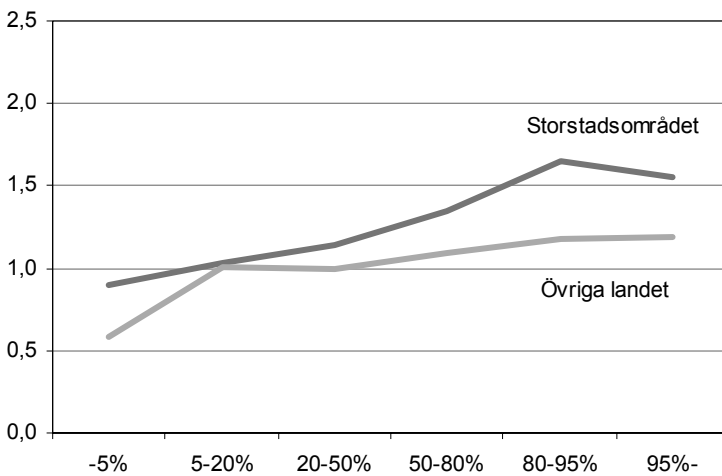
⁹⁵ Disponibel inkomst per konsumtionsenhet i förhållande till fastighetspriset i kommungruppen. Se bilaga 2.

I den större modellen som inkluderar alla tillgängliga faktorer är utbildningsfaktorn stark. Utbildning används ofta som en social indikator och den är till viss del korrelerad med inkomst. En del av det samband som "söks upp" av inkomstfaktorn i den enkla modellen ligger nu, i den större modellen, i utbildningsfaktorn och i övriga faktorer.

Diagram 6.2

Andrabarnsbenägenheten* (oddskvoter) efter relativinkomst i storstadsregionen respektive övriga landet. Första barnet fött 1996.

Index (ref=1) kontrollerat för bakgrundsvariablerna



Kontrollerat för familjens fastighetstyp, socialbidrag, bostadsbidrag och arbetslöshetsersättning år 1996 samt moderns ålder och utbildningsnivå vid 1:a barnets födelse och hennes födelseland.

På samma sätt som låg relativinkomst innebar lägre benägenhet att få ett andra barn så hade de föräldrapar som fått ekonomiskt understöd under det år som deras första barn föddes (år 1996) en lägre andrabarnsbenägenhet. Detsamma gällde dem som fick arbetslöshetsersättning det året.

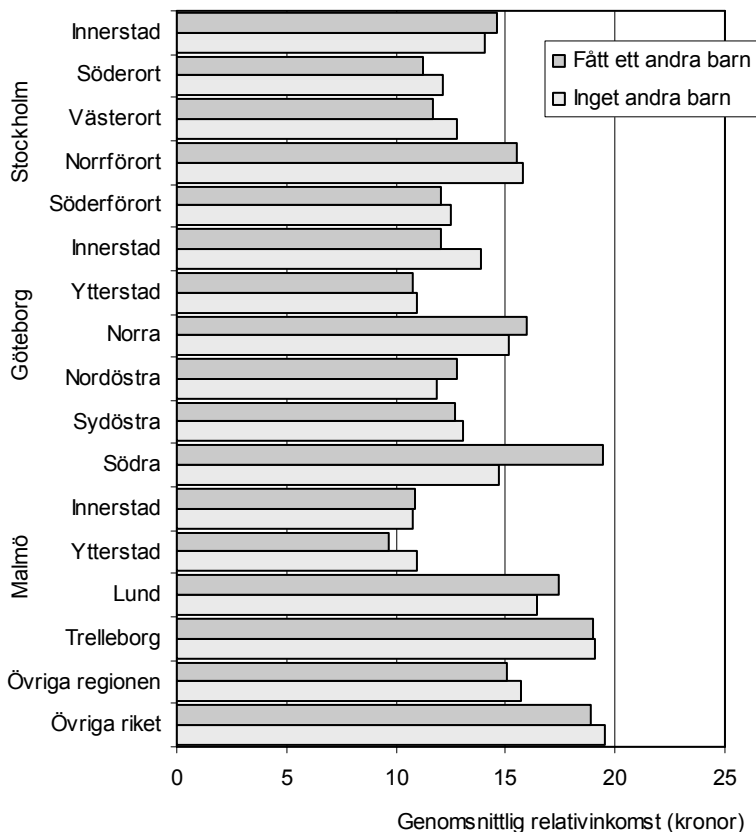
Likartat regionalt mönster för andrabarnsfödslarna

I de flesta områden hade de som fick ett andra barn i genomsnitt högre relativinkomster än de som inte fick det. Men det gällde bara när man tog hänsyn till kvinnans ålder vid första barnets födelse⁹⁶.

⁹⁶ När man inte gjorde det var förhållandet det omvända förutom i några områden. I exempelvis Lund, Stockholms innerstad och Södra Göteborgsområdet (Kungsbacka) var inkomsten högre bland dem som gick vidare och fick ett andra barn, även när man inte tog hänsyn till åldern.

Diagram 6.3

Genomsnittlig relativinkomst⁹⁷ i olika regioner bland dem som fått respektive inte fått ett andra barn. Sammanboende par som fick sitt första barn år 1996 när kvinnan var mellan 25 och 34 år och som levde samman under hela perioden



När varje region studeras för sig, i separata modeller, kan man se att det regionala mönstret för andrabarnsfödslarna är likartat. Men det är värt att notera att Stor-Stockholm har ett kraftigt positivt samband mellan relativinkomst och benägenheten att få ett andra barn.

En av de få skillnaderna mellan regionerna är att de som fick arbetslöshetsersättning och var boende i Stor-Stockholm har en signifikant lägre benägenhet att få ett andra barn. Utanför storstadsregionerna skiljer sig inte dessa från övriga alls.

⁹⁷ Disponibel inkomst per konsumtionsenhet i förhållande till fastighetspriset i kommungruppen. Se bilaga 2.

Tabell 6.2

Benägenheten att få ett andra barn (oddskvoter) för par som fick sitt första barn 1996 och som är sammanboende år 2003

Variabel	Storstadsområden				Övriga landet
	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö	Alla	
Intercept	8,30*	7,94*	7,55*	8,05*	7,23*
Fastighetstyp år 1996					
Småhus	1	1	1	1	1
Hysesrätt	1,11	1,08	0,90	1,07	1,02
Bostadsrätt	1,04	1,13	0,96	1,05	0,99
Övrigt	1,53	1,71	0,46	1,13	1,19*
Ålder 1:a barnet	0,79*	0,80*	0,81*	0,80*	0,82*
Relativinkomsten grupperad från den lägsta till den högsta ⁹⁸					
-5%	0,64*	0,89	1,00	0,76*	0,60*
5-20%	0,79*	0,93	0,76	0,82*	0,92
20-50%	1	1	1	1	1
50-80%	1,21	1,12	1,12	1,18*	1,12
80-95%	1,21	1,46	1,48	1,32	1,11
95%-	1,43	0,95	1,24	1,31	1,11
Uppburit bidrag år 1996					
Soc.bid. (Nej=1)	0,66*	0,46*	0,84	0,63*	0,64*
Bo.bid. (Nej=1)	0,88	0,75	0,83	0,82	0,94
Uppburit arbetslöshetsersättning år 1996					
Ja (Nej=1)	0,76*	1,00	0,98	0,85*	1,02
Utbildningsnivå 1996					
Förgymnasial	0,68*	0,84	1,27*	0,78*	0,66*
Gymnasial	1	1	1	1	1
Eftergymnasial	2,21*	1,82*	1,97*	2,04*	1,92*
Födelseland					
Utomlands (Sve.=1)	0,63*	0,69*	0,49*	0,63*	0,82*
LR (fg.)	671 (15)	285 (15)	147 (15)	1074 (15)	1518 (15)
P-värde	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001
Conc. pairs (%)	74	72	71	72	71
Antal	5395	2684	1538	9617	16738

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett).

Likelihood-kvoten (LR) anger modellenpassning.

⁹⁸ Relativinkomsten (se bilaga 2) har grupperats från den lägsta till den högsta. För de föräldrapar som exempelvis tillhör gruppen 20-50 % gäller alltså att 20 procent har lägre relativinkomst än vad de har och 50 procent har högre.

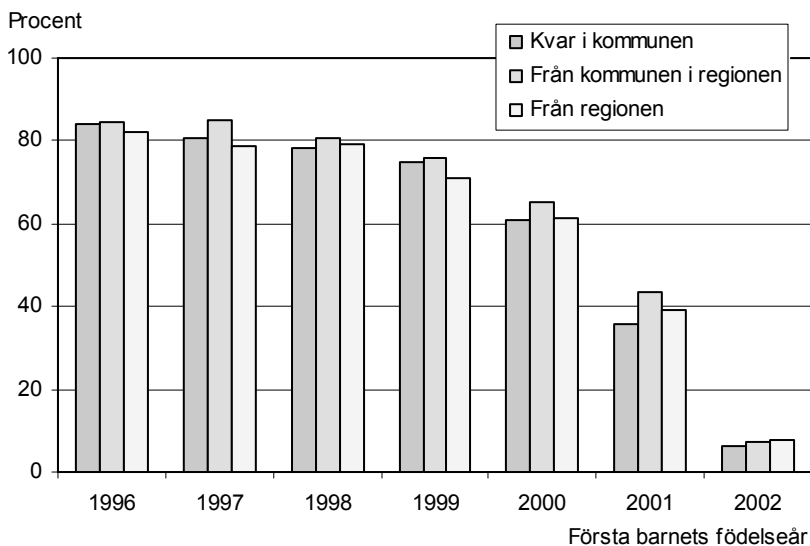
Olika flyttbeteende i olika delar av landet

Som framgår av den aggregerade studien i kapitel 4 är de som flyttar ut från *storstadskommunerna* mer benägna att gå vidare med ytterligare barn. I den aggregerade studien ingick dock alla födslar, även dem bland föräldrar som flyttade isär efter att barnet fötts. I individstudien, som redovisas i detta och föregående kapitel, ingår bara sammanboende par och där är skillnaderna mellan utflyttare och kvarboende mindre.

Bland utflyttarna i den aggregerade studien var det omkring 10 procentenheter fler som fick ett andra barn än det var bland de kvarboende (se diagram 4.6). När bara sammanboende par jämförs i individstudien minskar skillnaden betydligt (diagram 6.4). De som separerar stannar således kvar i storstadskommunerna i högre utsträckning än de som fortsätter att bo samman efter att barnen fötts.

Diagram 6.4

Andel som år 2003 hade fått sitt andra barn bland kvarboende och utflyttade. Första barnet fött i storstadskommun perioden 1996-2002. Par som sammanbodde hela perioden. Procent



I storstadsregionerna var det skillnad mellan dem som fick sitt första barn i innerstadsförsamlingarna och dem som fick det i någon annan storstadsförsamling.

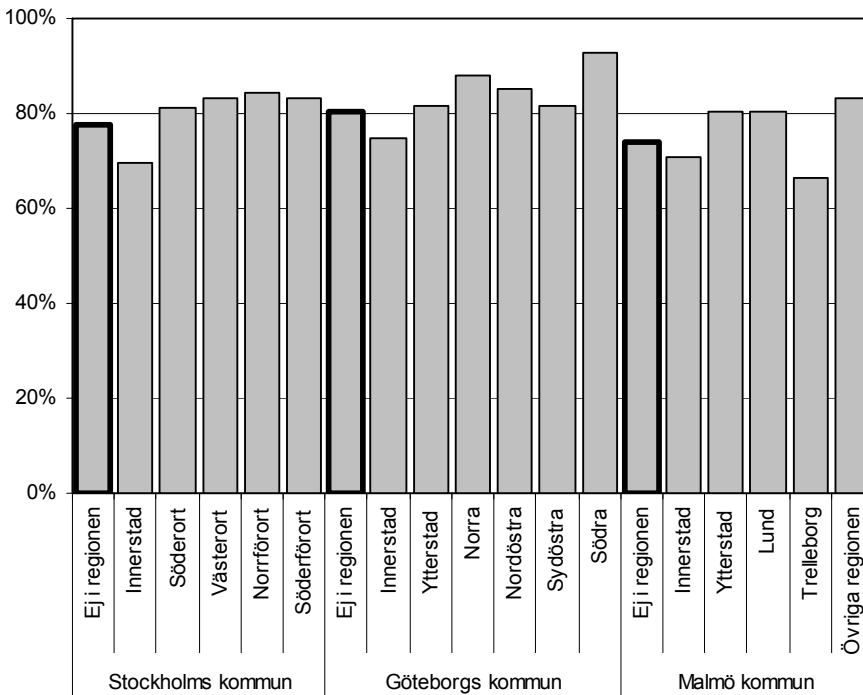
Utanför innerstadsdelarna fick de som bodde kvar inom ett och samma storstadsområde oftare ett andra barn än dem som flyttat. Kanske hade de mest barninriktade redan innan det första barnet

kom bosatt sig i önskat område. Att man är kvar inom samma område utesluter inte att man flyttat *inom* området. I *innerstadsdelarna* fick de som flyttade därifrån oftare, än de som bodde kvar, ett andra barn.

I Stockholm var andelen som fick ett andra barn störst bland de innerstadsföräldrar som flyttat till söderförort. I Göteborg var andelen som fått ett andra barn högst bland dem som flyttat till Kungsbacka. Och i Malmö bland dem som flyttat till någon av kommunerna Staffanstorp, Burlöv, Vellinge, Kävlinge, Lomma och Svedala.

Diagram 6.5

Andel par som fick⁹⁹ ett andra barn inom sju år fördelade efter var de bodde vid mätperiodens slut. Sammanboende par som fick sitt första barn i Stockholms, Göteborgs respektive Malmö kommun åren 1996-2002. Procent



Flyttmönstren hade signifikant samband med benägenheten att få ett andra barn i den multivariata modellen. De som bodde kvar i

⁹⁹ Andelarna är beräknade enligt en så kallad survivalfunktion (SAS/STAT PROC LIFETEST) som tar hänsyn till hur många år paren haft på sig att få ett andra barn.

innerstadsförsamlingarna hade lägre benägenhet i alla tre storstadsregioner.¹⁰⁰

De som fick sitt första barn i Stockholms innerstad och flyttade utåt till ytterstadsdelarna eller ut från Stor-Stockholm fick oftare ett andra barn än dem som stannade kvar i innerstadsdelen.

De som flyttade inom Stockholm hade en högre andrabarnsbenägenhet än de som bodde kvar i samma fastighet där de fick det första barnet. Däremot var det negativt för andrabarnsbenägenheten att flytta många gånger. Dessa hade en lägre benägenhet att få ett andra barn än både de som bott kvar och de som flyttat en gång.

Kanske är det par som bor i andra hand och saknar en egen fast bostad som flyttar många gånger. Det skulle alltså kunna vara ett tecken på att svårigheter med bostadsetableringen inverkar negativt på barnafödandet. Men det är inte bara i storstadsregionen de som flyttat många gånger har en lägre andrabarnsbenägenhet, detsamma gäller utanför storstadsregionerna.

I Göteborg är mönstret inte lika starkt som i Stockholm. Bara de som stannar kvar i innerstadsdelen skiljer sig signifikant från övriga genom att ha en lägre andrabarnsbenägenhet. I Malmö är skillnaderna ännu mindre mellan de som flyttar och stannar, skillnaderna är heller inte signifikanta.

I Stockholm har de som fick sitt första barn i någon av söderförorterna en lägre andrabarnsbenägenhet än övriga, även än de som fick det första barnet i innerstadsdelarna. I Göteborg och Malmö finns ingen signifikant skillnad mellan olika områden.

Fler andrabarn bland dem som flyttar från flerfamiljshus till småhus

De som bodde i småhus när de fick sitt första barn flyttade i mindre utsträckning än andra efter att barnet har fötts. Bara omkring 20 procent av dem som fick sitt första barn i småhus flyttade sedan till någon annan fastighet och då nästan alltid till ett annat småhus. De bytte mycket sällan till annan boendeform. Så var det i hela landet.

Bland förstagångsföräldrarna i flerfamiljshus flyttade omkring 60 procent vidare. Här är dock variationerna i landet större, andelarna rör sig mellan 45 och 70 procent. Lika många bytte till någon annan boendeform, oftast småhus, som flyttade till en annan hyresrätt.

¹⁰⁰ Se bilaga 6, tabell B6.2.

Bara hälften av dem som bodde i bostadsrätt när de fick sitt första barn gjorde också det vid slutet av perioden. Över 40 procent hade flyttat till småhus.

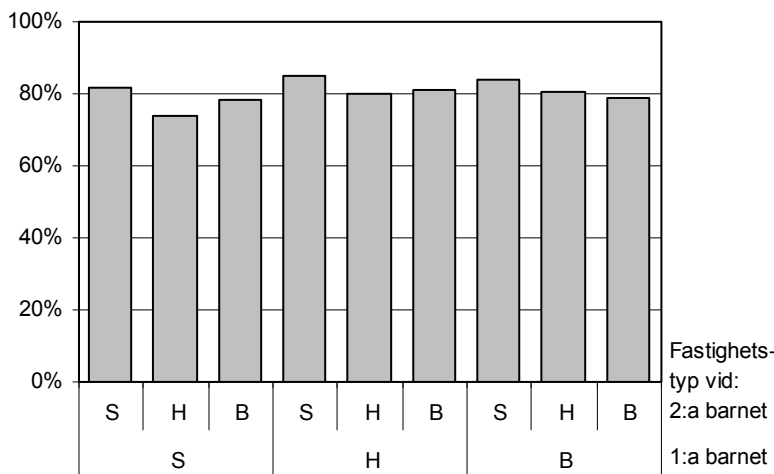
Utanför storstadsregionerna flyttade de som bodde i hyresrätt i högre utsträckning än de som bodde i bostadsrätt. I Stor-Stockholm gällde det omvända. En större andel bland dem som bodde i bostadsrätt när de fick sitt första barn hade flyttat under perioden. Skillnaderna är dock små, även om mönstret är entydigt.¹⁰¹

I Göteborgs kommun var skillnaderna ännu mindre och i de södra delarna av Stor-Göteborg var mönstret detsamma som i övriga landet. De som bodde i hyresrätt flyttade oftare än de som bodde i bostadsrätt. I de yttre delarna av Malmö kommun var det omkring 10 procentenheter fler som flyttat bland de boende i bostadsrätt än, bland de boende i hyresrätt.

Andelen som fått ett andra barn är som högst bland dem som bodde i hyresrätt vid första barnets födelse och sedan flyttade till småhus. Även de som flyttade från bostadsrätt till småhus fick något oftare ett andra barn.

Diagram 6.7

Andel par som fått ett andra barn efter hur de bodde vid första barnets födelse år 1996 och hur de bodde vid andra barnets födelse. Procent



S=Småhus, H=Hyresrätt, B=Bostadsrätt

¹⁰¹ Här avses flyttar mellan fastigheter. Om flyttarna begränsas till att gälla över församlingsgränserna så blir skillnaderna i Stor-Stockholm större mellan boende i bostadsrätt och hyresrätt. Mönstret är dock detsamma, boende i bostadsrätt flyttar oftare. Detsamma gäller Göteborgs innerstad.

De som gjorde tvärtom, fick det första barnet i småhus och sedan flyttade till hyresrätt har den lägsta andelen som fått ett andra barn. Men som vid övriga jämförelser när det gäller andelen som fått ett andra barn, så är det ganska små skillnader. Andelarna ligger ganska jämt runt 80 procent.¹⁰²

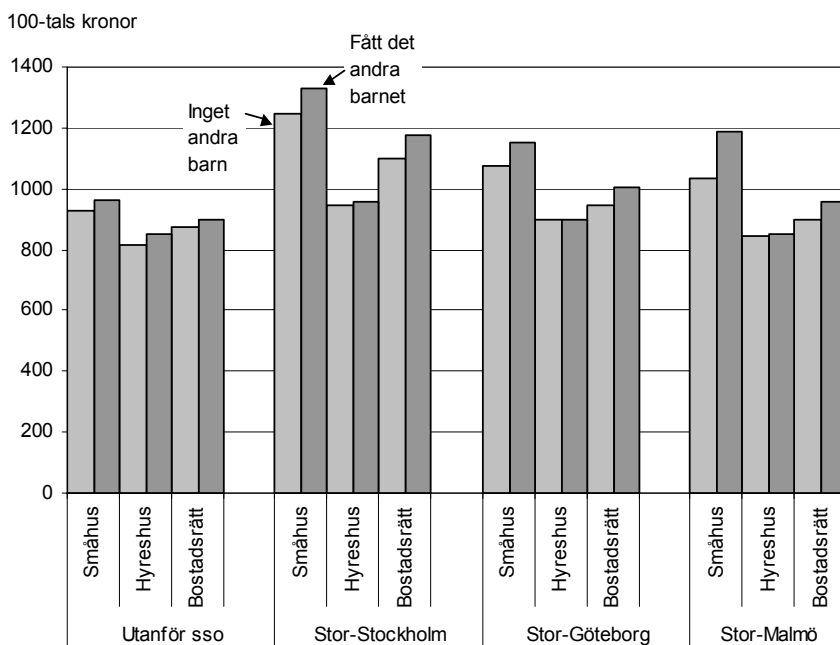
I en multivariat modell, där man förutom bakgrunds- och boendefaktorer inkluderar flyttbeteendet, har de som flyttade från flerkammarhus till småhus den högsta andrabarnsbenägenheten. Det gäller både för storstadsregionerna och för övriga landet.

Inget inkomstsamband bland boende i hyresrätt

När föräldraparen delades in efter fastighetstyp så visade det sig att skillnaden i genomsnittlig disponibel inkomst var mindre, eller till och med obefintlig, bland dem som bodde i hyresrätt än bland dem som ägde sitt boende.

Diagram 6.8

Disponibel inkomst per hushållsmedlem efter om man fick ett andra barn samt efter storstadsområde och fastighetstyp vid första barnets födelse 1996-2003. Par som levtt samman hela perioden. 100-tals kronor



¹⁰² Här ingår bara de som fick ett första barn år 1996 för att alla skall ha haft lika lång tid på sig för att få det andra.

Tabell 6.3

Benägenheten att få ett andra barn (oddskvoter) för par som fick sitt första barn år 1996 efter vilken fastighetstyp de bodde i samma år. Par som var sammanboende hela perioden

Variabel	Storstadsregionen			Övriga landet		
	Små- hus	Hyres- rätt	Bostads- rätt	Små- hus	Hyres- rätt	Bostads- rätt
Intercept	9,02*	7,69*	8,84*	8,28*	6,89*	6,49*
Fastighetstyp år 2003						
Småhus	1	1	1	1	1	1
Hyresrätt	0,76	0,56*	0,49*	0,42*	0,34*	0,57
Bostadsrätt	0,53	0,53*	0,54*	0,60	0,42*	0,32*
Övrigt	0,80	0,86	0,91	1,20	0,68*	1,15
Ålder 1:a barnet	0,77*	0,82*	0,79*	0,79*	0,84*	0,86*
Relativinkomsten grupperad från den lägsta till den högsta ¹⁰³						
-5%	0,67	1,24	0,41*	0,72	0,61	1,93
5-20%	0,61	1,03	0,95	1,01	1,01	1,12
20-50%	1	1	1	1	1	1
50-80%	1,15	1,20	1,16	1,13	0,95	1,03
80-95%	1,59*	0,67	1,76	1,11	1,18	0,82
95%-	1,11	0,75	2,67	1,20	0,74	0,86
Uppburit bidrag år 1996						
Soc.bid. (Nej=1)	0,57	0,78	0,60	0,60	0,70*	1,38
Bo.bid. (Nej=1)	1,12	0,78	0,97	1,19	1,06	0,94
Uppburit arbetslöshetsersättning år 1996						
Ja (Nej=1)	1,06	0,79*	0,99	0,98	1,04	0,96
Utbildning 1996						
Förgymnasial	0,71	0,90	0,57*	0,65*	0,65*	0,70
Gymnasial	1	1	1	1	1	1
Eftergymnasial	2,48*	2,05*	1,65*	2,12*	2,06*	1,38*
Födelseland						
Utomlands (Sve.=1)	0,77	0,64*	0,56*	0,55*	1,38*	0,71
LR (fg.)	367 (15)	432 (15)	337 (15)	758 (15)	397 (15)	198 (15)
P-värde	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001
Conc. pairs (%)	76	72	71	75	72	73
Antal	2374	4074	2287	5445	4377	2100

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett). Likelihood-kvoten (LR) anger modellanpassning.

Om man tar hänsyn till alla bakgrunds- och boendefaktorer i en multivariat modell och delar upp föräldraren efter i vilken

¹⁰³ Relativinkomsten (se bilaga 2) har grupperats från den lägsta till den högsta. För de föräldrapar som exempelvis tillhör gruppen 20-50 % gäller alltså att 20 procent har lägre relativinkomst än vad de har och 50 procent har högre.

fastighetstyp de bodde vid första barnets födelse så blir resultaten desamma som i andelsdiagrammen. Det vill säga bland storstadsföräldrar i hyresrätt finns inga eller mycket svaga inkomtsamband. Medan bland dem som bodde i småhus och bostadsrätter i storstadsregionerna finns ett positivt samband mellan relativinkomst och benägenheten att få ett andra barn.

Det betyder att bland dem som ägde sitt boende i storstäderna fick de som hade höga relativinkomster oftare än dem som hade lägre relativinkomster ett andra barn. Resultatet skulle kunna tala för att de som befann sig på storstädernas ägandemarknad i högre grad än de som hyrde sin bostad var beroende av inkomsten när de stod inför beslutet att skaffa ytterligare ett barn. Men det kan också vara en följd av att de som bodde i hyresrätt skiljer sig från dem som ägde sitt boende på andra punkter än dem som modellen tar hänsyn till.

Utanför storstadsregionerna var inkomtsambandet bland dem som bodde i småhus inte signifikant men ändå positivt, dock inte bland dem som bodde i hyres- eller bostadsrätt.

Både i och utanför storstadsregionerna är andrabarnsbenägenheten högre bland dem som bodde i småhus vid periodens slut (år 2003). Det vill säga bland dem som bodde kvar i småhus eller hade flyttat till småhus.

Det tredje barnet

Mellan 25 och 30 procent i vår studie gick vidare och fick ett tredje barn inom sju år från att det att andra barnet föddes. Det är en betydligt lägre andel än de dryga 80 procent som gick vidare och fick ett andra barn inom en sjuårsperiod efter det första barnets ankomst.

Samma ålders- och utbildningssamband för andra och tredje barnet

Precis som för det andra barnet hade kvinnans ålder vid första barnets födelse en signifikant betydelse för benägenheten att få ett tredje barn. Ju tidigare första barnet kommer desto högre var benägenheten att få ytterligare barn.

Andelen som får ett tredje barn är högre bland kvinnor med förgymnasial utbildning.¹⁰⁴ Trots det har kvinnor med

¹⁰⁴ Bland dem som hade förgymnasial utbildning och fick sitt andra barn år 1996 hade omkring 40 procent fått ett tredje barn år 2003. Motsvarande andel i de andra två utbildningsgrupperna var ungefär 27 procent. Den förgymnasial gruppen

eftergymnasial utbildning en högre *benägenhet* att få ett tredje barn. Det beror på att utbildningsgrupperna skiljer sig åt på en rad punkter som har betydelse för tredjebarnsbenägenheten. I modellansatsen är det sambanden som värderas efter att man tagit hänsyn till sammansättningseffekterna. Bland männen var skillnaden mellan olika utbildningsgrupper mindre än bland kvinnor.

När man tog hänsyn till alla bakgrunds- och boendefaktorer¹⁰⁵ så hade de föräldrapar där kvinnan hade eftergymnasial utbildning betydligt högre benägenhet att få ett tredje barn än de andra två grupperna.¹⁰⁶ Precis som det var med andrabarnsbenägenheten.

Föräldrapar där mödrarna hade förgymnasial utbildning hade högre tredjebarnsbenägenhet än de som hade eftergymnasial utbildning. Den lägsta benägenheten hade mödrar på gymnasienivå. Så var det inte med andrabarnsbenägenheten, då låg gruppen förgymnasial utbildning lägst.

Storstadsregionen hade lite lägre tredjebarnsbenägenhet

Storstäderna och dess förortskommuner hade lite lägre benägenhet att få ett tredje barn än tvåbarnsföräldrarna i övriga landet hade. Skillnaden är dock liten och inte säkerställd.

Boende i bostadsrätt fick ett tredje barn i signifikant lägre grad än boende i småhus eller hyresrätt. Boende i "övriga fastighetstyper" fick oftare än boende i övriga bostadsformer ett tredje barn.

De som fick social- eller bostadsbidrag, det år de fick sitt andra barn, var också mer benägna att få ett tredje barn. Så var det inte när de gällde andrabarnsbenägenheten. Då var de som fick bidrag mindre benägna att få ett andra barn.

Om någon av föräldrarna fick arbetslöshetsersättning eller inte under året hade däremot inget samband med vare sig tredjebarnsbenägenheten eller andrabarnsbenägenheten.

inkluderar dem som saknar utbildningsuppgift och hela gruppen uppgår till ungefär 10 procent. Gruppen med gymnasial utbildning är störst, 56 procent, och den med eftergymnasial utbildning ligger mitt emellan med 34 procent.

¹⁰⁵ Kvinnans ålder vid första barnets födelse, hennes utbildningsnivå och födelseland samt parets fastighetstyp, deras disponibla inkomst i förhållande till fastighetspris, deras boenderegion och om de uppburit social- eller bostadsbidrag eller arbetslöshetsersättning.

¹⁰⁶ Här har Malmö ett annorlunda mönster med en högre tredjebarnsbenägenhet bland dem som har förgymnasial utbildning (inklusive dem som saknar utbildningsuppgift) än bland dem med eftergymnasial utbildning, se tabell 6.5.

Tabell 6.4**Benägenheten att få ett tredje barn (oddskvoter) för par som fick sitt andra barn 1996. Par som var sammanboende hela perioden**

Variabel		Hela landet
Intercept		1,71*
Fastighetstyp år 1996	Småhus	1
	Hyresrätt	1,08
	Bostadsrätt	0,89*
	Övrigt	1,34*
Region år 1996	Storstadskommuner	1
	Förortskommuner	0,96
	Större städer	1,05
	Övriga kommuner	1,11
Ålder 1:a barnet		0,89*
Relativinkomsten grupperad från den lägsta till den högsta ¹⁰⁷	-5%	1,51*
	5-20%	1,03
	20-50%	1
	50-80%	0,86*
	80-95%	0,85*
	95%-	0,91
Uppburit bidrag år 1996	Soc.bid. (Nej=1)	1,31*
	Bo.bid. (Nej=1)	1,21*
Arb.lös.ersättning år 1996	Ja (Nej=1)	1,02
Utbildning 1996	Gr.sk. inkl. övr.	1,16*
	Gymnasial	1
	Eftergymnasial	1,71*
Födelseland	Utomlands (Sve.=1)	1,08
LR (fg.)	1526 (18)	
P-värde	< 0,0001	
Conc. pairs (%)	65	
Antal	25352	

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett). Likelihood-kvoten (LR) anger modellenpassning.

Tvärtemot andrabarnsbenägenheten, som samvarierade positivt med inkomsten i förhållande till fastighetspriset, var sambandet för tredjebarnsbenägenheten negativt så att de med låga relativ-

¹⁰⁷ Relativinkomsten (se bilaga 2) har grupperats från den lägsta till den högsta. För de föräldrapar som exempelvis tillhör gruppen 20-50 % gäller alltså att 20 procent har lägre relativinkomst än vad de har och 50 procent har högre.

inkomster hade högre benägenhet att få ett tredje barn. Men sambandet såg olika ut i olika delar av landet.

U-format inkomstsamband i storstadsregionen

I modellerna har relativinkomsten delats in i klasser efter hur hög den är i förhållande till övriga föräldrapars. Hela populationen ingick, det vill säga både storstadsregionerna och övriga landet, när relativinkomsten rangordnades från den lägsta till den högsta. Klasserna är sedan indelade i den 5 procent lägsta (-5 %), de därefter 15 procent lägsta (5-20 %), de därefter 20 procent lägsta (20-50 %), och så vidare upp till de 5 procent högsta (95- %).

När relativinkomsten kombinerades med boenderegionen visade det sig att inkomtsambanden såg olika ut i storstadsregionerna och övriga landet. I storstadsregionerna var det både de med höga och de med låga inkomster relativt fastighetspriserna, som hade högre benägenhet att få ett tredje barn.

I övriga landet var inkomtsambandet negativt så att de med de låga relativinkomsterna hade högre tredjebarnsbenägenheter än de med höga relativinkomster.¹⁰⁸

Tidigare studier har visat ett u-format samband mellan inkomst och barnafödande för män, så att män med låg inkomst och män med hög inkomst har förhöjd benägenhet, medan inkomtsambandet var positivt för kvinnor så att de med högre inkomst har högre barnafödande. Men då tog man inte hänsyn till boendet.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Relativinkomsten är familjens disponibla inkomst per konsumtionsenhet i förhållande till kvadratmeterpriset i familjens kommungrupp. Inkomståret är 1996, det vill säga det år då det andra barnet föddes.

¹⁰⁹ Duvander A-Z och Andersson G., 2003

Tabell 6.5

Benägenheten att få ett tredje barn (oddskvoter) för par som fick sitt andra barn 1996 och som är sammanboende år 2003

Variabel	Storstadsområden				Övriga landet
	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Alla	
Intercept	1,78*	1,92*	1,13*	1,73*	1,87*
Fastighetstyp år 1996					
Småhus	1	1	1	1	1
Hyresrätt	0,98	1,15	1,61*	1,12	1,08
Bostadsrätt	0,97	0,77	1,02	0,96	0,83*
Övrigt	1,13	0,47*	0,79	0,82	1,43*
Ålder 1:a barnet	0,89*	0,89*	0,90*	0,89*	0,89*
Relativinkomsten grupperad från den lägsta till den högsta ¹¹⁰					
-5%	1,42*	1,28	1,82*	1,44*	1,74*
5-20%	1,02	1,07	0,75	0,98	1,27*
20-50%	1	1	1	1	1
50-80%	0,98	0,97	1,15	1,01	0,86*
80-95%	1,28	1,59	1,74*	1,42*	0,83*
95%-	1,38	2,63*	1,33	1,58*	0,86
Uppburit bidrag år 1996					
Soc.bid. (Nej=1)	1,20	1,44	2,69*	1,43*	1,20*
Bo.bid. (Nej=1)	1,22*	0,99	1,03	1,11	1,26*
Uppburit arbetslöshetsersättning år 1996					
Ja (Nej=1)	0,84	1,07	0,97	0,90	1,08*
Utbildning 1996					
Förgymnasial	1,13	1,31	2,07*	1,27*	1,11
Gymnasial	1	1	1	1	1
Eftergymnasial	1,76*	1,53*	1,84*	1,70*	1,68*
Födelseland					
Utomlands (Sve.=1)	1,16*	1,16	0,72	1,10*	1,03
LR (fg.)	299 (15)	172 (15)	167 (15)	580 (15)	1002 (15)
P-värde	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001
Conc. pairs (%)	65	66	70	65	65
Antal	4877	2387	1366	8630	16722

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett). Likelihood-kvoten (LR) anger modellpassning.

Kanske är det u-formade sambandet ett tecken på att "mellan-grupperna" påverkades mer av den kärva bostadssituationen i

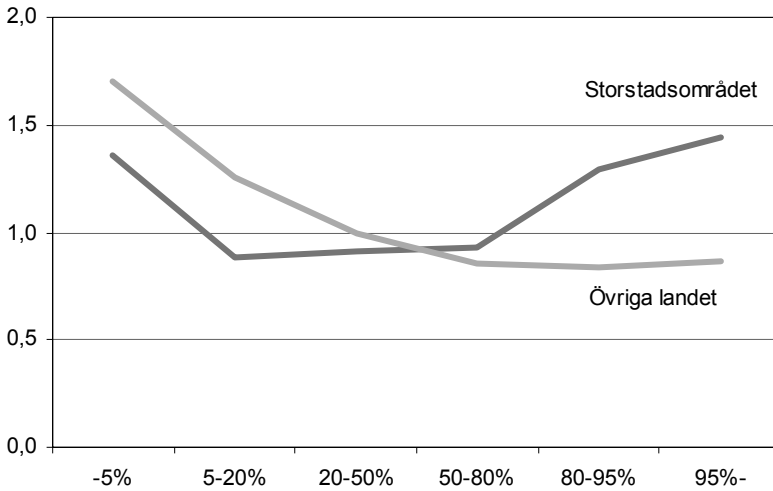
¹¹⁰ Relativinkomsten (se bilaga 2) har grupperats från den lägsta till den högsta. För de föräldrapar som exempelvis tillhör gruppen 20-50 % gäller alltså att 20 procent har lägre relativinkomst än vad de har och 50 procent har högre.

orststäderna. I övriga landet, där det råder bostadsöverskott i de flesta kommuner, är inkomstsambandet negativt så att det är familjer i de lägsta inkomstklasserna som oftast får ett tredje barn.

Diagram 6.9

Tredjebarnsbenägenheten* (oddskvoter) efter relativinkomst i storstadsregionen respektive övriga landet. Första barnet fött 1996.

Tredjebarnsbenägenheten (oddskvot) kontrollerat för samtliga faktorer



* Kontrollerat för familjens fastighetstyp, socialbidrag, bostadsbidrag och arbetslöshetsersättning år 1996 samt moderns ålder och utbildningsnivå vid 1:a barnets födelse och hennes födelseland.

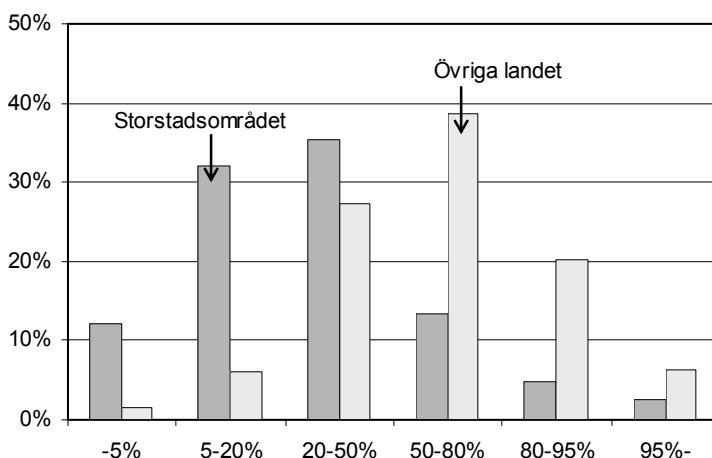
Storstadsfamiljerna hade också en annan inkomstfördelning än familjerna i övriga landet (se diagram 6.10). I storstadsregionerna hamnade tyngdpunkten i de låga intervallen och i övriga landet i de höga intervallen. Det beror på de höga fastighetspriserna i storstadsregionerna. Den disponibla inkomsten utan hänsyn till fastighetspriset har en annorlunda fördelning.

Innebörden av inkomstfördelningen i diagram 6.10 är att flertalet av föräldrapparen i diagram 6.9 befinner sig på låga benägenhetsnivåer.¹¹¹

¹¹¹ De flesta storstadsbor, nästan 80 procent, befinner sig i de låga intervallen där storstadsregionen har lägre benägenhet än övriga landet. I de höga intervallen, där storstadsregionerna har en högre tredjebarnsbenägenhet än i övriga landet, finns bara omkring en femtedel av storstadsfamiljerna. Där ligger också majoriteten av familjerna från övriga landet. Två tredjedelar ligger i de tre höga inkomstintervallen, vilka alla har en lägre benägenhet än referenspunkten 1,0.

Diagram 6.10

Andelen av tvåbarnsföräldrarna som befinner sig i de olika inkomstintervallen i storstäderna och i övriga landet. Procent



Högsta inkomsterna bland storstadsfamiljer i småhus

Bland familjerna i storstadsregionerna var 33 procent folkbokförda i hyresrätter, 20 procent i bostadsrätter, 36 procent i privatägda småhus och 10 procent i övriga fastighetstyper¹¹².

När man jämför den disponibla inkomsten för tvåbarnsfamiljer boende i olika fastighetstyper i olika delar av landet framgår att storstadsfamiljerna har högre inkomster. Högst är den bland dem som bor i småhus.

När man inte tar någon hänsyn till andra faktorer, som exempelvis kvinnans ålder vid första barnet, utan bara jämför andelar på det sätt som diagrammet visar så har som regel de som fått ett tredje barn lägre disponibel inkomst än de som inte fått det.

Men det finns undantag. I storstädernas småhus har de som fått ett tredje barn högre inkomst än dem som inte fått det.

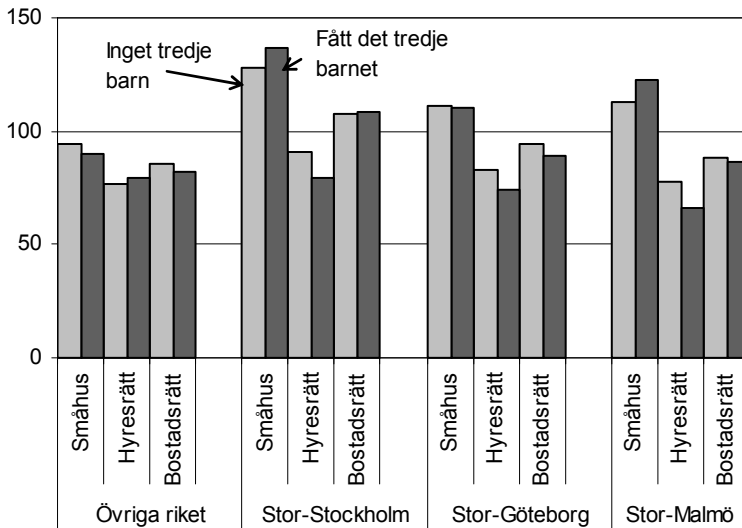
När man studerar detta i en modell med hänsyn tagen till de andra faktorerna så uppträder det u-formade inkomstsambandet båda hos dem som äger sin bostad och hos dem som hyr. Men det är bara bland storstadsfamiljer på ägandemarknaden som sambandet är signifikant. I övriga landet är sambandet negativt oavsett om man äger eller hyr sin bostad.

¹¹² I småhusen ingår bara enheter som ägs av en fysisk person. I ”övriga fastigheter” ingår förutom lantbruksfastigheter småhus som inte ägs av en fysisk person. Se bilaga 2.

Diagram 6.11

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet fördelad efter om man fått ett tredje barn samt efter storstadsområde och fastighetstyp vid andra barnets födelse 1996-2002. Bara par som levat samman hela perioden. 1000-tals kronor

1000-tals kronor



Bland de boende i hyresrätter i storstadsregionerna uppträdde ett negativt samband mellan arbetslöshetsersättning och benägenhet att få ett tredje barn. De hushåll som fått ersättning under det år då det andra barnet föddes hade en lägre benägenhet att få ett tredje barn.

Utanför storstadsregionerna skilde sig inte benägenhet att få ett tredje barn åt mellan svenskfödda och utlandsfödda kvinnor. Men i storstadsregionerna hade utlandsfödda kvinnor i hyresrätt en förhöjd benägenhet att få ett tredje barn.

Tabell 6.6

Benägenheten att få ett tredje barn (oddskvoter) för par som fick sitt andra barn år 1996 efter i vilken region och fastighetstyp de bodde år 1996. Par som var sammanboende hela perioden

Variabel	Ägde sitt boende 1996 ¹¹³		Hyrde 1996	
	Storstads- region	Övriga landet	Storstads- region	Övriga landet
Intercept	1,72*	1,92	1,96*	1,48*
Fastighetstyp år 2003				
Småhus	1	1	1	1
Hyresrätt	0,94	0,83	0,70*	0,80*
Bostadsrätt	0,74*	0,56*	0,61*	0,82
Övrigt	1,40	1,82	0,77	1,06
Ålder 1:a barnet	0,89*	0,89*	0,90*	0,91*
Relativinkomsten grupperad från den lägsta till den högsta ¹¹⁴				
-5%	1,56*	1,40	1,34	2,41*
5-20%	1,15	1,14	0,82	1,51*
20-50%	1	1	1	1
50-80%	1,04	0,83*	0,86	0,91
80-95%	1,37*	0,83*	1,38	0,88
95%-	1,62*	0,89	2,63	1,04
Uppburit bidrag år 1996				
Soc.bid. (Nej=1)	1,26	1,47*	1,41*	1,13
Bo.bid. (Nej=1)	1,02	1,13	1,13	1,34*
Uppburit arbetslöshetsersättning år 1996				
Ja (Nej=1)	1,09	1,08	0,77*	0,99
Utbildning 1996				
Förgymnasial	1,24	1,11	1,21	1,40*
Gymnasial	1	1	1	1
Eftergymnasial	1,80*	1,61*	1,30*	1,62*
Födelseled				
Utomlands (Sve.=1)	0,94	1,10	1,40*	0,99
LR (fg.)	225 (15)	432 (15)	278 (15)	202 (15)
P-värde	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001
Conc. pairs (%)	63	63	68	66
Antal	5084	9333	2666	2678

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett). Likelihood-kvoten (LR) anger modell Anpassning.

¹¹³ Småhus och bostadsrätt

¹¹⁴ Relativinkomsten (se bilaga 2) har grupperats från den lägsta till den högsta. För de föräldrapar som exempelvis tillhör gruppen 20-50 % gäller alltså att 20 procent har lägre relativinkomst än vad de har och 50 procent har högre.

Fastighetstypen samvarierar med tredje barnsbenägenhet

I nästan hela landet var det bland de boende i hyresrätt som *andelen* som hade fått ett tredje barn var som högst. Undantagen är Stockholms och Göteborgs innerstad, Nordöstra Stor-Göteborg (Ale och Lerums kommun) och Övriga Stor-Malmö (kommunerna Staffanstorp, Burlöv, Vellinge, Kävlinge, Lomma och Svedala) där andelen som fått ett tredje barn är större bland de boende i bostadsrätt. I Göteborgs innerstad är det ingen skillnad mellan andelen som fått ett tredje barn bland boende i bostadsrätt och hyresrätt.¹¹⁵

Andelen som fick ett tredje barn var större bland dem som bodde i bostadsrätt än bland dem som bodde i småhus både i storstadsregionen och i övriga landet. Men detta gäller bara när man inte tar hänsyn till gruppernas olikheter. Som framgår av modellen som redovisas i tabell 6.4 så har föräldraren som bor i bostadsrätter i övriga landet signifikant lägre *benägenhet* att få ett tredje barn än boende i småhus och hyresrätt.

När fastighetstyp och boenderegion kombinerades, och övriga bakgrunds- och boendefaktorer togs i beaktande, så skilde sig inte tredje barnsbenägenheten åt mellan boende i småhus i storstadsregionerna och i övriga landet.

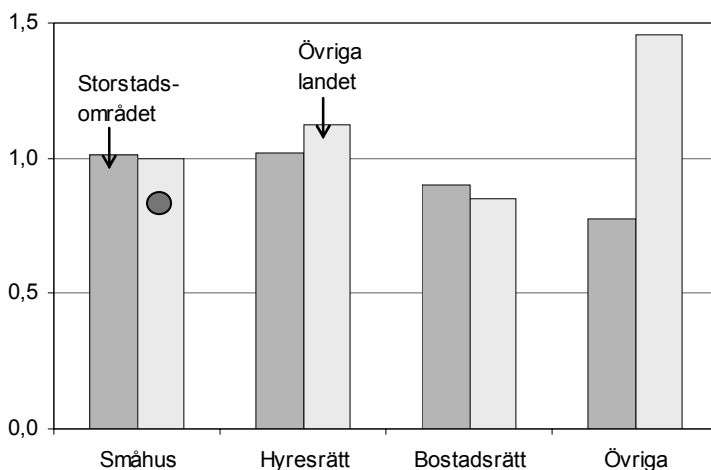
De som bodde i bostadsrätt hade lägre benägenhet att få ett tredje barn både i storstadsregionerna och i övriga landet. Utanför storstadsregionerna fick de som bodde i hyresrätt vid andra barnets födelse oftare än andra ett tredje barn.

Skillnaderna mellan de olika fastighetstyperna är större när modellen inte kontrollerar för övriga faktorer. I storstadsregionerna har de boende i hyresrätt då en betydligt högre tredje barnsbenägenhet än boende i övriga fastighetstyper.

¹¹⁵ Se bilaga 5, diagram B5.7.

Diagram 6.12**Andrabarnsbenägenheten* (oddskvoter) efter fastighetstyp i storstadsregionen respektive övriga landet. Första barnet fött 1996.**

Index (ref=1) kontrollerat för samtliga faktorer



* Kontrollerat för familjens relativinkomst, socialbidrag, bostadsbidrag och arbetslöshetsersättning år 1996 samt moderns ålder och utbildningsnivå vid 1:a barnets födelse och hennes födelseland. Punkten anger referensgruppen.

Tre storstadsregioner med olika karaktärer

I Stor-Stockholm hade inte bostadstypen vid andra barnets födelse något samband med tredjebarnsbenägenheten. Åtminstone inte när man tog hänsyn till övriga faktorer. Man får således anta att om bostadssituationen i storstäderna inverkar på födelsemönstren så påverkas inte möjligheterna att få tag på större bostad av om man befinner sig på ägandemarknaden eller hyresmarknaden. Inkomstsambandet i tabell 6.5 var också u-format bland de boende på båda marknaderna.

I övriga landet var tredjebarnsbenägenheten förhöjd i hyresrätterna, dock bara signifikant högre i Stor-Malmö. Utanför storstadsregionerna hade barnfamiljer som bodde i "övriga fastighetstyper" en signifikant högre benägenhet än övriga att få ett tredje barn. I den gruppen finns lantbruken och småhusen som inte är privatägda.

Tredje barnet vanligast bland utlandsfödda i hyreslägenhet

Bostadstypen samvarierar mer med utlandsföddas tredjebarnsbenägenhet än med svenskföddas. Efter sju år från andra barnets födelse vid 25-29 års ålder har omkring 30 procent av de utlandsfödda som bodde i småhus och bostadsrättslägenheter fått ett tredje

barn. Motsvarande andel bland boende i hyresrättslägenheter var drygt 40 procent.

Samma mönster finns bland de svenskfödda kvinnorna men det är betydligt mindre skillnader. Bland boende i hyresrätt skiljer sig andelen som fått ett tredje barn betydligt mer åt efter födelseland än bland boende i småhus och bostadsrätter.

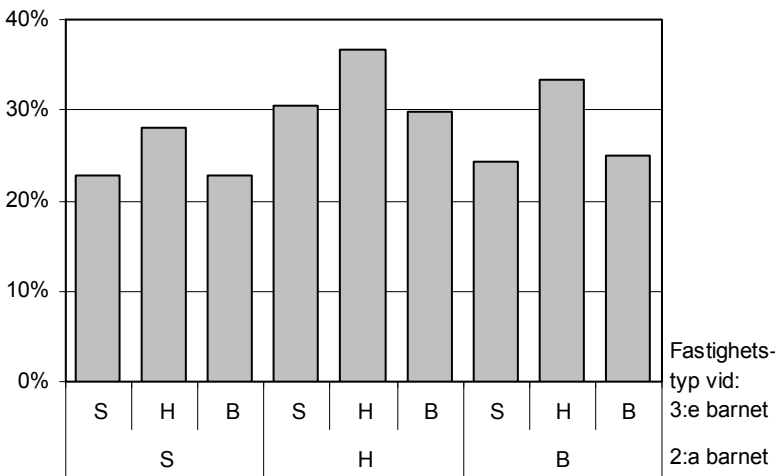
Detta framgår också av den logistiska modellen i tabell 6.5 där beteendet bland utlandsfödda som bodde i småhus och bostadsrättslägenhet inte skiljer sig från svenskföddas. Bland dem som bodde i hyresrätter i storstadsregionerna däremot, hade utlandsfödda en förhöjd benägenhet att få ett tredje barn.

De som bodde kvar i hyresrätt fick oftare ett tredje barn

Bland dem som bodde i småhus när det fick sitt andra barn var det bara några enstaka procent som flyttade till någon annan fastighetstyp. Bland dem som bodde i hyresrätt flyttade hälften till någon annan boendeform, vanligtvis småhus. Bland dem som fick sitt andra barn i bostadsrätt var det ännu fler som bytte boendeform, hela 60 procent. Hälften av dem som bodde i bostadsrätt när de fick sitt andra barn bodde i småhus vid periodens slut. Det var fler som bytte boendeform efter det andra barnet än efter det första barnet.

Diagram 6.13

Andel par som fått ett tredje barn efter hur de bodde vid andra barnets födelse år 1996 och hur de bodde vid tredje barnets födelse. Procent



S=Småhus, H=Hyresrätt, B=Bostadsrätt

Bland dem som bott i hyresrätt under hela perioden var *andelen* som fick ett tredje barn allra högst, strax över 35 procent. Också bland

dem som flyttat till hyresrätt från någon annan bostadstyp var det förhållandevis många som fick ett tredje barn.

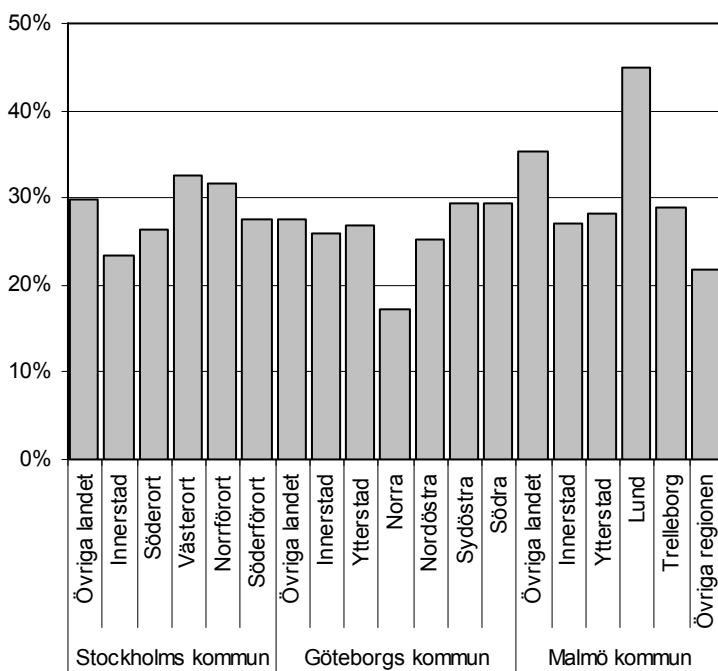
Utanför storstadsregionen flyttade de som bodde i hyresrätt oftare än de som bodde i bostadsrätt. I Stor-Stockholm gällde det omvända, de som bodde i bostadsrätt flyttade oftare än de som bodde i hyresrätt. Skillnaderna var dock inte särskilt stora.

Storstadsfamiljerna flyttar inom den egna regionen

De flesta som flyttade från *storstadskommunerna* flyttade till någon kommun i närheten. Bara några procent flyttade utanför den egna regionen.

Diagram 6.14

Andel som fått¹¹⁶ ett tredje barn inom sju år fördelade efter i vilken region de fick det andra barnet. Par som bodde samman och fick sitt andra barn under perioden 1996-2002. Procent



De som bodde i Stockholms kommun vid andra barnets födelse och i Västerort eller Norrförort vid periodens slut hade oftare än andra fått ett tredje barn. De som flyttade dit hade också de högsta inkomsterna. De som flyttade ut från regionen eller till Söderförort

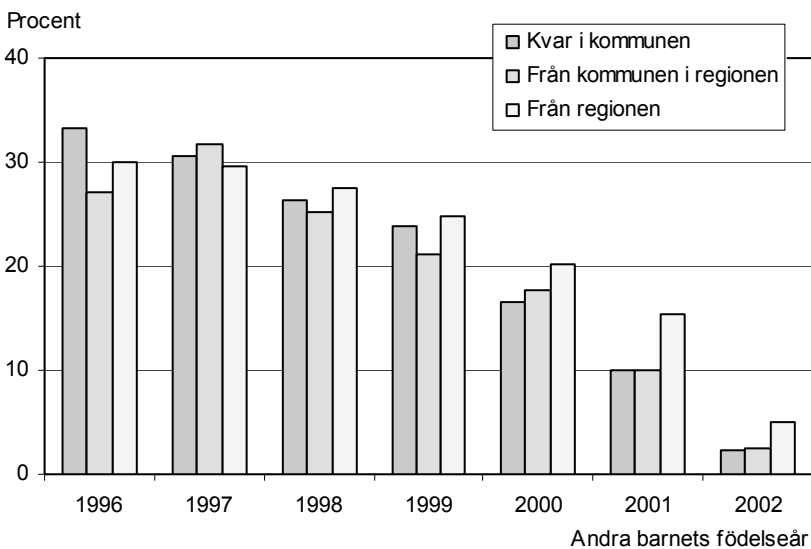
¹¹⁶ Andelarna är beräknade enligt en så kallad survivalfunktion (SAS/STAT PROC LIFETEST) som tar hänsyn till hur många år paren haft på sig att få ett andra barn.

hade lägre inkomster. Där var också inkomsterna lägre bland dem som fick ett tredje barn än bland dem som inte fick det. I Västerort och Söderförort är inkomsterna högre bland dem som får ett tredje barn.

I Göteborg var det de som bott i Göteborgs kommun vid andra barnets födelse och bodde i Sydöstra eller Södra Stor-Göteborg som oftast fått ett tredje barn. I Malmö var det de som flyttat från Malmö kommun till Lund som hade den högsta *andelen* tredjebarnsfödslar.

Diagram 6.15

Andel som år 2003 hade fått sitt tredje barn bland kvarboende och utflyttade. Andra barnet fött i storstadskommun perioden 1996-2002. Par som sammanbodde hela perioden. Procent



Innerstadsfamiljerna

De som bodde i innerstadsförsamlingarna hela perioden har en lägre *tredjebarnsbenägenhet* än de som aldrig bott där. Det gäller i alla tre storstadsregioner men är bara signifikant i Stor-Stockholm.¹¹⁷

När man kontrollerar för övriga faktorer hade de som flyttade längst, det vill säga från innerstaden och till någon kommun utanför regionen, den högsta tredjebarnsbenägenheten i Stockholmsregionen. I Göteborgsregionen var tredje barnet vanligast bland dem som flyttade från innerstaden till någon förortskommun. I Malmöregionen var det vanligast bland dem som flyttade från innerstaden till ytterstaden.

¹¹⁷ Se bilaga 6, tabell B6.3.

Detta antyder att barnfamiljer i Stockholm i högre grad än i övriga storstadsregioner väljer att flytta utanför regionen om de vill ha fler än två barn. Kanske på grund av att fastighetspriserna är så höga att man inte har råd att köpa större bostad ens i förortskommunerna. Eller för att boendemiljön inte passar stora barnfamiljer. Det kan också vara så att Stor-Stockholm har ett större upptagningsområde än de två andra regionerna och att det innebär en längre flytt för de inflyttade som vill återvända till uppväxtorten.

Många flyttar ger högre tredjebarnsbenägenhet

De som flyttat någon gång under perioden, till större boende kan man anta, har en högre benägenhet att få ett tredje barn än de som bor kvar i samma fastighet. Ju fler flyttar desto högre benägenhet att få ett tredje barn. Det är ett annorlunda mönster än det som gällde för andrabarnsbenägenheten där både de som aldrig flyttat och de som flyttat ofta hade lägre benägenhet än dem som flyttat en gång.

Antalet flyttar visar sig ha starkt samband med benägenheten att få ett tredje barn för dem som fick sitt andra barn i hyresrätt. Ju fler flyttar desto högre tredjebarnsbenägenhet.

Kapitel 7. Fakta om statistiken

Datamaterialet

I den här studien undersöks sambanden mellan barnafödandet och olika faktorer som är knutna till bostadsmarknaden. Studien bygger på registerdata sker både på individnivå och på aggregerad nivå. Den aggregerade studien sträcker sig över perioden 1970-2003 och individstudien över perioden 1996-2003. Sveriges alla barnafödslar ingår med några begränsningar.

Registren¹¹⁸

Fastighetstaxeringsregistret (FASTPAK)

Fastighetstaxeringsstatistiken är en vidarebearbetning av skattemyndigheternas fastighetstaxeringsregister. Fastighetstaxeringsregistret innehåller flera hundra variabler för landets alla skattepliktiga fastigheter.

Registret över totalbefolkningen (RTB)

Registret är ett utdrag ur de folkbokföringsregister som förs inom skatteförvaltningen. RTB används framförallt som ett basregister för framställning av statistik om befolkningen och dess sammansättning.

Flergenerationsregistret

Registret visar kopplingar mellan barn och föräldrar samt syskon.

Fruksamhetsregistret

Registret är ett longitudinellt register som omfattar kvinnor födda 1925 och senare. Registret innehåller uppgifter om kvinnornas födelsetidpunkt, tidpunkterna för kvinnornas samtliga levandefödda barn samt barnets kön, tidpunkter för kvinnans eventuella in- och utvandringar.

Totalräknad statistik om inkomster och förmögenhet (IoF)

IoF är en totalräknad årlig undersökning som omfattar hela Sveriges befolkning. Statistiken bygger på taxeringsuppgifter och kontroll-

¹¹⁸ Se vidare SCB-DATA för forskare, Individbaserade register med innehållsbeskrivning, SCB 2000.

uppgifter från Riksskatteverket samt uppgifter från andra administrativa register.

Longitudinell databas för utbildning, inkomst och sysselsättning (LOUISE)

Registret omfattar hela befolkningen årsvis. Den integrerar befintliga data från utbildnings-, arbetsmarknads- och den sociala sektorn.

Avgränsning

Anledningen till att den här studien begränsar sig till par som redan fått sitt första barn är att det inte går att följa par utan barn i befolkningsstatistiken. I Sverige är det vanligt att vara sambo. Över hälften av alla förstabarn föds av föräldrar som inte är gifta. Par som bor ihop utan att vara gifta registreras inte i befolkningsstatistiken. Men när de fått ett barn tillsammans antas de vara sammanboende om de är folkbokförda på samma fastighet, även om det är ett flerfamiljshus. Därigenom kan par som inte är gifta följas efter att de fått sitt första barn.

Registren har också satt begränsningar för vilka boendefaktorer som går att analysera. Efter år 1990 då den senaste Folk- och bostadsräkningen genomfördes har vi ingen heltäckande kunskap om svenska hushåll och deras boende. Det finns planer på att skapa ett lägenhetsregister. Bland annat för att befolkningsstatistiken varken kan redovisa uppgifter om boende, familjer eller hushåll.¹¹⁹

Det beror på att folkbokföringen görs på fastighetsnivå och inte på lägenhetsnivå. Det går alltså inte att knyta en enskild familj som bor i flerfamiljshus till en specifik lägenhet.

I fastighetstaxeringsregistret finns en rad uppgifter om varje folkbokföringsfastigheten, till exempel storlek, byggår och värde på fastigheten. För småhus ger registret bra information. Men när det är fråga om lägenheter i flerbostadshus är uppgifter om fastigheten inte tillämpliga eftersom de avser hela fastigheten, det vill säga alla lägenheter tillsammans.

Av fastighetstaxeringsregistret framgår i vilken typ av fastighet - småhus, hyreslägenhet eller bostadsrättslägenhet - paren är folkbokförda när de får sina barn. Av folkbokföringen framgår deras flyttmönster som byten av folkbokföringsadressen.

¹¹⁹ Nilsson Å, 2003

Fastighetsuppgifterna gäller folkbokföringsfastigheten. Om man exempelvis är folkbokförd på en bostadsrättsfastighet där man har andrahandskontrakt så ingår man i gruppen bostadsrätt och inte i gruppen hyresrätt.

Anledningen till att individstudien påbörjas år 1996 är att det först från och med år 1996 finns ett fastighetsregister med totaluppgifter för hela riket anpassat till folkbokföringsregistrets fastighetsbegrepp. Det omfattar både småhus och flerbostadshus¹²⁰.

Individstudien

I individstudien analyseras individers ekonomiska möjligheter i relation till deras bostadssituation och barnafödande. För att mäta individens ekonomiska möjligheter sätts familjens disponibla inkomst i relation till fastighetspriserna i den kommungrupp¹²¹ som familjen bor. Genom att också ta in fastighetstypen kontrolleras för på vilken marknad man befinner sig, hyres- eller ägandemarknaden.

I storstäderna har många hyresrätter ombildats till bostadsrätter. Av landets alla ombildningar skedde hälften i Stockholmsområdet. Vi har inte tagit någon särskild hänsyn till ombildningar. Om det skett en ombildning under den studerade perioden blir bostadstypen hyresrätt fram till ombildningen och bostadsrätt därefter. Antalet flyttar blir noll. Vi kan inte ta hänsyn till om det för den enskilda familjen innebär en ekonomisk fördel när fastigheten ombildas.

I bostadsområdena har tidpunkten för inträdet på ägandemarknaden betydelse eftersom prisökningen varit så kraftig. Under hela den period vi studerar, åren 1996-2003, har bostadskostnaden stigit kraftigare än den allmänna prisnivån.

Om man köpt sin första bostad när priserna var förhållandevis låga och vill köpa större efter att priserna gått upp så får man också ett högre pris för den lägenhet man säljer. Men de som köper den första bostaden senare betalar följaktligen ett högre pris vid inträdet på ägandemarknaden. Det gäller även i relativa priser eftersom inflationen under samma period varit låg.

Det torde innebära att när vi studerar andrabarnsbenägenheten (benägenheten att få ett andra barn för par som fick sitt första barn 1996) ingår fler familjer med senare inträde på bostadsmarknaden

¹²⁰ Alla bebodda och obebodda fastigheter.

¹²¹ I modellerna visade sig kommungrupper vara den bästa indelningen för fastighetspriserna.

än när vi studerar tredjebarnsbenägenheten (benägenheten att få ett tredje barn för par som fick sitt andra barn 1996)

Man kanske skulle kunna ta med födelseår i analysen som ett ungefärligt mått på när inträdet på bostadsmarkanden skedde. Men det är inte gjort i den här studien. Däremot har vi försökt att kontrollera för eventuella fördelar på bostadsmarknaden genom en anknytningsvariabel som anger om man under uppväxten (vid 17 års ålder¹²²) bodde på den ort där man fick sitt första respektive andra barn. Men en sådan faktor tillförde inget i analysen varför den senare uteslöts.

I studien utesluts flerbarnsfödslar och par som inte levt samman under hela den studerade tidsperioden. Därmed är det benägenheten för parets gemensamma barn som studeras.

Genom att utesluta separerade par undviks separationens betydelse för benägenheten att få barn. Ombildade familjer är mer barnrika. Dessutom uppträder ett annat mönster när man inte kontrollerar för separationer. Vidare utesluts personer som varit folkbokförda utanför Sverige någon gång efter att de fyllde 20 år. Detta för att vi annars inte med säkerhet vet hur många barn de har, ifall att de fått barn utanför Sverige.

I rapporten redovisas bara kvinnomodellerna av utrymmeskäl. Flertalet av variablerna gäller ändå hela föräldraparet - disponibel inkomst per konsumtionsenhet i förhållande till fastighetspriser, flyttmönster, fastighetstyp, boenderegion, hushållets uppburna bidrag och arbetslöshetsersättningar - eftersom bara par som varit sammanboende under hela undersökningsperioden ingår i studien. De variabler som bara gäller kvinnan är ålder vid första barnets födelse, förvärvsanknytning, utbildning, födelseland¹²³.

Brister

Den viktigaste variabeln saknas dock i vår analys, nämligen trångboddhet eller bostadens storlek. Vi vet inte om familjer med låg tredjebarnsbenägenhet är mer trångbodda än dem med hög. Det är bara fastighetstypen som studerats. Ska trångboddheten studeras måste man genomföra någon form av urvalsundersökningar.

¹²² De egna flyttarna börjar vanligtvis efter gymnasiet och bostadsorten vid 17 års ålder bör för det mesta ange var man bodde med föräldrarna.

¹²³ Det beror bland annat på att kvinnans fertila period är kortare varför hennes ålder är mer avgörande för fruktsamheten, dels på att kvinnans utbildningsnivå visat sig ha större samband med barnafödandet än mannens.

Referenser

Abramsson, M. Borgegård, L-E & Fransson, U (2000). Boendekarriär – att välja bostad, I Malmberg, B. och Sommestad, L. (red) *Bostadsrätten i ett nytt millennium*, Forskningsrapport 2000:3. Institutet för bostadsforskning, Gävle.

Abramsson, M. Fransson, U. & Borgegård, L-E (2004). *The first years as independent actors in the housing market: Young households in a Swedish municipality*. Journal of Housing and Built Environment 19.

Alm Stenflo, G. och Landgren Möller, E. (2002). *Välfärdsbulletinen* Nummer 4. Statistiska centralbyrån.

Arena för tillväxt (2002). *Regionförstoring i Mälardalen, En studie av pendlingsmönster och boendekostnader*. Rapport nr 2-02

Bengtsson, Tor (2002). Stora tätorter vinner. *Välfärdsbulletinen*. Nummer 2. Statistiska centralbyrån.

Bergensträhle, Sven (2003). *Unga vuxnas boende år 2003. Hur bor 20-27-åringarna? Hur vill de bo? Förändringar i riket 1997 till 2003*, Hyresgästföreningen.

Berlin, Marie (2005). Barn i storstad. *Tidskriften Välfärd*. Nummer 1, Statistiska centralbyrån.

Boverket (2002). *Bostadsmarknaden år 2000-2002*.

Boverket (2002). *Ombildningen av hyresrätt till bostadsrätt 1990-2001. Boendevillkor – speciell studie*.

Corman, Diana (2004), *Tidskriften Välfärd*. Nummer 4. Statistiska centralbyrån.

Duvander A-Z och Olsson S. (2001). *När har vi råd att skaffa barn?*, RFV analyserar 2001:8. Riksförsäkringsverket.

Duvander, A-Z och Andersson, G (2003). *Har vi råd att skaffa fler barn? En studie om hur inkomst påverkar barnafödande*. RFV analyserar 2003:8. Riksförsäkringsverket.

Ekberg, Tomas (2005). Inga regionala löneskillnader. *Tidskriften Välfärd*. Nummer 2. Statistiska centralbyrån.

- Ericsson, A. J. & Sjölander, P. (2003). *Vilka flyttar till södra Lappland och varför? En studie av inflyttningen till 3 kommuner under 2001*. Södra Lappland Forskningsenhet.
- Ermisch, J. och Pevalin, D.J. (2004). Early childbearing and housing choices. *Journal of Housing Economics*.
- Foss, Ewa (2003). *Tidskriften Välfärd*. Nummer 1. Statistiska centralbyrån.
- Frank, G. (2000). *Bostad? Underlag för Regionplan 2000*. Rapport 6. Regionplane- och trafikkontoret.
- Franzen, M. (2004). Retailing in the Swedish city – the move towards the outskirts. I Franzén, M. & Halleux, J-M. (red) *European cities. Insights on outskirts: Dynamics*. (Cost Action C 10). Bryssel: Cost Office.
- Hoem, B. och Bernhardt, E. (2000). Barn? Ja, kanske. *Välfärdsbuletinen*. Nummer 1. Statistiska centralbyrån.
- Hoem, Britta (1998). *Barnafödande och sysselsättning. Upp och nedgången i fruktsamheten 1985-1997*. Demografiska rapporter 1998:1. Statistiska centralbyrån.
- Hoem, Britta (2000). *Utan jobb – inga barn? Fruktsamhetsutvecklingen under 1990-talet*. SOU 2000:37
- Hoem, Britta (2001). *Varför föds det så få barn?* Demografisk rapport 2001:1. Statistiska centralbyrån.
- Häll, Lars (2005). Sämre situation för unga. *Tidskriften Välfärd*. Nummer 4. Statistiska centralbyrån.
- Jans, Ann-Christin (2003). *Arbetslöshet och barnafödande*. Demografiska rapporter 2003:6. Statistiska centralbyrån.
- Jans, Ann-Christin (2005). *Familjens betydelse för rörligheten på arbetsmarknaden*. Demografiska rapporter 2005:2. Statistiska centralbyrån.
- Johansson, M. och Persson, L. O. (2004). *Stockholmsflyttare under hundra år*. Regionalplane- och trafikkontoret
- Landgren Möller, Elisabeth (2002). *Mammor och pappor – om kvinnors och mäns föräldraskap 2001*. Demografiska rapporter 2002:7. Statistiska centralbyrån.
- Landström, I. och Henriksson, J. (2001). Vad får vi över när boendet är betalt? *Välfärdsbuletinen*. Nummer 1. Statistiska centralbyrån.

- Landström, I., Blom, R. och Henriksson, J. (2000). Vad betalar vi för boendet? *Välfärdsbulletinen*. Nummer 3. Statistiska centralbyrån.
- Löfström, Åsa (2003). *Att lillan kom till jorden ... Barnafödande och konjunktur under det sena 1900-talet*. Umeå universitet
- Malmberg, Bo (2000). *Bostad och babyboom. Bostadskostnadernas effekter på barnafödandet i Sverige 1810-1996*. Uppsala universitet.
- Martinell, Sten (1990). *The timing of first birth. Analysis and prediction of Swedish birth rates*. Bakgrundsmaterial från demografiska funktionen 1990:1. Statistiska centralbyrån.
- Nilsson, Åke (2000). Ungdomar stannar i stora städer. *Välfärdsbulletinen*. Nummer 3. Statistiska centralbyrån.
- Nilsson, Åke (2003). *Ensamstående och sammanboende i folkbokföringen, taxeringen och verkligheten*. Bakgrundsfakta till Befolknings- och Välfärdsstatistik 2003:11. Statistiska centralbyrån.
- Norfors, L., Jansson, L. och Intelligence, D. (2004) *Storstaden och staten. En studie om strategier och inflytande*. Storstadspolitik 1:2004. Regionplane- och trafikkontoret.
- Olåh, Livia (2005). Den "påverkbara" fruktsamheten. *Tidskriften Välfärd*. Nummer 2. Statistiska centralbyrån.
- Persson, Lotta (2001a). *Arbetsmarknadsstatus och fruktsamhet. Påverkar anknypningen till arbetsmarknaden kvinnors och mäns barnafödande?* Demografiska rapporter 2001:2. Statistiska centralbyrån.
- Persson, Lotta (2001b). Otrygg anställning – färre föräldrar. *Välfärdsbulletinen*. Nummer 3. Statistiska centralbyrån.
- Persson, Lotta (2002). *Hur många barn får jag när jag blir stor? Barnafödande ur ett livsperspektiv*. Demografiska rapporter 2002:5. Statistiska centralbyrån.
- Persson, Lotta (2005). [Opublicerat arbetspapper inför riksprognosen]. Statistiska centralbyrån.
- Qvist, Jan (1994). *Fruktansamhetsutvecklingen i relation till ekonomiska förhållanden*. Demografiskt bakgrundsmaterial 1994:2. Statistiska centralbyrån.
- Regeringskansliet (2001). *Barnafödande i fokus. Från befolkningspolitik till ett barnvänligt samhälle*. Ds 2001:57.
- Regionplane- och trafikkontoret (2001). *RUFS 2001. Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen*.

- Ribe, Martin (1993). *Logit Analysis in the SAS System*. Statistiska centralbyrån.
- Salonen, Tapio (2003). *Ungas ekonomi och etablering. En studie om förändrade villkor från 1970-talet till 2000-talets inledning*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:9
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2000). *SCB-DATA för forskare, Individbaserade register med innehållsbeskrivning*.
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2004a). *Bostads- och byggnadsstatistisk årsbok 2004*.
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2004b). *Sveriges ekonomi - Statistiskt perspektiv, första kvartalet 2004*
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2004c). *Så bor vi i Sverige. Bostäder, boendemiljö och transporter 1975-2002. Levnadsförhållanden rapport 107*.
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2005). *Ungdomars etablering. Generationsklyftan 1980-2003. Levnadsförhållande rapport 108*.
- Ström, Sara (2004). *Litet bo jag sätta vill – bostadspolitik och barnafödande. Tidskriften Framtider*. Institutet för framtidsstudier
- Svenska Kommunförbundet (2003). *Bostadsbyggande i tillväxtregioner - varför byggs det så lite och hur kan bostadsbyggandet öka?*
- Svenska kommunförbundet och Arena för tillväxt (2002). *Mot strömmen - en studie om inflyttare till mindre kommuner*.
- Svenska Kommunförbundet och Arena för tillväxt (2003). *På spåret – en studie om pendling och regionförstoring*.
- Sveriges kommuner och landsting och Arena för tillväxt (2005). *Spela roll. En bok om lokal och regional utveckling*.
- Temaplan (2003). *Bostadsbyggande i tillväxtregioner – varför byggs det så lite och hur kan bostadsbyggandet öka?* Svenska kommunförbundet.
- Tjänstemännens centralorganisation (TCO) (2001). *Det missgynnade föräldraskapet*.
- Turner, Bengt (2000). *Boendekostnader, bostadsefterfrågan och den framtida bostadsmarknaden*. I Malmberg, B. och L. Sommestad (red.), *Bostadsrätten i ett nytt millennium*, Gävle: Institutet för bostadsforskning, Uppsala universitet, Research Report 2000:3.

Bilaga 1. Områdesindelningar

Storstadsområden med ingående kommuner i alfabetisk ordning

10 Stor-Stockholm	20 Stor-Göteborg	30 Stor-Malmö
0127 Botkyrka	1440 Ale	1231 Burlöv
0162 Danderyd	1480 Göteborg	1261 Kävlinge
0125 Ekerö	1401 Härryda	1262 Lomma
0136 Haninge	1384 Kungsbacka	1281 Lund
0126 Huddinge	1482 Kungälv	1280 Malmö
0123 Järfälla	1441 Lerum	1230 Staffanstorps
0186 Lidingö	1481 Mölndal	1263 Svedala
0182 Nacka	1402 Partille	1287 Trelleborg
0128 Salem	1415 Stenungsund	1233 Vellinge
0191 Sigtuna	1419 Tjörn	
0163 Sollentuna	1407 Öckerö	
0184 Solna		
0180 Stockholm		
0183 Sundbyberg		
0138 Tyresö		
0160 Täby		
0114 Upplands Väsby		
0139 Upplands-Bro		
0115 Vallentuna		
0187 Vaxholm		
0120 Värmdö		
0117 Österåker		

Storstadsområden med ingående kommuner (församlingar) i respektive områdesdel i nummerordning

10 Stor-Stockholm	20 Stor-Göteborg	30 Stor-Malmö
11 Inre staden	21 Göteborg	31 Malmö
018001 Sthlms d.kyrkoförs.	1480 Göteborg	1280 Malmö
018004 Johannes		
018005 Adolf Fredrik	23 Norra Stor-Göteborg	32 Lund
018006 Gustav Vasa	1407 Öckerö	1281 Lund
018007 S:t Matteus	1415 Stenungsund	
018009 Engelbrekt	1419 Tjörn	33 Trelleborg
018010 Hedvig Eleonora	1482 Kungälv	1287 Trelleborg
018011 Oscar		
018013 Maria Magdalena	24 Nordöstra Stor-Gbg	34 Övriga kommuner
018014 Högalid	1440 el 1521 Ale	1230 Staffanstorp
018015 Katarina	1441 el 1524 Lerum	1231 Burlöv
018017 Sofia		1233 Vellinge
018018 Kungsholm	25 Sydöstra Stor-Gbg	1261 Kävlinge
018019 S:t Göran	1401 Härryda	1262 Lomma
018028 Essinge	1402 Partille	1263 Svedala
	1481 Mölndal	
12 Söderort	26 Södra Stor-Gbg	30,5 Malmö innerstad
018021 Brännkyrka	1384 Kungsbacka	128005 S:t Johannes
018023 Vantör		128004 S:t Pauli
018025 Farsta	20,5 Gbg innerstad	128001 S:t Petri
018034 Enskede	148009 Annedal	128006 Möllev.-Sofielund
018036 Skarpnäck	148001 Domkyrkoförs.	128002 Slottsstaden
018039 Hägersten	148010 Haga	31,5 Malmö ytterstad
018040 Skärholmen	148008 Johanneberg	128019 Bunkeflo
13 Västerort	148013 Carl Johan	128008 Fosie
018027 Bromma	148012 Masthugg	128010 Husie, S:a
Sallerup		
018029 Västerled	148011 Oskar Fredrik	128016 H yllie
018031 Vällingby	148033 Sankt Pauli	128018 Kulladal
018038 Hässelby	148007 Vasa	128007 Limhamn
018041 Spånga	21,5 Gbg ytterstad	128014 Oxie
018042 Kista	148026 Angered	128021 Tygelsjö
14 N:a förortskom.	148036 Askim	128020 V:a Klagstorp
0114 Upplands Väsby	148020 Backa i	128009 V:a Skrävlinge
0115 Vallentuna	148032 Bergsjön i	128017 Eriksfält
0117 Österåker	148027 Bergum	128003 Kirseberg
0123 Järfälla	148018 Biskopsgåredn	
0125 Ekerö	148019 Brämaregården i	
0139 Upplands-Bro	148034 Gunnared	
0160 Täby	148006 Härlanda	
0162 Danderyd	148021 Högsbo i	
0163 Sollentuna	148005 Kortedala i	
0183 Sundbyberg	148017 Lundby i	
0184 Solna	148004 Nylöse	

0186	Lidingö	148035	Rödbo
0187	Vaxholm	148037	Styrsö
0191	Sigtuna	148031	Säve
		148028	Torslanda
15 S:a förortskom.		148030	Tuve
0120	Värmdö	148024	Tynnered i
0126	Huddinge	148022	Västra Frölunda i
0127	Botkyrka	148023	Älvsborg i
0128	Salem	148016	Örgryte
0136	Haninge	148038	Björkekärr
0138	Tyresö	148029	Björlanda
0182	Nacka	148039	Brunnsbo
		148040	Bäckebo
		148041	Näset
		148025	Tyska Kristine

Kommungrupper enligt kommunförbundet¹²⁴

Storstäder (3)

Göteborg
Malmö
Stockholm

Förorts-kommuner (36)	Större städer (26)	Medelstora städer (40)	Industri-kommuner (53)	Landsbygds-kommuner (30)	Glesbygds-kommuner (29)	Övriga större-kommuner (31)	Övriga mindre kommuner (42)
Ale	Borås	Alingsås	Arboga	Aneby	Arjeplog	Alvesta	Askersund
Bollebygd	Eskilstuna	Avesta	Bengtstads	Borgholm	Arvidsjaur	Arvika	Dals-Ed
Botkyrka	Falun	Boden	Bjuv	Båstad	Berg	Bollnäs	Eda
Burlöv	Gävle	Borlänge	Boxholm	Essunga	Bjurholm	Eksjö	Forshaga
Danderyd	Halmstad	Eslöv	Bromölla	Färgelanda	Bräcke	Enköping	Gagnef
Ekerö	Helsingborg	Falkenberg	Degerfors	Gotland	Dorotea	Flen	Gnesta
Haninge	Jönköping	Falköping	Emmaboda	Grästorp	Härjedalen	Hallsberg	Habo
Huddinge	Kalmar	Gällivare	Fagersta	Heby	Jokkmokk	Hallstahammar	Hagfors
Håbo	Karlskrona	Hudiksvall	Filipstad	Högsby	Krokom	Hedemora	Hammarö
Härryda	Karlstad	Härnösand	Finspång	Hörby	Lycksele	Kalix	Haparanda
Järfälla	Kristianstad	Hässleholm	Gislaved	Kinda	Malung	Klippan	Hjo
Kungsbacka	Linköping	Höganäs	Gnosjö	Laholm	Malå	Kramfors	Höör
Kungälv	Luleå	Karlshamn	Grums	Lekeberg	Norsjö	Kävlinge	Karlsborg
Lerum	Lund	Katrineholm	Ljusdal	Ljusdal	Orsa	Leksand	Kil
Lidingö	Norrköping	Kiruna	Götene	Mellerud	Pajala	Lysekil	Knivsta
Lomma	Skellefteå	Kristinehamn	Herrljunga	Mörbylånga	Ragunda	Mark	Ljusnarsberg
Mölnadal	Sundsvall	Köping	Hofors	Ockelbo	Sorsele	Norrhälje	Mullsjö
Nacka	Södertälje	Landskrona	Hultsfred	Ovanåker	Storuman	Orust	Munkedal
Partille	Umeå	Lidköping	Hylte	Robertsfors	Strömsund	Sala	Nora
Salem	Uppsala	Lindesberg	Hällefors	Sjöbo	Torsby	Simrishamn	Nordanstig
Skurup	Varberg	Ludvika	Karlskoga	Svalöv	Vansbro	Skara	Nordmaling
Sollentuna	Västerås	Mariestad	Kumla	Tanum	Vilhelmina	Sollefteå	Nykvarn
Solna	Växjö	Mjölby	Kungsör	Tierp	Vindeln	Stenungsund	Rättvik
Staffanstorp	Örebro	Mora	Laxå	Tomelilla	Ånge	Säffle	Sotenäs
Sundbyberg	Örnsköldsvik	Motala	Lessebo	Torsås	Åre	Sölvesborg	Strömstad
Svedala	Östersund	Nyköping	Lilla Edet	Töreboda	Åsele	Timrå	Sunne
Tyresö		Nynäshamn	Ljungby	Valdemarsvik	Älvdalen	Tranås	Svenljunga
Täby		Nässjö	Markaryd	Vara	Överkalix	Ulricehamn	Säter
Upplands-Bro		Piteå	Munkfors	Ydre	Övertorneå	Vimmerby	Sävsjö
Upplands Väsby		Ronneby	Mönsterås	Ödeshög		Älmhult	Söderköping
Vallentuna		Sigtuna	Norberg			Östhammar	Tingsryd
Vaxholm		Skövde	Nybro				Tjörn
Vellinge		Strängnäs	Olofström				Trosa
Värmdö		Söderhamn	Osby				Vadstena
Öckerö		Trelleborg	Oskarshamn				Vingåker
Österåker		Uddevalla	Oxelösund				Värgårda
		Vänernsberg	Perstorp				Vännäs
		Västervik	Sandviken				Ämål
		Ystad	Skinnskatteberg				Ärjäng
		Ängelholm	Smedjebacken				Åtvidaberg
			Storfors				Älvkarleby
			Surahammar				Älvsbyn
			Tibro				
			Tidaholm				
			Tranemo				
			Trollhättan				
			Uppvidinge				
			Vaggeryd				
			Vetlanda				
			Värnamo				
			Åstorp				
			Örkelljunga				
			Östra Göinge				

¹²⁴ Avser den kommungruppsindelning som gällde fram till och med år 2004. Från och med den 1 januari år 2005 används en ny indelning. Se www.skl.se.

Bilaga 2. Variabelförteckning

Variablerna kan delas in i två grupper, boendefaktorer och allmänna faktorer eller bakgrundsfaktorer. Till *boendefaktorerna* räknas boenderegion, inkomst i förhållande till fastighetspriserna i boenderegionen, fastighetstyp och flyttningar. Till *bakgrundsfaktorerna* hör kvinnans ålder vid första barnets födelse, hennes utbildningsnivå och födelseland samt om hushållet uppburit bostads-, socialbidrag respektive arbetslöshetsersättning.

Region

Indelningsgrupper framgår av bilaga 1.

Storstadsregioner:

Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö

Storstadskommuner:

Stockholms, Göteborgs och Malmö kommun

Församlingsgrupper:

Stor-Stockholm; Innerstad, Söderort, Västerort, Norra, Södra.

Stor-Göteborg; Innerstad, Ytterstad, Norra, Nordöstra, Sydöstra, Södra.

Stor-Malmö; Innerstad, Ytterstad, Lund, Trelleborg, Övriga kommuner

Relativinkomst

Relativinkomsten avser den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet i förhållande till kvadratmeterpriset på försålda småhus i den kommungrupp där man är folkbokförd. Värdet på variabeln anges i kronor per kvadratmeter.

Kommungrupp	Köpeskilling per kvadratmeter* år 1996
Storstäder	8036,05
Förortskommuner	7650,45
Större städer	5362,63
Medelstora städer	4489,34
Industrikommuner	3636,16
Landsbygdskommuner	3866,16
Glesbygdskommuner	3003,70
Övriga större kommuner	4186,14
Övriga mindre kommuner	3988,10

* Värdeytan är summan av boytan och 20 procent av sådan biyta som kan nås inifrån huset genom dörr eller liknande. Tillägget för biyta får uppgå till högst 20 kvadratmeter.

Disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.

För att göra jämförelser av disponibel inkomst mellan olika typer av hushåll används ett viktsystem där konsumtionen är relaterad till hushållets sammansättning. Den disponibla inkomsten divideras med den konsumtionsvikt som gäller för hushållet.

Konsumtionsvikterna är:

1,92 för föräldraparet; 0,66 för barn upp till 17 år; 0,96 för barn över 17 år.

Klassindelning av relativinkomsten:

Relativinkomsten har delats in i sex klasser från det lägsta till det högsta värdet.

	Intervall	Lägsta	Högsta
Tredjebarns- benägenheten:	0 < - < 5%		6,454
	5 < - < 20%	6,454	9,899
	20 < - < 50%	9,899	14,057
	50 < - < 80%	14,057	18,665
	80 < - < 95%	18,665	23,63
	95 < - < 100%	23,63	
Andrabarns- benägenheten:	0 < - < 5%		6,931
	5 < - < 20%	6,931	11,262
	20 < - < 50%	11,262	16,486
	50 < - < 80%	16,486	22,176
	80 < - < 95%	22,176	28,203
	95 < - < 100%	28,203	

Fastighetstyp

Utgår från de två variablerna, fastighetstyp (Lantbruksenhet, Småhusenhet, Hyreshusenhet, Industrienhet, Täktenhet, Elproduktionenhet, Specialenhet, Övriga enheter) och ägarform (Okänd ägare, Staten, Borgerlig kommun, Kyrkan, Fysisk person, Dödsbo, Svenskt AB, BRF, Allmännyttiga bostadsföretag, Övriga).

Variabeln fastighetstyp har delats in i fyra klasser: Småhus, bostadsrättslägenhet, hyresrättslägenhet och övriga typer.

Småhus:

Småhusenheter som ägs av fysisk person.

Bostadsrättslägenhet:

Fastigheter som ägs av bostadsrättsföreningar, oavsett fastighetstypen.

Hyreslägenhet:

Hyreshusenhet oavsett ägare samt fastigheter som ägs av allmännyttiga bostadsföretag och inte är lantbruksenheter eller småhusenheter.

Övriga typer:

Andra enheter än småhus och hyreshus samt småhus som har annan ägare än en fysisk person.

Flyttningar

Inom kommun respektive församlingsgrupp, ut från kommun respektive församlingsgrupp men kvar inom region, ut från region

Flyttningar inom församlingen

0, 1, 2, 3+

Flyttningar utom församlingen

0, 1, 2, 3+

Kvinnans ålder vid första barnet

Åldern är hämtad från fruktsamhetsregistret. I de modeller som redovisas i rapporten är den kontinuerlig, det vill säga inte klassindelad.

Kvinnans högsta utbildningsnivå

Grundskoleutbildning inklusive övrigt
Gymnasial utbildning
Eftergymnasial utbildning

Kvinnans födelseland

Sverige, Övrigt

Socialbidrag till hushållet

Ja, Nej

Bostadsbidrag till hushållet

Ja, Nej

Arbetslöshetsersättning till hushållet

Ja, Nej

Bilaga 3. Metod

Logistisk regression¹²⁵

För att studera en faktors *enskilda effekt* används någon multivariat analysmetod. Här analyseras hur sannolikheten för ett ytterligare barn är relaterat till boendet. Logistisk regression (logitanalys) förutsätter att utfallsvariabeln är dikotom (*har fått ytterligare barn(1)* respektive *har inte fått ytterligare barn(2)*).

Sannolikheten för ytterligare barn, P , kan skrivas som en funktion av ett antal faktorer. Dessa betecknar vi x_1, \dots, x_k , där k anger hur många de är.

$$P = f(x_1, \dots, x_k)$$

Logitmodellens funktion ser ut på följande sätt:

$P = (1 + e^{-u})^{-1}$, där $u = b_0 + b_1x_1 + \dots + b_kx_k$ och b_0, \dots, b_k betecknar ett antal okända värden (parametrar) och e är en konstant, nämligen basen för de naturliga logaritmerna ($\approx 2,718$).

Logitmodellen är en slumpmodell, vilket innebär att varje person kan betraktas som ett "experiment" vilket kan anta utfallet barn (1) eller icke-barn (2). De slumpmässiga experimenten är oberoende av varandra men sannolikheten för att personen skall få ett ytterligare barn kan variera från person till person. Sannolikheten för detta, P , antas följa funktionen ovan. Syftet med logitanalysen är att skatta parametrarna b_0, \dots, b_k utifrån tillgängliga data. Parametrarna skattas med hjälp av *Maximum Likelihood-metoden*.

Logistisk regression grupperar under samlingsnamnet regressionsanalys. I det här fallet, då vi vill skatta *sannolikheten* för ytterligare barn, är det inte lämpligt att använda "vanlig" linjär regression. Detta för att den beroende variabeln inte kan anta värden mindre än noll (0) eller större än ett (1).¹²⁶

¹²⁵ Metoderna beskrivs i SAS-manualerna: PROC CATMOD (samt *Maximum Likelihood-metoden* och *Oddskvot*) i SAS/STAT User's Guide, Volume 1 och PROC LOGISTIC i SAS/STAT User's Guide, Volume 2.

¹²⁶ Vid "vanlig" linjär regression skattas den förväntade kvantitativa variabeln y enligt funktionen $y = b_0 + b_1x_1 + \dots + b_kx_k$. Vid logitanalys transformeras den

Modellen bygger på följande antaganden: 1) Effekten av de förklarande variablerna kan summeras på det sätt som anges av funktionen f ovan. 2) Värdena på den beroende variabeln kan anses som oberoende mellan personer givet de värden de förklarande variablerna antar.

Resultaten från logitanalyser presenteras ofta i form av oddskvoter. Oddskvoten (OR) kan vara svår att tolka eftersom den är kvoten av två kvoter. I vårt fall anger den hur mycket en faktor höjer eller sänker sannolikheten för ytterligare barn. Ju större oddskvoten är desto större är inverkan av faktorn på sannolikheten för ytterligare barn. Exempelvis: Om P_0 är sannolikheten för en person boende i småhus att få ett tredje barn givet ett andra barn är x och P_1 är sannolikheten för en person boende i hyreshus att få ett tredje barn så kan oddskvoten skrivas som $OR = \frac{P_1 / (1 - P_1)}{P_0 / (1 - P_0)}$. Oddskvoten ges

också av exponentialfunktionen $OR = e^b$, och den är nära relaterad med den relativa risken, vilken är kvoten P_1 / P_0 ¹²⁷.

Vi antar nu att logitmodellens funktion, som innebär att sannolikheten för ytterligare barn beror av de valda faktorerna, gäller. Fördelen med multivariat analys är att varje faktors *självständiga inverkan* på benägenheten beräknas genom att de andra faktorerna i modellen hålls konstanta. Därigenom kontrollerar man för deras inverkan på benägenhet att få ytterligare barn.

De förklarande variablerna skall vara av binär typ eller vara ordnade enligt ordinalskala (dvs måste kunna rangordnas även om rangordningen inte behöver vara ekvidistant).

För varje variabel väljs en referensgrupp mot vilken övriga grupper jämförs. Den grupp som väljs som referens bör inte innehålla för få individer, ofta låter man den största gruppen (den vanligaste förekommande egenskapen) vara referens. Referensgruppen får värdet ett (1).

Resultaten redovisas i form av oddskvoter. De sista raderna i de tabeller som anger oddskvoter framgår om modellen är signifikant. Vad som testas är möjligheten att alla parametrar (b_0, \dots, b_k) är noll (0), dvs. att ingen av faktorerna har någon effekt på benägenheten.

beroende variabeln enligt funktionen $y = (1 + e^{-x})^{-1}$, vilket gör att y bara antar värden mellan 0 och 1.

¹²⁷ För små P är oddskvoten en mycket bra approximation av den relativa risken.

Ett litet p-värde (exempelvis ett p-värde=0,0001) anger att hypotesen kan förkastas och att bakgrundsfaktorerna i modellen, åtminstone tillsammans, har en statistiskt signifikant effekt. Gränsen för om vi *här* anser en modell signifikant är satt till 5%-nivån, dvs. p-värdet skall var mindre eller lika med 0,05.

Varje enskild faktornivå har också testats för sig och i tabellerna anges om faktorn är signifikant genom en stjärnmarkering (*). Den hypotes som testats är huruvida den korresponderande parameterens sanna värde är skilt från noll (0)¹²⁸. Också här indikerar ett litet p-värde att hypotesen kan förkastas. Betydelsen av p-värdet kan också uttryckas som sannolikheten för vi av en slump fått de resultat våra data gett.

”Concordant pairs” kan sägas vara logitanalysens motsvarighet till regressionsanalysens förklaringsgrad (R^2). De anger modellens förmåga att skatta benägenheten för ytterligare barn genom att jämföra den skattade benägenheten med det observerade utfallet.

¹²⁸ Och därmed om oddskvoten är skild från ett (1)

Bilaga 4. Tabeller

Tabell B4.1

Par som fick sitt första barn under perioden 1996-2003 efter storstadsområde och fastighetstyp vid första barnets födelse. Bara par som bott samman under hela perioden. Antal och procent

Storstadsområde Fastighetstyp	Antal			Andel		
	Inte fått ett andra barn	Fått ett andra barn	Summa	Inte fått ett andra barn	Fått ett andra barn	S:a
Riket exkl. stor- stadsområden						
Övrigt	7081	14141	21222	33.4	66.6	100.0
Småhus	21298	30985	52283	40.7	59.3	100.0
Hyreshus	16009	22457	38466	41.6	58.4	100.0
Bostadsrätt	6653	9652	16305	40.8	59.2	100.0
Totalt	51041	77235	128276	39.8	60.2	100.0
Innerstad						
Övrigt	37	49	86	43.0	57.0	100.0
Småhus	10	17	27	37.0	63.0	100.0
Hyreshus	2302	3096	5398	42.6	57.4	100.0
Bostadsrätt	1833	2517	4350	42.1	57.9	100.0
Totalt	4182	5679	9861	42.4	57.6	100.0
Söderort						
Övrigt	31	46	77	40.3	59.7	100.0
Småhus	395	603	998	39.6	60.4	100.0
Hyreshus	2073	2710	4783	43.3	56.7	100.0
Bostadsrätt	788	901	1689	46.7	53.3	100.0
Totalt	3287	4260	7547	43.6	56.4	100.0
Västerort						
Övrigt	36	53	89	40.4	59.6	100.0
Småhus	468	800	1268	36.9	63.1	100.0
Hyreshus	1127	1778	2905	38.8	61.2	100.0
Bostadsrätt	379	473	852	44.5	55.5	100.0
Totalt	2010	3104	5114	39.3	60.7	100.0
Norrförort						
Övrigt	269	508	777	34.6	65.4	100.0
Småhus	1889	3174	5063	37.3	62.7	100.0
Hyreshus	2022	2744	4766	42.4	57.6	100.0
Bostadsrätt	1481	2049	3530	42.0	58.0	100.0
Totalt	5661	8475	14136	40.0	60.0	100.0
Söderförort						
Övrigt	184	296	480	38.3	61.7	100.0
Småhus	1667	2569	4236	39.4	60.6	100.0
Hyreshus	1453	1899	3352	43.3	56.7	100.0
Bostadsrätt	979	1472	2451	39.9	60.1	100.0

Totalt	4283	6236	10519	40.7	59.3	100.0
--------	------	------	-------	------	------	-------

Forts. tabell B4.1

Storstadsområde Fastighetstyp	Antal			Summa	Andel		
	Inte fått ett andra barn	Fått ett andra barn			Inte fått ett andra barn	Fått ett andra barn	S:a
Göteborg innerstad							
Övrigt	49	65	114	43.0	57.0	100.0	
Småhus	36	49	85	42.4	57.6	100.0	
Hyreshus	1687	2092	3779	44.6	55.4	100.0	
Bostadsrätt	445	587	1032	43.1	56.9	100.0	
Totalt	2217	2793	5010	44.3	55.7	100.0	
Göteborg yttrestad							
Övrigt	156	281	437	35.7	64.3	100.0	
Småhus	924	1506	2430	38.0	62.0	100.0	
Hyreshus	1774	2228	4002	44.3	55.7	100.0	
Bostadsrätt	567	771	1338	42.4	57.6	100.0	
Totalt	3421	4786	8207	41.7	58.3	100.0	
Norra Stor- Göteborg							
Övrigt	131	130	261	50.2	49.8	100.0	
Småhus	455	749	1204	37.8	62.2	100.0	
Hyreshus	164	197	361	45.4	54.6	100.0	
Bostadsrätt	89	149	238	37.4	62.6	100.0	
Totalt	839	1225	2064	40.6	59.4	100.0	
Nordöstra Stor- Göteborg							
Övrigt	114	381	495	23.0	77.0	100.0	
Småhus	316	331	647	48.8	51.2	100.0	
Hyreshus	72	78	150	48.0	52.0	100.0	
Bostadsrätt	53	66	119	44.5	55.5	100.0	
Totalt	555	856	1411	39.3	60.7	100.0	
Sydöstra Stor- Göteborg							
Övrigt	93	141	234	39.7	60.3	100.0	
Småhus	602	931	1533	39.3	60.7	100.0	
Hyreshus	394	539	933	42.2	57.8	100.0	
Bostadsrätt	228	274	502	45.4	54.6	100.0	
Totalt	1317	1885	3202	41.1	58.9	100.0	
Södra Stor- Göteborg							
Övrigt	71	108	179	39.7	60.3	100.0	
Småhus	454	717	1171	38.8	61.2	100.0	
Hyreshus	132	203	335	39.4	60.6	100.0	
Bostadsrätt	48	66	114	42.1	57.9	100.0	
Totalt	705	1094	1799	39.2	60.8	100.0	

Forts. tabell B4.1

Storstadsområde Fastighetstyp	Antal			Andel		
	Inte fått ett andra barn	Fått ett andra barn	Summa	Inte fått ett andra barn	Fått ett andra barn	S:a
Malmö innerstad						
Övrigt	4	19	23	17.4	82.6	100.0
Småhus	33	35	68	48.5	51.5	100.0
Hyreshus	1003	1110	2113	47.5	52.5	100.0
Bostadsrätt	389	387	776	50.1	49.9	100.0
Totalt	1429	1551	2980	48.0	52.0	100.0
Malmö ytterstad						
Övrigt	122	239	361	33.8	66.2	100.0
Småhus	425	590	1015	41.9	58.1	100.0
Hyreshus	505	759	1264	40.0	60.0	100.0
Bostadsrätt	492	542	1034	47.6	52.4	100.0
Totalt	1544	2130	3674	42.0	58.0	100.0
Lund						
Övrigt	68	128	196	34.7	65.3	100.0
Småhus	280	329	609	46.0	54.0	100.0
Hyreshus	418	536	954	43.8	56.2	100.0
Bostadsrätt	288	425	713	40.4	59.6	100.0
Totalt	1054	1418	2472	42.6	57.4	100.0
Trelleborg						
Övrigt	60	135	195	30.8	69.2	100.0
Småhus	183	162	345	53.0	47.0	100.0
Hyreshus	95	89	184	51.6	48.4	100.0
Bostadsrätt	52	83	135	38.5	61.5	100.0
Totalt	390	469	859	45.4	54.6	100.0
Övriga kommuner						
Övrigt	238	579	817	29.1	70.9	100.0
Småhus	731	864	1595	45.8	54.2	100.0
Hyreshus	163	168	331	49.2	50.8	100.0
Bostadsrätt	179	191	370	48.4	51.6	100.0
Totalt	1311	1802	3113	42.1	57.9	100.0
Uppgift saknas	19	152	171	11.1	88.9	100.0
Hela landet	85265	125150	210415	40.5	59.5	100.0

Tabell B4.2

Par som fick sitt andra barn under perioden 1996-2003 efter storstadsområde och fastighetstyp vid andra barnets födelse. Bara par som bott samman under hela perioden. Antal och procent

Storstadsområde Fastighetstyp	Antal			Andel		
	Inte fått ett tredje barn	Fått ett tredje barn	Summa	Inte fått ett tredje barn	Fått ett tredje barn	S:a
Riket exkl. storstadsområden						
Övrigt	23364	12364	35728	65.4	34.6	100.0
Småhus	96932	28742	125674	77.1	22.9	100.0
Hyreshus	25005	14175	39180	63.8	36.2	100.0
Bostadsrätt	14976	5691	20667	72.5	27.5	100.0
Totalt	160277	60972	221249	72.4	27.6	100.0
Inre staden						
Övrigt	54	27	81	66.7	33.3	100.0
Småhus	26	19	45	57.8	42.2	100.0
Hyreshus	4082	1411	5493	74.3	25.7	100.0
Bostadsrätt	2647	1032	3679	71.9	28.1	100.0
Totalt	6809	2489	9298	73.2	26.8	100.0
Söderort						
Övrigt	62	28	90	68.9	31.1	100.0
Småhus	1929	522	2451	78.7	21.3	100.0
Hyreshus	4030	1669	5699	70.7	29.3	100.0
Bostadsrätt	1210	355	1565	77.3	22.7	100.0
Totalt	7231	2574	9805	73.7	26.3	100.0
Västerort						
Övrigt	76	49	125	60.8	39.2	100.0
Småhus	2579	875	3454	74.7	25.3	100.0
Hyreshus	2499	1643	4142	60.3	39.7	100.0
Bostadsrätt	670	291	961	69.7	30.3	100.0
Totalt	5824	2858	8682	67.1	32.9	100.0
Norrförort						
Övrigt	892	445	1337	66.7	33.3	100.0
Småhus	9441	3035	12476	75.7	24.3	100.0
Hyreshus	4107	1561	5668	72.5	27.5	100.0
Bostadsrätt	3108	1171	4279	72.6	27.4	100.0
Totalt	17548	6212	23760	73.9	26.1	100.0
Söderförort						
Övrigt	580	247	827	70.1	29.9	100.0
Småhus	7913	2136	10049	78.7	21.3	100.0
Hyreshus	2907	1505	4412	65.9	34.1	100.0
Bostadsrätt	2635	890	3525	74.8	25.2	100.0
Totalt	14035	4778	18813	74.6	25.4	100.0

Forts. tabell B4.2

Storstadsområde Fastighetstyp	Antal			Summa	Andel		
	Inte fått ett tredje barn	Fått ett tredje barn			Inte fått ett tredje barn	Fått ett tredje barn	S:a
Göteborg innerstad							
Övrigt	85	41	126	67.5	32.5	100.0	
Småhus	152	64	216	70.4	29.6	100.0	
Hyreshus	2089	744	2833	73.7	26.3	100.0	
Bostadsrätt	554	199	753	73.6	26.4	100.0	
Totalt	2880	1048	3928	73.3	26.7	100.0	
Göteborg ytterstad							
Övrigt	389	197	586	66.4	33.6	100.0	
Småhus	4830	1273	6103	79.1	20.9	100.0	
Hyreshus	3090	1864	4954	62.4	37.6	100.0	
Bostadsrätt	1385	367	1752	79.1	20.9	100.0	
Totalt	9694	3701	13395	72.4	27.6	100.0	
Norra Stor- Göteborg							
Övrigt	248	118	366	67.8	32.2	100.0	
Småhus	1992	653	2645	75.3	24.7	100.0	
Hyreshus	237	135	372	63.7	36.3	100.0	
Bostadsrätt	285	79	364	78.3	21.7	100.0	
Totalt	2762	985	3747	73.7	26.3	100.0	
Nordöstra Stor- Göteborg							
Övrigt	560	258	818	68.5	31.5	100.0	
Småhus	1440	240	1680	85.7	14.3	100.0	
Hyreshus	141	36	177	79.7	20.3	100.0	
Bostadsrätt	126	36	162	77.8	22.2	100.0	
Totalt	2267	570	2837	79.9	20.1	100.0	
Sydöstra Stor-Göteborg							
Övrigt	277	105	382	72.5	27.5	100.0	
Småhus	2936	775	3711	79.1	20.9	100.0	
Hyreshus	831	333	1164	71.4	28.6	100.0	
Bostadsrätt	620	164	784	79.1	20.9	100.0	
Totalt	4664	1377	6041	77.2	22.8	100.0	
Södra Stor-Göteborg							
Övrigt	222	63	285	77.9	22.1	100.0	
Småhus	2066	631	2697	76.6	23.4	100.0	
Hyreshus	222	118	340	65.3	34.7	100.0	
Bostadsrätt	124	43	167	74.3	25.7	100.0	
Totalt	2634	855	3489	75.5	24.5	100.0	

Forts. tabell B4.2

Storstadsområde Fastighetstyp	Antal			Summa	Andel		
	Inte fått ett tredje barn	Fått ett tredje barn			Inte fått ett tredje barn	Fått ett tredje barn	S:a
Malmö innerstad							
Övrigt	14	2	16	87.5	12.5	100.0	
Småhus	84	36	120	70.0	30.0	100.0	
Hyreshus	1177	475	1652	71.2	28.8	100.0	
Bostadsrätt	342	97	439	77.9	22.1	100.0	
Totalt	1617	610	2227	72.6	27.4	100.0	
Malmö ytterstad							
Övrigt	265	126	391	67.8	32.2	100.0	
Småhus	1765	401	2166	81.5	18.5	100.0	
Hyreshus	1073	959	2032	52.8	47.2	100.0	
Bostadsrätt	1060	310	1370	77.4	22.6	100.0	
Totalt	4163	1796	5959	69.9	30.1	100.0	
Lund							
Övrigt	219	85	304	72.0	28.0	100.0	
Småhus	1194	371	1565	76.3	23.7	100.0	
Hyreshus	615	401	1016	60.5	39.5	100.0	
Bostadsrätt	612	261	873	70.1	29.9	100.0	
Totalt	2640	1118	3758	70.3	29.7	100.0	
Trelleborg							
Övrigt	207	90	297	69.7	30.3	100.0	
Småhus	610	139	749	81.4	18.6	100.0	
Hyreshus	131	64	195	67.2	32.8	100.0	
Bostadsrätt	114	31	145	78.6	21.4	100.0	
Totalt	1062	324	1386	76.6	23.4	100.0	
Övriga kommuner							
Övrigt	1030	441	1471	70.0	30.0	100.0	
Småhus	3000	630	3630	82.6	17.4	100.0	
Hyreshus	328	105	433	75.8	24.2	100.0	
Bostadsrätt	412	147	559	73.7	26.3	100.0	
Totalt	4770	1323	6093	78.3	21.7	100.0	
Uppgift saknas	68	204	272	25.0	75.0	100.0	
Hela landet	250945	93794	344739	72.8	27.2	100.0	

Tabell B4.3

Par* som fick sitt första respektive andra barn år 1996 och som levde samman hela perioden efter region vid första respektive andra barnets födelse. Antal

	Övriga landet	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö
Kvinnor				
Barn nr 1	18 249	5 965	2 910	1 683
Därav nr 2	15 746	5 045	2 449	1 438
Barn nr 2	17 202	4 999	2 455	1 396
Därav nr 3	5 428	1 550	730	411

* Exklusive flerbörder och personer som inte varit folkbokförda i Sverige sammanhängande efter 20 års ålder.

Tabell B4.4

Lägenheter som upplåts med bostadsrätt år 2004. Procent

Område	Procent
Storstadsområdena	32
Stor-Stockholm	32
Stor-Göteborg	23
Stor-Malmö	34
Stockholms kommun	33
Göteborgs kommun	23
Malmö kommun	35
Utanför Storstadsområdena	23
Hela riket	27

Källa: SCB

Bilaga 5. Diagram

Diagram B5.1

Årligt antal födselar i de tre storstadsregionerna åren 1974 till 2004

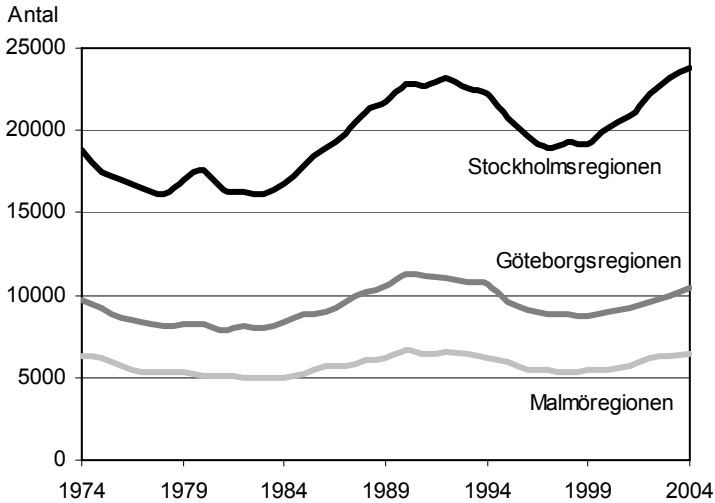


Diagram B5.2

Boende i storstadskommunerna (Stockholm, Göteborg och Malmö) av hela befolkningen i olika åldrar. Åren 1973 och 2003. Procent

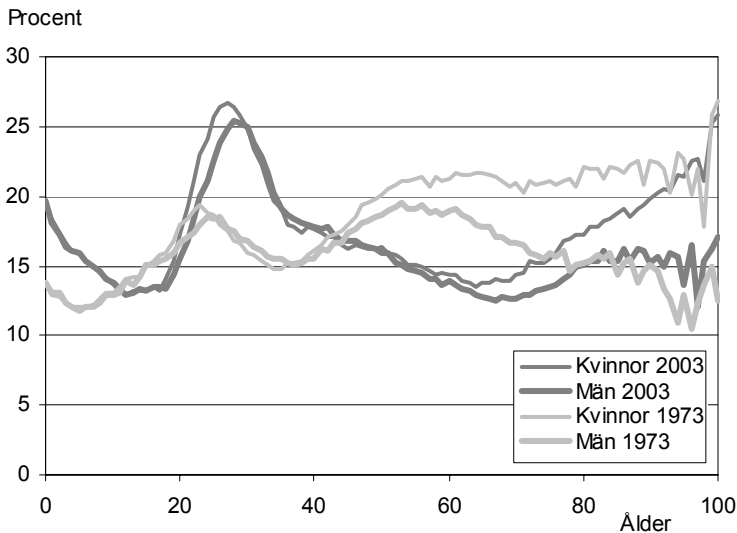
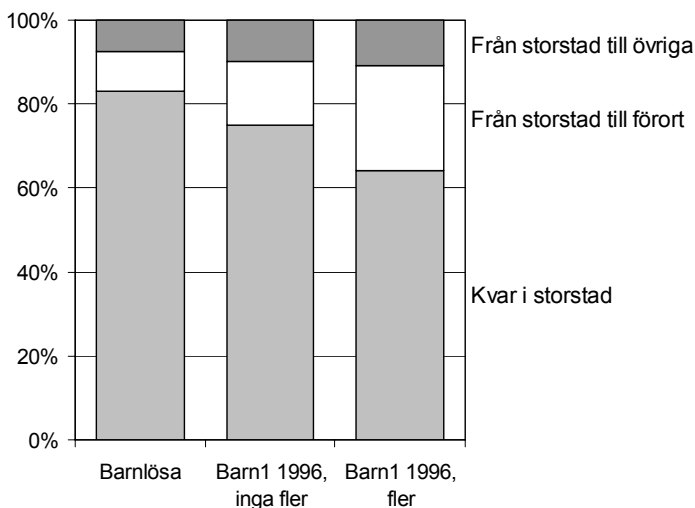


Diagram B5.3

Kvarboende i storstadskommuner 1996-2002 bland barnlösa kvinnor samt kvinnor som fick sitt första barn 1996. Kvinnor födda 1963-72. Procent

**Diagram B5.4**

Andrabarnsbenägenheten (oddskvoter) efter fastighetstyp i storstadsregionen respektive övriga landet. Första barnet fött 1996. Kontrollerat för moderns ålder vid första barnets födelse.

Index (ref=1) Endast kontrollerat för ålder

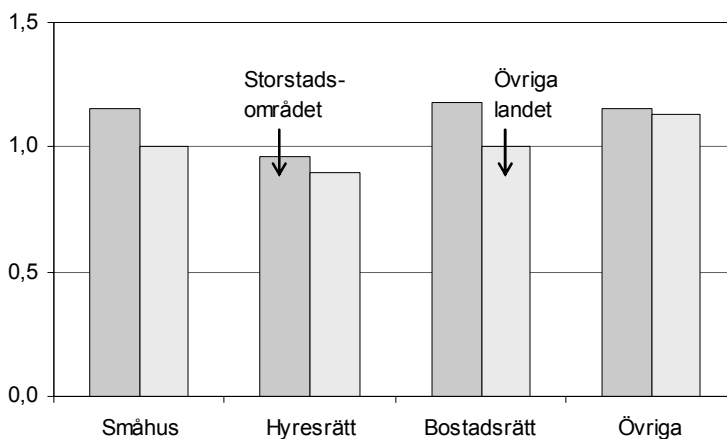
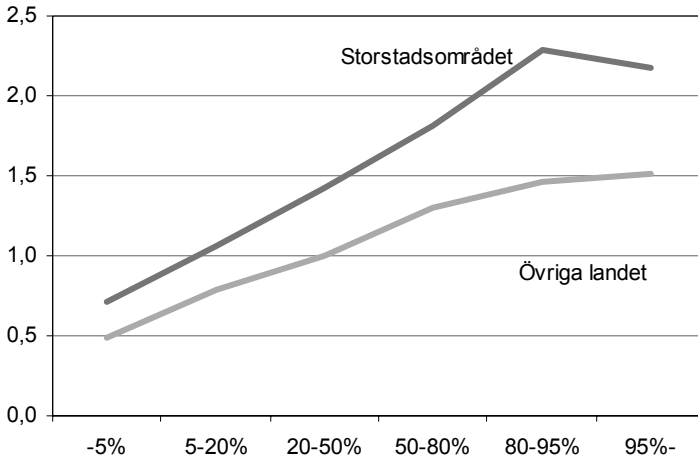


Diagram B5.5

Andrabarnsbenägenheten (oddskvoter) efter relativinkomst i storstadsregionen respektive övriga landet. Första barnet fött 1996. Kontrollerat för moderns ålder vid 1:a barnets födelse.

Index (ref=1) endast kontrollerat för ålder

**Diagram B5.6**

Tredjebarnsbenägenheten (oddskvoter) efter fastighetstyp i storstadsregionen respektive övriga landet. Andra barnet fött 1996. Kontrollerat för moderns ålder vid 1:a barnets födelse.

Index (ref=1) kontrollerat endast för ålder

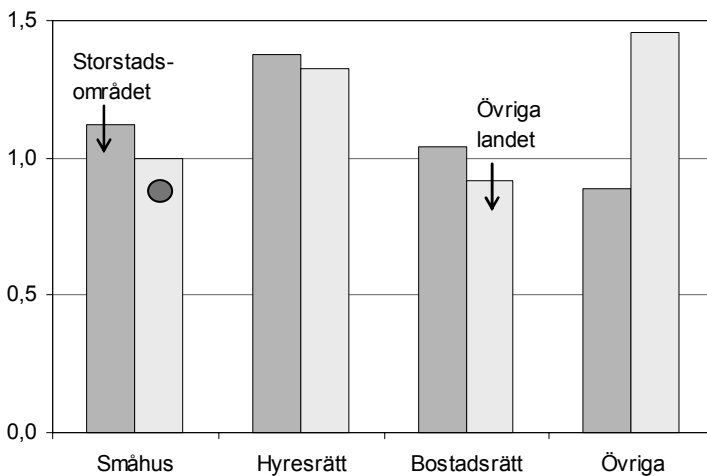


Diagram B5.7

Andel som fått ett tredje barn efter storstadsområde och fastighetstyp vid andra barnets födelse 1996-2003. Bara par som levtt samman hela perioden. Procent

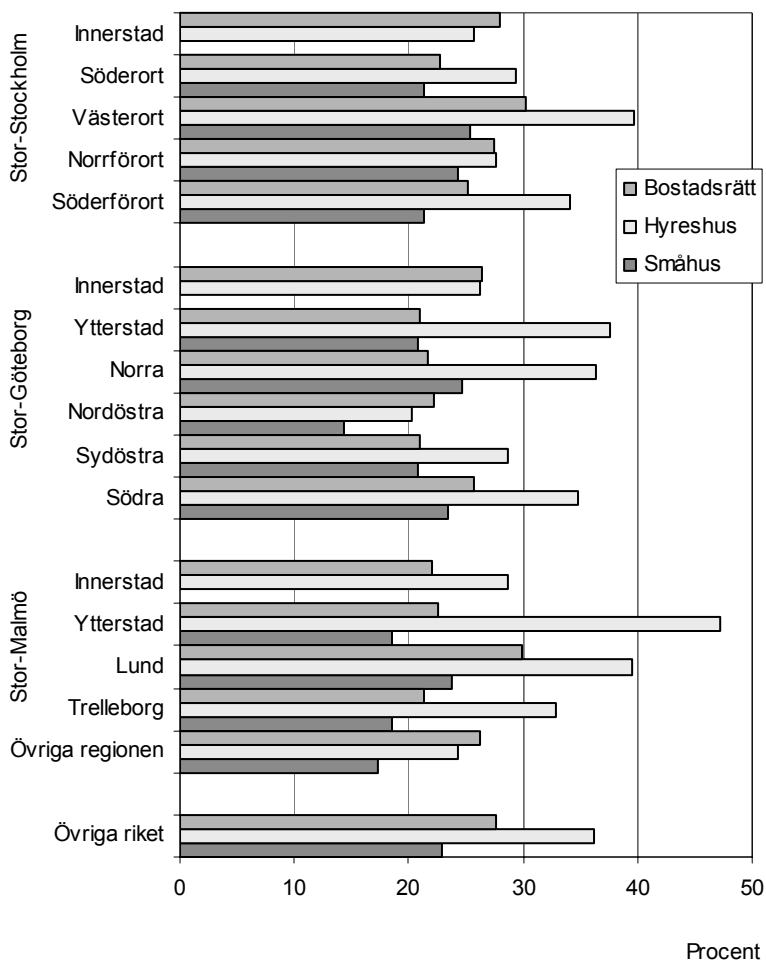
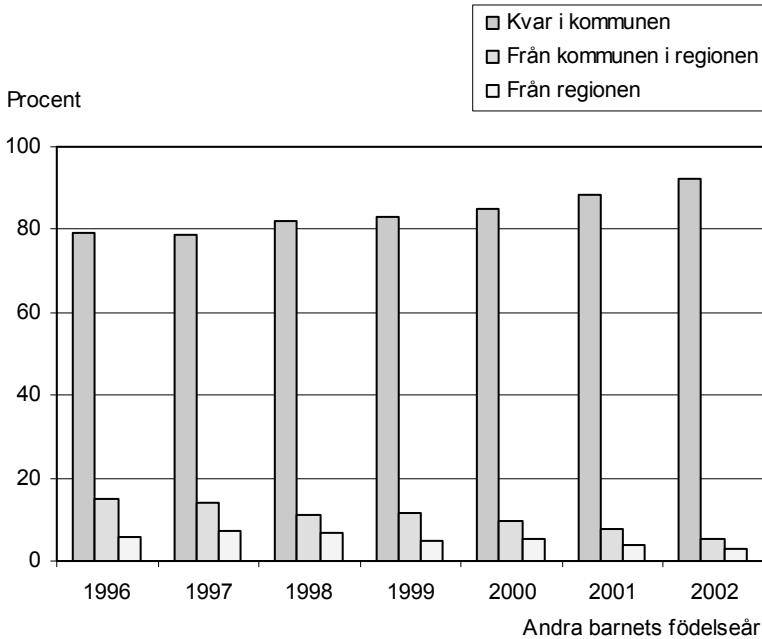
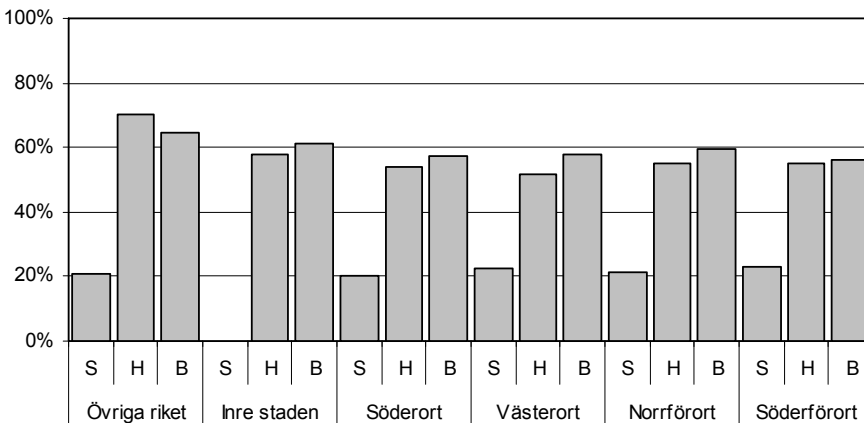


Diagram B5.8

Kvarboende och utflyttade från storstadskommunerna år 2003 efter vid vilket år de fick sitt andra barn. Par som bodde samman. Procent

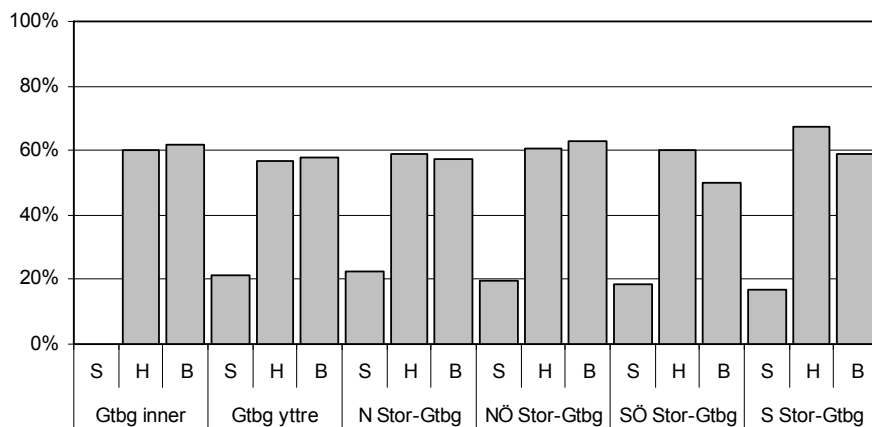
**Diagram B5.9**

Andel par som flyttat¹²⁹ någon gång under perioden 1995-2003 fördelat efter område och fastighetstyp. Par som fick sitt första barn 1996-2002 och var sammanboende under hela perioden. Procent Stor-Stockholm



¹²⁹ Avser flyttar mellan fastigheter perioderna 1995-1997, 1998-2003.

Stor-Göteborg



Stor-Malmö

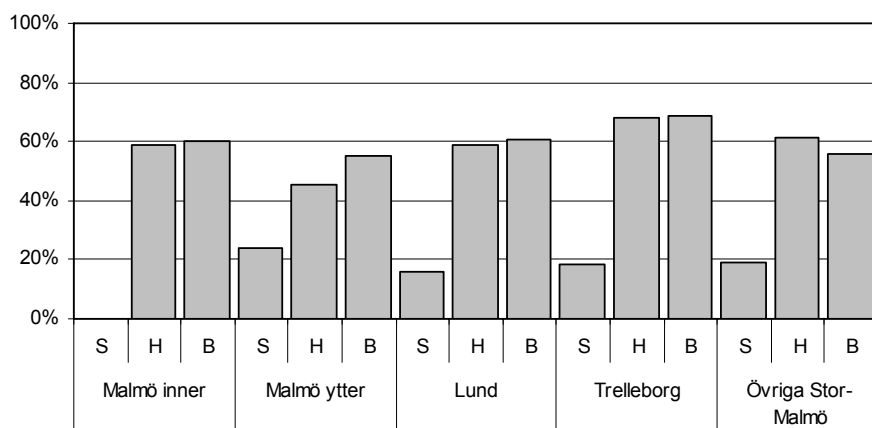
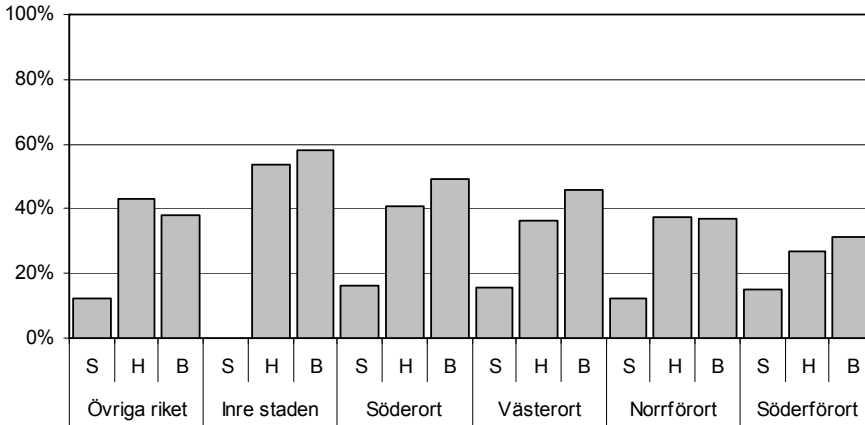


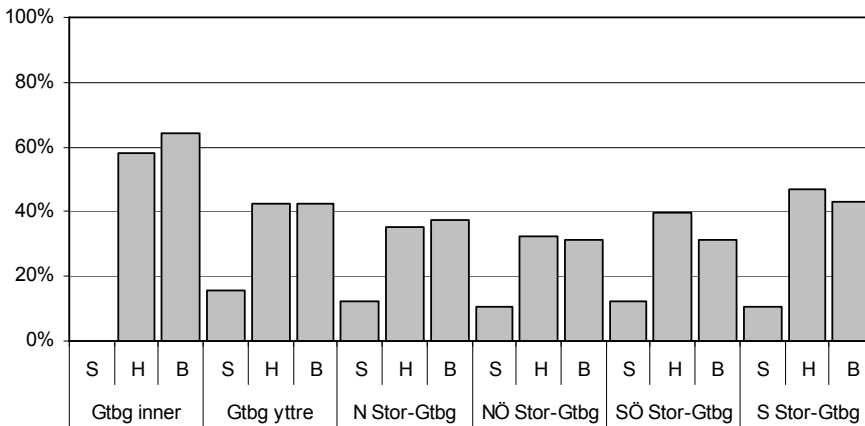
Diagram B5.10

Andel par som flyttat över församlingsgränsen¹³⁰ under perioden 1995-2003 fördelat efter region och fastighetstyp. Sammanboende par som fick sitt första barn under perioden 1996-2002 och varit sammanboende hela perioden. Procent

Stor-Stockholm

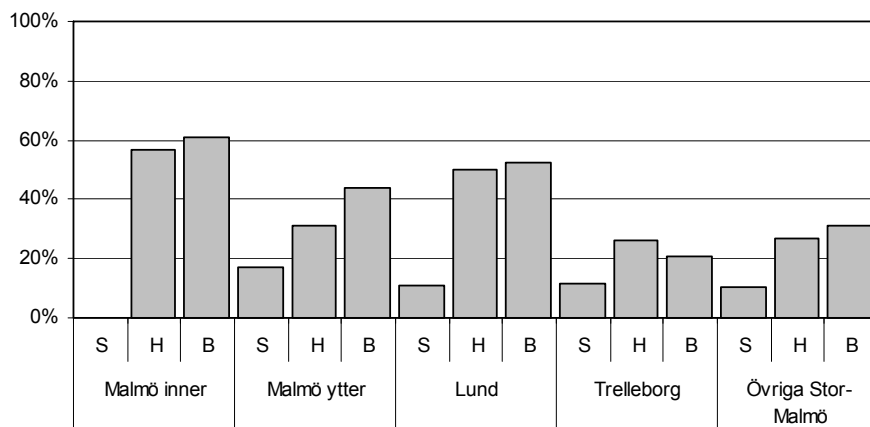


Stor-Göteborg



¹³⁰ Avser kvinnans flyttar över församlingsgräns under perioden 1995-2003 för par som varit sammanboende sedan första barnets födelse under perioden 1996-2002.

Stor-Malmö



Bilaga 6. Oddskvoter

Tabell B6.1

Benägenheten att få ett tredje barn (oddskvoter) för par som fick sitt andra barn år 1996 efter i vilken region och fastighetstyp de bodde år 1996. Par som var sammanboende hela perioden

Variabel	Storstadsregionen			Övriga landet		
	Små- hus	Hyres- rätt	Bostads- rätt	Små- hus	Hyres- rätt	Bostads- rätt
Intercept	2,01*	1,96*	1,30*	2,06*	1,48*	1,33*
Fastighetstyp år 2003						
Småhus	1	1	1	1	1	1
Hyresrätt	0,65	0,70*	0,93	0,72	0,80*	0,99
Bostadsrätt	1,80	0,61*	0,63*	0,91	0,82	0,52*
Övrigt	1,51	0,77	1,21	1,97*	1,06	1,32
Ålder 1:a barnet	0,88*	0,90*	0,91*	0,89*	0,91*	0,90*
Relativinkomsten grupperad från den lägsta till den högsta ¹³¹						
-5%	1,61	1,34	1,42	1,22	2,41*	2,06
5-20%	1,22	0,82	1,08	1,07	1,51*	1,32
20-50%	1	1	1	1	1	1
50-80%	1,09	0,86	0,97	0,75*	0,91	1,20
80-95%	1,32	1,38	1,73	0,77*	0,88	1,07
95%-	1,72*	2,63	1,55	0,80*	1,04	1,78
Uppburit bidrag år 1996						
Soc.bid. (Nej=1)	0,48	1,41*	1,31	1,46	1,13	1,50
Bo.bid. (Nej=1)	0,99	1,13	1,07	1,16	1,34*	1,08
Uppburit arbetslöshetsersättning år 1996						
Ja (Nej=1)	1,15	0,77*	0,99	1,06	0,99	1,20
Utbildning 1996						
Gr.sk. inkl. övr.	0,99	1,21	1,65*	1,00	1,40*	1,72*
Gymnasial	1	1	1	1	1	1
Eftergymnasial	1,86*	1,30*	1,70*	1,58*	1,62*	1,85*
Födelseland						
Utomlands (Sve.=1)	0,97	1,40*	0,92	0,98	0,99	1,48
LR (fg.)	158 (15)	278 (15)	84 (15)	341 (15)	202 (15)	198 (15)
P-värde	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001
Conc. pairs (%)	64	68	63	63	66	66
Antal	3271	2666	1813	7634	2678	1699

¹³¹ Relativinkomsten (se bilaga 2) har grupperats från den lägsta till den högsta. För de föräldrapar som exempelvis tillhör gruppen 20-50 % gäller alltså att 20 procent har lägre relativinkomst än vad de har och 50 procent har högre.

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett). Likelihood-kvoten (LR) anger modellenanpassning.

Tabell B6.2

Benägenheten att få ett andra barn (oddskvoter) för par som fick sitt första barn 1996 efter i vilken storstadsregion de bodde år 1996. Par som var sammanboende hela perioden**

Variabel	Storstadsområden			
	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Alla
Flyttat under perioden 1996-2003:				
Kvar i innerstad	0,911	0,612*	0,600	0,786*
Till ytterstad	1,723*	1,561	1,284	1,544*
Till förort	1,377	1,606	1,082	1,294
Från regionen	1,971*	1,984	1,178	1,666*
Ej i innerstad	1	1	1	1

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett).

** Kontrollerat för kvinnans ålder vid första barnet, hennes utbildningsnivå och födelse-land samt parets fastighetstyp år 1996, relativinkomst år 1996, om hushållet fått socialbidrag, bostadsbidrag eller arbetslöshetsersättning år 1996.

Tabell B6.3

Benägenheten att få ett tredje barn (oddskvoter) för par som fick sitt andra barn 1996 efter i vilken storstadsregion de bodde år 1996. Par som var sammanboende hela perioden**

Variabel	Storstadsområden			
	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Alla
Flyttat under perioden 1996-2003:				
Kvar i innerstad	0,714*	0,874	0,921	0,780
Till ytterstad	1,297	0,845	1,625	1,212
Till förort	0,956	1,927*	0,917	1,229
Från regionen	1,796	1,312	1,429	1,438
Ej i innerstad	1	1	1	1

* Anger att det 95%-iga konfidensintervallet inte innesluter 1 (ett).

** Kontrollerat för kvinnans ålder vid första barnet, hennes utbildningsnivå och födelse-land samt parets fastighetstyp år 1996, relativinkomst år 1996, om hushållet fått socialbidrag, bostadsbidrag eller arbetslöshetsersättning år 1996.

In English

Summary

Ever since the 1990s, young people have been increasingly moving to the large-city municipalities Stockholm, Göteborg and Malmö. However, people are moving out of the city in the same proportion as previously, resulting in growing numbers of young people in the large cities.

While the populations of large cities have steadily increased, housing construction has been relatively low, which is one of the reasons for the sharp increase in housing costs.

A result of a large population of women of childbearing age is many children. An increasing percentage of births thus occurs in the large-city municipalities and their surroundings. Despite this, large-city municipalities continue to have low birth rates, i.e. few children are born in relation to the number of women of fertile age. Among other things, this is because the number of childless people is high.

Nevertheless, those who have their first child in the large-city municipalities do not have further children to the same extent as the rest of the country. However, the differences are quite small - those who have more children only differ by a few percentage points. People who move out of the large-city municipalities after their first child had a second and third child more often than those who stayed in the large-city areas.

An analysis of the connections between housing factors and the tendency to have a child has been done with logistic regression. It is limited to cohabiting couples who had their first or second child in 1996. The following background factors, all of which relate to the mother, were included: Woman's age when her first child was born, her level of education and country of birth. Housing factors relating to the parents of the child were as follows: Housing region, type of real estate, moving patterns and disposable income in relation to real estate price.

The connection between *the tendency of having a second child* and disposable income in relation to the price of real estate was positive. Those with high relative incomes were more likely to have a second

child. This connection was especially seen in the greater-Stockholm area. Persons in the large-city regions were somewhat more likely to have a second child than those in the rest of the country when taking background and housing factors into account.

The type of real estate where the parents lived - tenant-owned flats, single dwelling houses or rented dwellings had no connection with the tendency of having a second child - neither in the large-city regions nor the rest of the country. The connections between housing factors and tendency to have a second child were similar in the whole country.

Regarding the *tendency to have a third child* the birth patterns in large-city regions differed from the rest of the country in several areas.

- In *areas outside of the large-city regions*, the connection between relative income and the tendency to have a third child was negative. The lower the income was in relation to housing prices, the higher the tendency to have a third child. In the *large-city regions* the connection was in the form of the letter "U". Both the low and high-income classes had a greater tendency than the middle groups.
- Outside of the large-city regions, those living in tenant-owned flats had the lowest tendency to have a third child. In the Malmö region, those who lived in rented dwellings were more prone to have a third child than others.
- Foreign-born mothers in large-city regions were more likely to have a third child. This was not so in the rest of the country.
- Those who moved from the Stockholm region were more prone to have a third child than those who moved to the region. This did not occur in Göteborg and Malmö.

The tendency to have a third child was about the same in all of Sweden, when taking background and housing factors into account.

Demografiska publikationer

- 1998 Barns vardag – tioåringar om skolan och fritiden. Barnombudsmannen och SCB
- 1998 Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom. Barnombudsmannen och SCB
- 1999 Från folkbrist till en åldrande befolkning – glimtar ur en unik befolkningsstatistik under 250 år. Fakta inför 2000-talet. SCB
- 2001 Upp till 18 – Fakta om barn och ungdom 2001. Barnombudsmannen och SCB

Demografiska rapporter

- 1998:1 Barnafödande och sysselsättning – Upp- och nedgången i fruktsamheten 1985–1997
- 1999:1 Barnfamiljer 1997 – om familjesammansättning och separationer
- 1999:2 Befolkningsutvecklingen under 250 år – Historisk statistik för Sverige
- 1999:3 Barn och deras familjer 1998 – om familjesammansättning, separation mellan föräldrar, boende, inkomster, barnomsorg och föräldrars sysselsättning
- 2000:1 Sveriges framtida befolkning
- 2000:2 Barn och deras familjer 1999
- 2001:1 Varför föds det så få barn?
- 2001:2 Arbetsmarknadsstatus och fruktsamhet
- 2001:3 Livslängden i Sverige 1991–2000
- 2002:1 Barnens del av kakan
- 2002:2 Barn och deras familjer 2000
- 2002:3 Livslängd, hälsa och sysselsättning
- 2002:4 Befolkningsåret 2001
- 2002:5 Hur många barn får jag när jag blir stor? Barnafödande ur ett livsperspektiv
- 2002:6 Arbetskraftsinvandring – en lösning på försörjningsbördan?
- 2002:7 Mammor och pappor – om kvinnors och mäns föräldraskap
- 2003:1.1 Barn och deras familjer 2001. Del 1: Tabeller
- 2003:1.2 Barn och deras familjer 2001. Del 2: Texter och diagram
- 2003:2 Flyttströmmar i Sverige 1999–2001
- 2003:3 Befolkningsåret 2002
- 2003:4 Sveriges framtida befolkning. Befolkningsframskrivning för åren 2003–2050
- 2003:5 Sveriges framtida befolkning 2003–2020. Svensk och utländsk bakgrund
- 2003:6 Arbetslöshet och barnafödande
- 2003:7 Barn och deras familjer
- 2004:1 Barnens tid med föräldrarna
- 2004:2 Vad påverkar sjukskrivningarna?
- 2004:3 Barn och deras familjer 2003
- 2004:4 Dödlighet efter utbildning, boende och civilstånd. Perioden 1986–2003
- 2004:5 Efterkrigstidens invandring och utvandring



Bostaden, storstaden och barnfamiljen

De senaste decennierna har allt fler unga flyttat till storstäderna. Många har bosatt sig i de centrala delarna. Samtidigt har bostadsbyggandet varit mycket lågt, vilket lett till kraftigt ökande priser på bostadsrätter, samt mycket liten omsättning på hyresmarknaden. Många unga har också skaffat sitt första barn medan de bott kvar i storstaden. Denna studie undersöker hur de förändrade förutsättningarna på bostadsmarknaden påverkar benägenheten att skaffa ett andra eller tredje barn.

ISSN 0283-8788
ISBN 91-618-1264-1

SCB:s Publikationstjänst: e-post: publ@scb.se, tfn 019-17 68 00, fax 019-17 64 44, 701 89 Örebro.

SCB:s Information och bibliotek: Information: e-post: information@scb.se, tfn 08-506 948 01, fax 08-506 948 99, Bibliotek: e-post: library@scb.se, tfn 08-506 950 66, fax 08-506 940 45.

Vi har även försäljning över disk, besöksadress: SCB, Biblioteket, Karlavägen 100, Stockholm.

Statistics Sweden's Publication Services: e-mail: publ@scb.se, phone +46 19 17 68 00, fax +46 19 17 64 44, SE-701 89 Örebro, Sweden.

Statistics Sweden's Information and Library: Information: e-mail: information@scb.se, phone +46 8 506 948 01, fax +46 506 948 99, Library: e-mail: library@scb.se, phone +46 8 506 950 66, fax +46 8 506 940 45.

We also offer over-the-counter sales on our premises: Statistics Sweden, Library, Karlavägen 100, Stockholm, Sweden